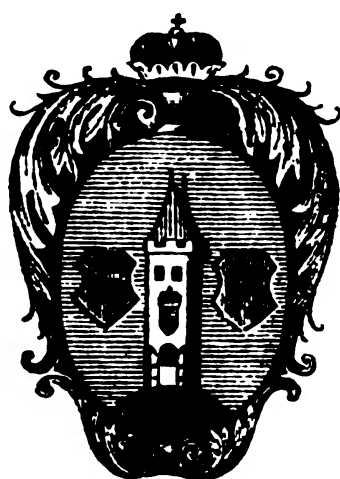
PŘÍBĚHY
města Moravského Krumlova
a sousední vesnice Rokytné.

Vypravuje

ANTONÍN UGWITZ,
učitel na něm. měšť. škole v M. Krumlově.

(Znak města Mor. Krumlova.)

Čistý výnos věnován bude knihovně „Besedy Mor. Krumlovské."

Se 6 vyobrazeními.

V BRNĚ, 1883.

Nákladem Jana Holánka, učitele v Mor. Krumlově.

Tiskem moravské akciové knihtiskárny.

Část náměstí s pohledem na Floriánek.

VLASTENCŮM

Mor. Krumlovským a Rokytenským

věnuje

DÍLKO TOTO

SPISOVATEL.

Pohled na Krumlov od Floriánku.

Předmluva.

Zajímá zajisté každého, seznati osudy buď svého rodiště, buď místa, ve kterémž delší jest mu dobu působiti. Zůstávaje od dubna 1881. v městě Krumlově, jal jsem se snášeti a pořádati látku o příbězích města toho a sousední vesnice Rokytné se vyskytující. Ovoce práce mé jest dílko toto.

Čerpal jsem jednak zprávy své z archivu zemského v Brně, pak ze zdejšího archivu městského a zámeckého, jednak použita následující díla: J. Volného „Topographie von Mähren“. Znaimer Kreis, a „Kirchliche Topographie von M.“ II. Abth., I. B.; „Naučný Slovník“; Čeňka Brandla „Knihy půhonné a nálezové“, jakož i „Kniha pro každého Moravana“; F. Palackého „Dějiny národa českého“; Zapova „Česko-moravská kronika“; Dr. B. Dudíka „Dějiny Moravy“; J. Havelky „Kratičké dějiny Moravy“, a Frt. Vaňka „Vlastivěda Moravy a Slezska.“

Všem, kdož mně byli nápomocni, vzdávám své nejvřelejší díky, zvláště vp. P. Janu Komzákovi, kooperatoru zdejšímu, kterýž rukopis před tiskem laskavě prohlídnul a i ku popisu města značně přispěl.

Mnohý čtenář snad mi vytýkati bude tu i tam podané zprávy neúplné a jiné poklesky, doufám však, že mi budou prominuty; nedovolenoť mi nahlednouti do všech spisů a listin dotýčných!

Vůle má byla upřímná.

V Mor. Krumlově, dne 13. ledna 1883.

Spisovatel.

Moravský Krumlov (něm. Kromau) za doby nynější.

Milého, částečně romantického rázu jest krajina, jíž dráha státní z Hrušovan [Grussbach] jechá ku průmyslnému Brnu. Kochajíce se pohledem na velebnou přírodu, dospějeme vlakem odtud ku stanici Fryšavské, ze kteréž parostroj unáší nás k městečku Miroslavě. Dráha ze stanice této ubírá se klikatě, pročež brzy v pravo, brzy v levo zříme 825 m. vysokou horu Leskou (Misskogel), od jejíž úpatí rozprostírá se po pravé straně úrodná rovina Mikulovská. Než za chvíli vjíždíme do krajiny rázu jiného. Před námi mohutný Leskon, na jehož vrcholu zdá se nám, že vytýčen veliký kříž. V tom zastavuje se vlak, jsme ve stanici Olbramské. Hnedle jedeme dále. Nové překvapení. V pravo lesnaté vidíme stráně, v levo květoucí osady; za krátko postřehuje oko naše vesnici Rakšice, za ní knížecí cukrovar a něco dále rozsáhlou budovu s věží dosti vysokou. Budova ta jest Krumlovský zámek knížete Karla z Lichtensteina.

Přibyli jsme do stanice Mor. Krumlovské. Sestoupivše s vozu železničního prohlížíme sobě nádraží neveliké. Vlak odjíždí k staroslavným Ivančicím, my však z nádraží kráčíme po silnici k městu Krumlovu. Ihned poutá pozornost naši krásný kostelík sv. Floriana, ochrance města. Zabočivše ze silnice v pravo na pěšinku vedoucí podle chrámu toho, octneme se na návrší „kopec Florianek“ zvaném, s něhož hadovitá stezka svádí do kotliny. Tu lepý spatřujeme obraz. Krumlov celý ve své kráse, takořka ve ptačí perspektivě nám se objevuje! Rozprostírá se v podobě loutny na skalnatém pahorku, kterýž až na stranu jihozápadní jest ověnčen stráněmi dosti hustým stromovím zdobenými. (Viz vyobr.) Město nemá se co báti zátopy; plyneť údolíčkem skoro do kola*) se táhnoucím potok Jaro-

---

*) Někteří Krumlované odvozují něm. jméno města „Kromau“, dříve „Krumman“ od výrazu „krumme Au“ (klikovitý palouk) poukazujíce na lučiny kolem města jsoucí. Shoda porovnání toho jest nahodilá, neboť dle rejstříku k diplomatáři moravskému utvořena v listinách vyskytující se jména dotýčná, jako: Chrumnow, Chrumenaw, Krumpnaw atd. z českého jm. „Krumlov.“

měřka, zde již „Rokytna“ zvaný. Hned na první pohled shledáváme, že město pravidelně jest stavěno.

Sestupme dolů do kotliny a z této v levo ubírejme se nahoru k městu! Zvláštní pocit vyvolávají v duši naší silné kolem města táhnoucí se hradby*), v nichž sem a tam nalezáme dvírka, vedoucí do zahrádek při staveních jsoucích. Jdouce podle několika přízemních domků a parní barevny páně Straussovy, stojící pod hradbami, octneme se u „brány Rakšické“ nyní však snešené, vedle níž toliko ponechána ve spojení s hradbami černošedá, ne zrovna vysoká věž čtverhraná. Podivný na nás činí dojem věstíc, že mnoho přešlo věků přes témě její. Díť o ní pověsť, — ovšem nepodstatná, — že v ní byl uvězněn český král a spolu římský císař Václav IV.**) (1378—1419). Nalezeny prý po něm zlatý prsten a hedvábný šátek na krk, kteréž věci snad ještě počátkem tohoto století ukazovány.

Nedaleko věže, skoro naproti stojí úhledná budova jednopatrová patřící „Záložně,“ kteráž zde úřaduje. V domě tomto umístěn jest v přízemí též hostinec, kdežto 1. poschodí zaujímá krásná, velká dvorana. Dadouce se odtud v levo přijdeme „Rakšickou ulicí“ na „hlavní náměstí.“ Toto ležíc 224m. nad hladinou mořskou jest rovné, jen ku straně severovýchodní poněkud skloněné, a tvoří obdélník ovroubený řadou z většiny jednopatrových, celkem úhledných domů. [Viz vyobr.] Kolem těchto vede dobrý chodník, podle něhož vysázeny jsou trnovníky.

Co jsme dříve s hory „Florianku“ pozorovali, stvrzuje nám nyní pohled z blízka. Město pravidelně jest stavěno skoro ve všech částech; náměstí a ulice vynikají čistotou. Rozhlédněme se po hlavním náměstí blíže! Na straně severní vidíme jednopatrovou budovu městské radnice, s vížkou hodinami opatřenou. Vstupujeme do místností rad.: první světnici zdobí obraz býv. měšťanosty zdejšího, lékaře Jana Zajíčka; v druhé zajímá nás starý obraz města Krumlova, malovaný roku 1700, Janem Jiřím Gutweinem. V budově zmíněné umístěno i c. k. okresní hejtmanství. Vedle radnice stojí něm. měšťanská škola o jednom poschodí. V tom pořadí spatřujeme na rohu jednopatrový knížecí dům pro úředníky; budova ta zasahuje i do „Růžové ulice“ a byla druhdy obydlím zdejší komendy řádu německých rytířů.

Na straně východní označuje nám dvouhlavý orel rakouský

---

*) Hradby byly druhdy dvojí, ba na straně jižní trojí, jakž dosud ze zachovalých zbytků jejich seznati lze.

**) Král Václav IV. zajat r. 1394, českou šlechtou, držán byl delší dobu v Krumlově Českém ve vězení.

s německým a českým nápisem na stavení jednopatrovém sídlo c. k. okresního soudu. Na straně jížní nalezáme úhledný jednop. dům c. k. notáře, výše umístěna v obecním domě c. k. finanční stráž. Uprostřed náměstí nachází se kašna se sochou sv. Floriana; okolo stojí tři akácie a něco dále dvě mohutné lípy. U západní strany stkví se kamenný r. 1799. postavený kříž.

Překrásně vyjímá se z náměstí kostelík sv. Floriana, vedle něhož byli jsme sestoupili do města. Ne jinak, než jako by z cukru byl vyřezán a na horu „Florianek“ postaven.

Dadouce se z hlavního náměstí k východu přijdeme „klášterskou ulicí“ na náměstí klášterní. I zde spatřujeme milou zeleň, krátké ale krásné stromořádí. Náměstí to tvoří různoběžník, na jehožto východní straně vyniká budova bývalého kláštera Augustinského, napotom Paulinského s klášt. kostelem sv. Bartoloměje. Stavení toto, nyní činžovní dům, náleží pí. Lerchové. Bývalá klášterní chodba, z nížto toliko jedna stěna, nyní ohrada zahrady, zůstala, jakoby s pláčem ukazuje nám zbytky křížové cesty na obmítce. Vstoupivše dovnitř budovy té býv. „fortnou klášterní“ — až dosud patrnou — zachvějeme se. Celá stavba uvádí nám před oči mnichy zde dlivší, jakoby se nám míhali po chodbách těch klášterních — avšak mýlíme se, jest to houfec prchajících před námi dítek, jež si byly na chodbách klášterních hrály. Obývá stavení to, jež má dvě nádvoří a rozsáhlou zahradu, 25 stran o 119 osobách. Uprostřed náměstí stojí socha sv. Jana Nep. a nedaleko kašna.

Než vraťme se zpět a prohlédněme sobě důležitější části města! Zabočivše v jihozápadním cípu hlavního náměstí do zámecké ulice mimoděk zastavíme se u rožního domu po pravé straně. Jest to „hostinec u zlatého kříže“, kdež dle pověsti zdejší „Bratři“ měli svou modlitebnici. Ve stěně domu toho spatřujeme starobylý kámen s oznakem kříže a na něm částečně čitelný nápis:

„Leta 1613. v neděli před svatou Maří Magdalenou . . . . . na tomto místě zabit jest slovutný muž Jiří z Kanclů, ten čas rychtář přísežný, od Jana Maurice Foltinaura se štíletem, jehožto duši Pán Bůh rač milostiv býti. Amen.“

Ubírajíce se pak v levo podle c. k. poštovního a telegrafního úřadu dolů sklonitou ulicí octneme se před kníž. zámkem, u něhož nacházíme vinný sklep knížecí, kdež každodenně od 11—12 hod. dopoledne a od 6—7 hod. odpol. dobré nalévá se víno.

Vkročivše do nádvoří zámeckého pozorujeme na pravé jeho straně jednopatrová stavení. V I. poschodí nalezáme kanceláře kníž. ústřední správy, v levo od těchto byt hospodářského rady

p. Karla Wenka, v pravo byt ústředního hosp. správce p. Frant. Grossschmiedta. V přízemí jsou koňské stáje, nad jejichžto vchodem čteme český nápis toho obsahu, že stavba stájů těchto započata r. 1592. za Jana z Lipé a dokončena r. 1593. Uprostřed nádvoří stojí kašna, a po stranách rozličné křoviny.

Z nádvoří tohoto přijdeme branou vížkou s bijícími hodinami označenou do druhého nádvoří, kdež ovanuje nás duch středověku. Ne veliké nádvoří toto tvoří obdélník a ovroubeno jest se tří stran galeriemi kamennými o dvou poschodích. Obloukovou klenbu galerií podepírají štíhlé sloupy kamenné. Nad branou do libosadu (parku) vedoucí vytesán na sloupu nápis: ANNO DMNI MDLXII. (Leta Páně 1562), z čehož soudíme, že asi v té době část tato stavěna.

Na severozápadní straně nádvoří sestoupíme s povolením do zámeckého sklepu, jenž chová veliké sudy: tak 1 na 200 věder. 2 po 100 v. a 3 po 75 v.; taktéž uložena zde stará vína, zejména ročníky: 1780, 1822, 1827, 1834, 1841, 1851. atd. Vyšedše z podzemních těchto skrýší na světlo denní ubíráme se do zbrojnice, v níž shledáváme četné zbraně staré.

Než vkročmež i do libosadu! Vše v něm vkusně upraveno. Sad sám dělí se na dvě oddělení, na sad dolní *) a horní; v tomto převládá příroda, v onom umělosť. Sad přístupným jest iširšímu obecenstvu, nedlí-li kníže v místě.

Odtud dobře pozorovati možno věž zámeckou, v níž prý pověstný svého času alchymista Theophrastus Paracelsus († 1541.) měl svou lučebnu. Dříve míval zámek věže dvě, než menší na protějším konci se vypínavší snesena r. 1772. — Při pohledu na zámek maně tanou nám na mysli i jeho držitelé, kteří tak velikého mívali vlivu na osudy města.

Chtíce taktéž nejbližší okolí města — většinou jeho obvod — seznati ubíráme se z dolního libosadu na silnici, kteráž zámeckou ulicí vede branou zámeckou okolo knížecí kuchyňské zahrady. V levo spatřujeme za potokem panský dvůr a nedaleko četné stodoly jednotlivým měšťanům naležející.

Jdeme-li však ku předu po silnici, octneme se u hostince „Na kopečku" zvaného, kdež silnice se rozechází táhnouc se v pravo podlé bývalé hospody „Lerchova pole" — nyní bydliště pro knížecí úředníky — k Ivančicím, přímo však mimo parní pilu a stavební závod p. Jakuba Reischla k hostinci p. Brančovu. Odtud zvláštní vede silnice v levo do kníž. cukrovaru, kdežto ku předu pokračuje

*) Asi do r. 1820. stával jen sad dolní, v němž postaveny byly rozličné sochy; bylo zde také několik rybníčků se zlatými rybkami.

silnice k osadě Rakšicím, nedaleko jichž opět se dělí vedouc v pravo ke Znojmu, v levo do Pohořelic.

Než vraťme se nazpět k městu! Tunelem naproti kuchyňské zahradě možno nám buď okolo kníž. pivovaru kaštanovým stromořádím mimo panskou parní pilu, buď podle panského mlýna a bydliště p. lesmistrova oborou zavítati do nedaleké historicky památné vesnice Rokytné.

Uživše milé procházky a krás přírodních opět kráčíme ke Krumlovu. Zabočivše od myslivny ku střelnici na severní straně v košatém údolíčku se nacházející, vystupujeme pak na pahorek ubírajíce se podlé hradeb městských v západní stranu, až přijdeme do „židovské ulice.“ Děti právě jdou ze školy; poutají pozornosť naši tím cizáckým pozdravem „Kystyhant,“ ač, jakmile ústa otevřely, hned na nich bylo pozorovati, že nepocházejí z lůna Germanie. Divíme se výjevu tomu domnívavše se, že v této ulici přebývají jen židé. Než chyba lávky! Podivení naše vzrůstá tím více shledavše, že zde mimo synagogu a rabinát stojí i katolický farní kostel. Prazvláštní! Katolický kostel v židovské ulici! Když chrám Páně tento stavěn, zajisté nebylo ještě židů v Krumlově; jakmile však tito sem se stěhovati počínali s povolením vrchnosti, z nedostatku jiných prostor stavebních poukázána jim místa v tomto pořádí, aby zřídili si zde svůj domov. Avšak ještě jinou našli jsme výjevu toho příčinu. Věděliť předkové Krumlovští, že synové „vyvoleného národa“ nezůstanou na vždycky v nízkých svých chatrčích, ale že vyhledávat sobě budou „paláce“ na náměstí, kdežto křesťané zatouží, dlíti na blízku chrámu svého. A skutečně tomu tak. Jeden za druhým z těchto potomků Abrahamových putuje ze židovské ulice do zaslíbené země, totiž buď na náměstí, kdež již $^1/_3$ domů jim náleží, neb do jiných ulic, a naopak křesťané poznenáhla vyhledávají útočiště v ulici židovské, aspoň když ne již za živobytí, jistě po smrti. Nachází se v této ulici nedaleko farní budovy při farním kostele městský hřbitov. Úprava jeho jest po způsobu větších měst; nápisy na pomnících a křížích jsou až na nepatrné výminky — německé.

Poohlédneme-li se po téže ulici dále, uzříme na východním její konci chudobinec s chrámem nejsv. Trojice.

Popsavše nejdůležitější památnosti města chceme seznati i obyvatelstvo, jeho činnosť, poměry společenské atd. Krumlov čítá nyní asi 1870 obyv.; dle sčítání lidu ze dne 31. pros. 1880, bylo jich 1830, a sice 992 Češi a 838 Němců (mezi těmito 140 židů). Křesťané většinou provozují buď řemeslo, buď nádeničí hledíce si při tom i polního

hospodářství; židé však skoro vesměs zabývají se rozličným obchodem.

Průmysl a obchod jest celkem nepatrný, což vysvětliti dlužno hlavně osamělou polohou města. Kromě výše uvedených větších závodů jsou ostatní po skrovnu a drobné. Není tu řádného trhu týdenního, ačkoliv má se každou středu odbývati. Taktéž za mnoho nestojí čtyři výroční trhy, jež konají se vždy v pondělí: 1. po Hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po Porciunkuli, a 4. po sv. Martině.

Nemáme u nás ni většího hostince, ni jediné kavárny; nemáme knihkupce, zlatníka, ba ani kloboučníka, tak že na př. dobrý plstěný klobouk sobě objednáváme buď v Ivančicích, buď v Brně.

Než i živnost jest drahá. Na příklad stůjtež zde:

1. Ceny kupeckého zboží:

Klobouk cukru	4.20 zl.	—	4.60 zl.
kilo cukru	—.50 „	—	—.52 „
„ kávy	1.60 „	—	1.80 „
„ vlašské rýže	—.36 „	—	—.38 „
„ obyčejné rýže	—.20 „	—	—.24 „
„ sádla	—.90 „	—	1.— „
„ povidlí	—.20 „	—	—.24 „
„ soli	—.13 „	—	—.14 „
litr petroleje	—.22 „	—	—.— „
„ octa	—. 8 „	—	—.12 „

2. Ceny potravin:

litr kroup	—.12 zl.	—	—.40 zl.
„ máku	—.28 „	—	—.30 „
„ hráchu	—.14 „	—	—.16 „
„ čočky	—.20 „	—	—.24 „
„ kaše	—.12 „	—	—.14 „
„ mléka	—. 8 „	—	—.10 „
kilo másla	—.85 „	—	—.90 „
„ tvarohu	—.15 „	—	—.16 „
„ žitné mouky	—.15 „	—	—.20 „
„ pšeničné mouky	—.20 „	—	—.24 „

3. Ceny masa:

Kilo hovězího	—.56 zl.	—	—.60 zl.
„ vepřového	—.60 „	—	—.64 „
„ telecího	—.40 „	—	—.46 „
„ škopového	—.40 „	—	—.42 „

4. Ceny drůbeže:

Husa	1.60 zl.	—	2.— zl.
kachna	—.50 „	—	—.60 „
kuře	—.25 „	—	—.40 „

5. Ceny paliva:

1½ krychlového metru měk. dř.	5.05 zl.
„ „ „ tvrd. dř.	6.05 „
metrický cent kam. uhlí	1.40 „

6. Ceny nápojů:

Jelikož pivo ze zdejšího pivovaru netěší se oblibě, v hostincích nalévá se většinou pivo cizí, a sice: Starobrněnské, Tulešické a časem i Plzeňské.

¼ Hektl: piva zdejšího stojí		2.25 zl.
½ l. piva zdejšího a cizího (lež.)		—.07 „
½ l. piva Plzeňského		—.14 „
¼ l. vína	—.08 zl. —	—.10 „

Lid obecný nesa se většinou po městsku jest neuvědomělý a z části i pověrčivý. Mnozí libují si při hovoru v němčině — ovšem špatné — domnívajíce se, že jen tato člověka činí vzdělaným.

Taktéž dosud vládnou v městě zvláštní obyčeje; než pastýř dobytek z jara poprvé vyžene, zažehnává napřed stáje.

Mluva lidu jest nářečí „podhorácké“; slycháme „poď dům“ (pojď domů), hano (ano). „mosí“ (musí), „mámi“ (matko), „tati“. „bel“ (byl), „veď“ (viz) atd.

Mor. Krumlov jest samostatnou obcí, již spravuje obecní výbor 24. členný, kterýž ze svého středu volí měšťanostu*) a čtyři radní. Jak již dříve zmíněno, má zde své sídlo c. k. okresní hejtmanství zaujímací 6.7729☐ Mm. o 40.788 obyv. (11.923 Něm., 28.865 Slov.), pak c. k. okresní soud, k jehož obvodu náleží 30 osad českých a 23 něm.

Ačkoliv v městě našem žije na 60 úředníků rozličných kategorií. přece společenské poměry jsou neutěšené; nebo málo kde najdeš takové kastovnictví, takovou směšnou přepjatosť, jako v Krumlově. K tomu přidružuje se okolnosť, že město čítá velmi málo měšťanů zámožných.

---

*) Měšťanosta (nyní jest jím p. Josef Zákucký) dostává za rok remuneraci 150 zl. a 2 sáhy dříví. — Obecní tajemník má 600 zl. roč. platu. — Jediný obecní sluha dostává 207 zl. ročně na pen., pak svob. byt.

Následující ústavy a spolky mají v městě sídlo své:

1. „Kontribučenská záložna.“ Ku konci 17. století stávalo jí jakožto fondu obilného, z něhož vrchnosť v čas nouze poddaným půjčovala obilí k setbě, začež od těchto odváděny „úrokové osminy“ ($^1/_8$ měř.) R. 1713. počínaje nepodržela vrchnost jich pro sebe, nýbrž založila jimi reservní fond, jenž pak účtoval knížecí úřad obroční.

Tím vzrostl fond do r. 1750. tak, že stal se samostatným spravován jsa knížecím úřadem berním: než úroku obilného se potom více nedávalo. Dlouho tedy již blahodárně působil, než patentem cís. Josefa II. ze dne 9. června 1788. všeobecně ustanoveno, aby při panstvích zřídily se obilné kontribuční fondy. Od které pak doby sýpka fondu toho byla na „Pindulce“, nevíme. Když r. 1864. zákonem fondy obilné přeměněny v peněžné, z nichž povstaly záložny kontribučenské, vyjednáváno, tehdáž ohledně Krumlovského fondu o tom, kdož na něm podílu má bráti, poněvadž dříve jak venkovští tak i městští poddaní zmíněných odváděli osmin. Konečně rozhodnuto ve prospěch venkovských osadníků. Koncem r. 1880. obnašelo jmění záložny této 190.862 zl. 04 kr.

Hodnostáři: Matěj Záviška, rolník z Petrovic, předseda: Šimon Wenisch, rolník z Našoměřic, správce; Arnošt Slezák, bytem v Krumlově, tajemník.

2. Městský kontribuční fond povstal následkem dotčeného patentu cís. Josefa II. a čítá kapitálu asi 1300 zl. Předseda, měšťan Josef Medla; správce měšť. a c. k. poštmistr Donnée Rob.

3. Občanská záložna, zapsané společenstvo s obmezeným ručením, započala činnosť svou dne 19. března 1865. Nyní úřaduje ve vlastním domě r. 1875. vystavěném, kterýž maje cenu 20.000 zl. tvoří část reservního fondu. Záložna čítá přes 1500 členů. Jeden závodní podíl obnáší 50 zl.; takových úplně splaceno jest přes 600. Volné vklady páčí se na 140.000 zl., a půjčky členům poskytnuté činí ročně 40.000 zl. až 50.000 zl. Od 1. ledna 1883. zúrokuje vložky peněžité 5% a půjčuje p. na 6%. Daně a poplatky rozličné obnáší asi 800 zl.; k dobročinným účelům věnuje se ročně 200 zl.

Hodnostáři: Frant. Brauner, rolník z Rakšic, ředitel; Frant. Trojan, pokladník, a Frant. Kunka, kontrolor — oba v místě. Předsedou výboru jest zdejší měšťan Josef Medla.

4. Kasino, zal. r. 1869. má místnost svou v knížecí pivnici. Členů jest na 60, měs. příspěvek obnáší 40 kr.

Z časopisů se odebírá: „Neue Freie Presse“, „Die Presse“ „Tagesbote aus Mähr.- und Schl.,“ „Fliegende Blätter“, „Leipziger Illustrirte Zeitung“. „Figaro“ a „Humoristische Blätter“.

Předseda: Frant. Grossschmiedt, kníž. ústř. správce hospodářský; místopředseda Dr. Richard Schroth, c. k. okresní sudí.

5. „Krumlovský něm. spolek pěvecký“, založen r. 1869. čítá asi 20 čl. činných a 50 přispívajících. Členové poslední platí ročně 3 zl. V letech 1870. a 1871. spolek byl čilým zúčastniv se rozličných přespolních slavnosti pěveckých; od r. 1877.—1880. jen živořil. R. 1881. uspořádal v prosinci ve prospěch pozůstalých obětí v „Okružním divadle Vídeňském“ akademii, jejíž čistý výtěžek činil 286 zl. — Místnost má v kníž. pivnici.

Hodnostáři: Frant. Proksch, c. k. notář v místě, předseda; Antonín Schalda, zdejší organista, sbormistr.

6. „Okresní jednota učitelská v Krumlově“, zal. r. 1870 čítá 70 čl. činných a 4 čl. čestné. Roční příspěvek obnáší 1 zl. R. 1875. knihovna spolková postoupena učit. okresní knihovně. Jednácí řeč jest německá a česká. Ročně odbývají se 3—4 přednášky.

Předseda: Ant. Žáček, nadučit. v Brně, dříve c. k. okresní škol dozorce.

7. Střelecký sbor, založen r. 1871. čítá 20 čl. činných a 40 přispívajících. Střelnice nachází se na severní straně za hradbami městskými v krásném údolíčku; terč vzdálena jest 175 m. V neděli a ve svátek hraje v letní době za pohodlného počasí hudba. Kdož z činných členů se nedostaví, platí pokutu.

Hodnostáři: Frant. Grossschmiedt, starosta.

O střeleckém sboru činí se zmínka již r. 1727.; střelnice byla dlouhou dobu za barvírnou. Když však neopatrností střelce jednoho člověk okolo jdoucí zastřelen, přišla pryč; sbor pak zanikl.

8. „Beseda Mor. Krumlovská“ zaražena jest 21. pros. 1871. Častěji měnila místnost; od června 1881. má ji v Růžové ulici č. 21. Členů činných čítá 58. a čestného 1.

Zápisné obnáší 20 kr. a měs. příspěvek 30 kr. Spolkem předplaceny časopisy a listy: „České Noviny“, „Národní Listy“, „Politik“, „Tribüne“, „Humoristické Listy“, „Paleček“, „Opavský Týdenník“, „Hlasy z vysokých škol“, „Hospodář Moravský“, „Brünner Beobachter“, „Osvěta“ a „Květy“. Od členů zapůjčívány ku čtení: „Mor. Orlice“, „Hlas“, „Katolické Noviny“, „Obzor“, „Pražský Týdenník“ a „Sekretář“. Beseda má i knihovnu čítající 550 děl. Knihovna i inventární jmění spolkové pojištěny jsou u banky „Slavie“ na 600 zl. Za příčinou znovuzbudování „Národního divadla“ v Praze konány v srpnu 1881 mezi členy a pak v nejbližším okolí sbírky, jež vynesly 454 zl.

Hodnostáři: M. Dr. Mořic Odstrčil, předseda; měšťan Leop. Thuma, náměstek př.; nár. učitel Jan Holánek, pokladník a knihovník; měšťan Josef Medla, hospodář; jednatelem jest pisatel těchto řádků.

9. Místní skupina „Schulvereinu“ zal. r. 1881. čítá 120 čl. Roční příspěvek obnáší 1 zl. Pomocí „Schulvereinu“ zřízena německá dětská zahrádka jsouc ve spojení se zdejší něm. měšť. školou.

Hodnostáři: Frant. Proksch, c. k. notář, starosta; odb. uč. Čeněk Hanslitschek, jednatel; kníž kontrolor Frt. Busch, pokladník.

10. Místní odbor „Ústřední matice školské“ pro Mor. Krumlov a soudní okres Mor. Krumlovský ustavil se 29. června r. 1882. Členů čítá 35; roční příspěvek obnáší nejméně 1 zl.

Hodnostáři: měšťan Josef Medla, předseda; P. Jan Komzák, kooperator zdejší, jednatel; měšťan Robert Donnée, pokladník.

11. „Spolek vojenských vysloužilců v Mor. Krumlově“ ustavil se v červenci 1882. Čítá 68 čl. činn., 10 přisp., 16 čestných: kapela čítá 13 m. a 1 kapelníka. Velení jest německé, knihy spolkové vedou se však česky.

Hodnostáři: Mořic Richter, hospod. referent, náčelník; cestmistr Matěj Lustig, náměstek; Edv. Benařík, nár. uč., jednatel; hostinský Jakub Hrubeš, pokladník. Všickni bydlí v místě.

12. „Dobrovolný hasičský sbor Mor. Krumlovský“, vešel v život 15. srpna 1882. Čítá 50 čl. činných, přes 70 přispívajících. První platí 1.20 zl., poslední 2 zl. ročního přísp. Velení něm.

Hodnostáři: stavitel Jakub Reischl, velitel; obecní tajemník Frt. Wolf, cvičitel.

13. „Městská spořitelna“ započala svou činnost 1. pros. 1882.

Okolí Mor. Krumlova jest i v příčině mineralicko-geologické velmi zajímavé. Nalezáme tu rozličné formace, aniž by však jedna převládala. Pahorek, na němž město leží, jakož i sousední vrchy skládají se ze svaliny obsahující většinou červený pískovec. Severozápadně od Krumlova objevuje se žula smíšená s jinorazem; než směrem k Ivančicím přechází v syenit. V obecním lese na východ stojí osamělé vápenec; jižně při silnici u „Tejnmýlu“ (Teichmühle) nachází se svor. U Rakšic chovají některé vrchy v sobě rozličné mušle drobné. Severně od města láme se pískovec naproti panské pile, než již u Pindulky a Polanky jeví se rula. Taktéž kamenné uhlí v okolí vyskytuje se, však snad ve vrstvách velmi nepatrných.

Polnosti nejvíce po vrších rozložené jsou prostřední úrodnosti. Tratě v obvodu Krumlova slovou: „Místní trať“, „Pod městskými hradbami“, „Křepelčí hora“ (Wachtelberg), „Červený kopec“, „Pod červeným kopcem“, „Hříbek“, „Strážná hora“, „Nad oborou“,

„Obora“, „Lišky“, „Stará hora“, „U tří svatých“, „Horní Lišky“. „Nad šibenicí“, „Jamolické doliny“, (směrem) „Ku Dobřínským vinohradům“, „Na Kateřinách“, „Nové sady“, „Kačena“, „Rybárna“ (Fischgehalter), „K rybárně“. „Horní nové sady“, „Nidršpice“, „V Hlubokém“, „Vrabčí hájek“, „Nad vrabčím hájkem“, „Kačenka“, „Nad Hlubokým“, „Na Pipelách“, „U Rybnických hranic“.

Z obilí pěstuje se: žito, pšenice, ječmen, méně oves, proso a kukuřice; z luskovin: hrách a čočka; z pícních zelin: víčenec (u lidu „mičunda“) a jetel. Dosti sází se bramborů, méně zelí. Z ovocného stromoví nalezáme: hrušňoví, jabloní, ořechoví (vl. lísk.), švestkoví a třešňoví. V některých zahradách pěstuje se chřest a víno.

Nejbližší osady kolem města jsou české.

Příběhy Mor. Krumlova.

Okolí Mor. Krumlovské důležité jest v ohledu dějinném; neboť hojných chová pozůstatků z doby šedověké.

Máme několik toho dokladů. Roku 1864 měšťan Hafner Edvard vykopal v rokli, táhnoucí se za městem k Marianské studánce, zub z mamuta asi 1·6 m. dlouhý. R. 1881 Alfred Januš, správce stanice zdejší, a Ferd. Tilscher, lesnický příruční na Leskoni, nalezli v tak zvaném „mokrém žlebě“, v pohanském hradišti u Vedrovic, rozličné starožitnosti, mezi nimiž 14 kostěných nástrojů a zvířecích zubů, 6 kamenných dlátek, 3 hlíněné přesleny a 1 kostěný, pak 3 kusé nádobky menší.*) Taktéž objevili nedaleko zmíněné osady rozsáhlé pohřebiště.

Když roku 1882 při stavbě knížecího cukrovaru rozkopána část pahorku, přišlo se asi 1 m. hluboko v zemi na hrob, v němž nalezena lebka lidská a 4 hlíněné nádobky. Na jiných místech pahorku, jenž nepochybně sloužil za pohřebiště, objeveny mimo všelijaké nádoby hlíněné také náramek z ústřice a mušle malinkými skořepinami naplněná; tyto byly povrtané, z čehož lze souditi, že tvořily vzácný druhdy šperk některé osoby.**) Z bronzu nalezena dýka a jehlice.

Zjevno tedy, že krajina tato byla velmi záhy zalidněna. Těžko však říci, jaký osud stíhal obyvatele její, kolik osad postupem času zaniklo, a které nové pak povstaly.

---

*) Starožitnosti tyto zaslány českému museu v Praze.

**) Většinu nalezených zde věcí chová u sebe prof. Makovský v Brně.

Kdy Mor. Krumlov byl založen a odkud jméno své vzal, nevíme udati; než nelze pochybovati, že býval vesnicí již počátkem 12. století, pročež tak v Zapově „Česko-moravské kronice“ uvádí se mezi osadami, kteréž ležely tehdáž v obvodu župy Rokytenské.

Nebude snad od místa, zmíníme-li se i o starém zřízení zemském.

Maďaři porobivše a zpustošivše asi r. 906 říši Velkomoravskou, kteráž na sklonku panování krále Svatopluka († 894) obsahovala mimo Moravu a Slovensko též Panonii (západní Uhry) až ku řece Sávě, pak celé Čechy, Srby polabské a krajiny polské i ruské na východ až po Buh a Styr—, zajížděli na plen i daleko do zemí německých. Teprva r. 955 něm. císařem Otou I. poraženi jsou při řece Lechu u Augsburku v Bavořích a brzy potom u hranic českých udatným českým knížetem Boleslavem I. z rodu Přemyslova. Porážkami těmi Maďaři byli tak oslabení, že upustili od výbojných nájezdův.

Tu Boleslav I. vzal ve svou moc Moravu a Slovensko.

Než český kníže Boleslav III., příjmím Ryšavec, neschopností a ukrutenstvím takový zmatek způsobil ve státě českém, že vrstevník jeho, polský král Boleslav Chrabrý, buduje velikou říši slovanskou, zabral napřed Moravu, načež i samých Čech se zmocnil. V Čechách panství polské rychle sice již r. 1004 vzalo za své, ale Morava ještě přes 20 let trvala pod vládou cizí.

Když Boleslav Chrabrý r. 1025 zemřel, sousedé jeho jali se říši jeho nesvornou rozebírati. Takto tehdejší uherský král, Štěpán Svatý, mečem si dobyl Moravy a Slovenska.

Tu však ujal se Moravy statečný syn knížete Oldřicha, Břetislav českým Achillem zvaný, a r. 1028, Maďary z ní vypudil spojiv ji zase s Čechami. Avšak Slovensko tenkráte již navždy uvázlo v koruně uherské.

Tehdy teprv Moravě nastaly na východě ty hranice, jakož dosud jsou.

Spravuje pak Moravu osvobozenou Břetislav bezpochyby první nazýval se vojvodou moravským; po smrti otcově dosedl na knížecí stolec český.

Nedlouho před svou smrtí Břetislav r. 1054 vydal tak zvaný zákon stařešinský, podle něhož nástupcem toho kterého knížete právě zemřelého budoucně býti měl vždy nejstarší člen celého rodu Přemyslovcův. Ten nazýval se velkoknížetem čili velkovojvodou sídle v Praze, a jemu přímo patřily veškeré Čechy. Ostatní Přemyslovci poděleni jsou úděly na Moravě, jež zvaly se vojvodstvími.

Údělů těch moravských bylo obyčejně tré, totiž Olomúcko, Brněnsko a Znojemsko, k nimž časem přičiněna jsou ještě vévodství Břeclavské a Jemnické.

Milá naše Morava od nepamátné doby rozvržena byla na kraje, župy zvané, a v každé župě nacházel se hrad, dle něhož tato obyčejně pojmenována.

Tak byla až do r. 1146 sousední Rokytná hlavou vlastní župy ku Znojemsku náležející a zahrnovala asi krajinu potoka Rokytny.

Župní hrad*) stál nepochybně na kopci, kterýž lid dosud „Hradisko“ nazývá. Sem scházívali se župníci radíce se o potřebách župy, sem v čas útoku nepřátelského se utíkali, chráníce zde život i dobytek svůj. Župan čili kastelán spravoval z hradu veškeré záležitosti veřejné týkající se župy jeho, bděl nad pokojem veřejným, vedl branný lid do války atd. Na hradě byla i cúda nebo soud župní, jíž řídil cúdař.

Vůbec nalezáme času toho u nás tytéž úřady, jako v Čechách; neboť až do konce 12. věku Morava nepovažována za zemi od Čech rozdílnou, obě země byly za jedno, jediná to vlasť národu stejného jazyka, týchž obyčejův, týchže podání národních, týchže osudův.

Rokem 1197 počínaje udála se ale v ústrojí českého státu velká změna; údělná vévodství přestala, a celá pak Morava vyhlášena markrabstvím od Čech nerozlučitelným. Tím vlasť naše stala se samostatnou se vlastními úřady dvorskými a sněmy, náležejíc nyní buď bezprostředně králi českému, kterýž zároveň byl markrabětem moravským, buď bývala některému údu královské rodiny co samostatnému markraběti v držení dána. Z ustanovení toho pak následovalo, že teprvé nyní vyvinovati se začalo uvědomí moravské čili tak řečený moravismus.

U nás na Moravě až do konce 12. století usedlých Němců nebylo žádných. Avšak za nedlouho nastalo valné se jich usazování, jelikož markrabata, biskupové a někteří světští pánové do země je povolavše hojnými je obdařili výsadami. Zejména založeny kláštery štědře nadané, a četně usazovali se řádové rytířští, jichžto řeholníci pocházeli většinou z Německa.

---

*) Předkové naši dělali si hrady — ohrady čili ohražená místa — na výšeninách přírodou opevněných, vodou, lesy neb roklemi obklíčených, aby takto veškerému přístupu nepřátelskému, ku hradu se dostati, zamezili. Strana hradu poněkud přístupná byla obehnána, a sice z počátku náspem z hlíny naházeným, před nímž udělán hluboký příkop.

Němci pak uvedeny některé novoty, zvláště ale ustanovení městského řádu dle německého práva. Toto povstavši ze starých obyčejů něm. a starořímských spočívalo hlavně v neodvislosti od obecního soudu cúdního. Obce s právem něm. obdržely svou vlastní právomocnosť, tedy i vlastní své soudce, a osvobozeny byly od břemen župních, k nimž v přední řadě náleželo vydržování župních hradů, mostů a silnic, pak povoz, ubytování a vyčastování dvorů a úředníků zeměpanských.

Právem tímto začal se však kaziti staroslovanský pořádek ve správě zemské, a ujímal se vždy víc a více řád feudální, jímž jednotlivé stavy a osady se ohražovaly a se vyzouvaly z povinností, jakéž starý řád dosud každému byl ukládal.

I v Krumlově usadili se, pokud víme, Němci již v první polovici 13. věku, ana založena zde komenda*) řádu německých rytířů**), jíž kromě části osady náležel špitál***) a kostel špitální r. 1237 vystavěný.

Času toho stál zde také již hrad, nepochybně na místě nynějšího zámku, náležeje s částí osady pánům z Kunštátu a Obřan, kteří zastupovati se dali purkrabaty na hradě sídlícími. Z držitelů hradu — dle úryvku kroniky městské v archivu zemském uschovaného — první znám jest pan Boček, jenž r. 1239 byl purkrabím Znojemským, později vladařem hrabství Berneckého v Dolních Rakousích, pročež také se psával „hrabě z Berneků“, a zemřel 20. prosince 1255.

Dočítáme se dále, že zmocnil se pak Krumlova český král Přemysl Otakar II. (1253—1278), kterýž povýšil jej za město zděmi je ohradiv. Jakých však práv mu uštědřeno, o tom nezachovaly se nám zprávy nižádné.

Chrabrý král tento slavně panoval nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž získal si vlády i v Dol. Rakousích, Štýrsku, v Korutansku, Krajině a v úkrají vendickém, tak že moc jeho sáhala od Krkonoší až k adriatickému moři.

---

*) U řádů rytířských sluje komenda duchovní obročí (beneficium) jednotlivým rytířům k užívání udělené, kteří odtud slovou komthurové.

**) Řád tento utvořil se v Palestině r. 1191 za válek křižáckých podniknutých ku dobývání sv. země. Řeholníci dělili se: 1. na rytíře, kteří pro obranu sv. náboženství zbraň nositi se zavázali; 2. na bratry v ústavech všeliké služby konající a 3. na kněze. Přijali Pannu Marii za svou patronku, nosili na bílém plášti černý kříž a musili z počátku býti rodilí Němci. Řád ten objevil se brzy i v Čechách a na Moravě, kdež nabyl mnoho statků jednak koupí, jednak darováním.

***) Špitál, pak kostel špitální, jakož i ostatní chrámy Páně pojednány zvláště.

Ale právě proto stal se nenáviděným u svých sousedů, pročež německý král. Rudolf Habsburský, praotec jasné naší rodiny císařské, k vyzvání něm. knížat říšských válečně na něm žádal, aby země nově nabyté, jakožto léna německé koruny vydal.

Otakar II. toliko na sebe odkázán vtrhl r. 1276 do Dol. Rakous, aby hájil měst vojskem Rudolfovým napadených. Než ale ještě boj započal, došla ho zpráva, že v Čechách vypuklo zbouření, strojené nespokojenými šlechtici. Tu nemoha pomysliti na vedení války nucen jest Rudolfa žádati za mír, postoupiti za něj zemí německých, a i vlastní dědičné země, Čechy a Moravu, přijmouti od něho v léno.

R. 1277 výminky míru obnoveny (latinskou) listinou dne 6. května ve Vídni danou, ve kteréž Krumlov poprvé připomíná se.

Vyjímáme zní: „Nos (Rudolphus) etiam similiter omnia castra, municiones, possessiones et oppida ad regnum Boemie et marchionatus Morauie de jure spectantia . . . . ipsi regi et suis restituemus integre et faciemus restitui uice versa. Excepto dumtaxat Nicolspurch, in cuius possessione F. de Lichtenstain, cuius feudum esse dinoscitur, permanebit pacifice et quiete. Præterea Chrumenaw ei, ad quem de iure pertinet, assignari debebit“*).

V jazyku našem místo toto zní asi následovně: My (Rudolf) též podobně veškeré hrady, tábory, statky a města ku království českému a markrabství moravskému příslušící . . . . králi samému a potomkům jeho navrátíme neporušeně a ustanovíme, aby naopak byly vráceny. Zejména Mikulov, v jehož držení F. z Lichtensteina, kteréhož léno se uznává, zůstane pokojně a klidně. Mimo to Krumlov odkázán má býti tomu, komu právem náleží.

Bylo to snížení veliké; než Přemysl Otakar II. snášel své neštěstí s myslí pevnou a statečnou, plně věrně všecky závazky, ku kterým se ve smlouvě byl podvolil. Ne tak Rudolf. Tento zajisté obával se dosud, že by král český časem opět se vzmoci a jemu nebezpečným státi se mohl; proto žádal na něm vždy nových věcí, kteréž moc Otakarovu úplně měly podryti. Tu odhodlal se tento ještě jednou k hrdinskému boji, jenž však stal se pro něj osudným. Opuštěn od všech těch, jimž tolik dobrodiní prokázal, tolik výsad uštědřil, zrazen Milotou z Dědic a jinými pány, udatně jako lev bráně se proti přesile Rudolfově padl v nešťastné bitvě na „Moravském poli“ v Dol. Rakousích dne 26. srpna r. 1278.

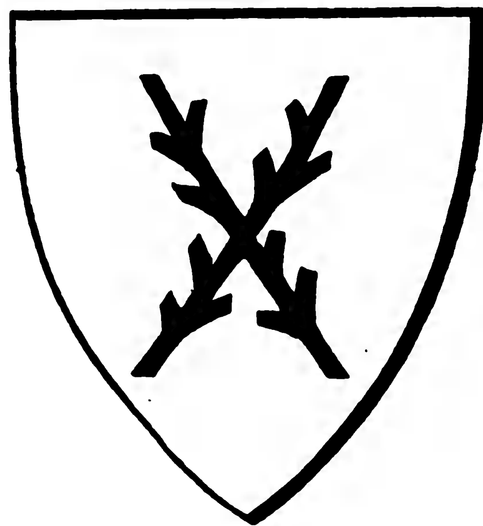
*) Codes diplomaticus Moraviae, Tom. IV., p. 189.

Nástupcem jeho na Krumlově byl Heralt z Obřan, vnuk dotčeného pana Bočka, jenž r. 1289 daroval se svou chotí Jítkou z Velzburku listinou v neděli před sv. Martinem v Krumlově danou. klášteru cisterciáků ve Ždáru vinice v osadách „Pawlowicích. Puzdrzanech, Zageczím, Nasseraczích a Garoslawicích“ a určil svědkem mimo jiné i „Woyslawa. Purkrabie nasseho z Crumlowa“.

Další zprávy o městě jsou pak až do r. 1319 velmi sporé. R. 1316 držel zdejší hrad „Vilém z Landsteina“*) v zástavě, než brzy na to připadl opět české koruně.

Za tehdejšího krále Jana Lucemburského (1310—1346) feudální řády u nás upevnily se dokonale, a rytířství se vší nádherou a vším hlukem svým zdomácnělo rychle. Král potulovaje se nejraději za rytířskými dobrodružstvími v cizině velmi zanedbával správu zemí českých. pročež domácí šlechta přičiněním Jindřicha z Lipé v tuhý odpor proti němu vešla. který teprve r. 1318 skončen jest tím výsledkem. že moc šlechty ještě více upevnila se. Páni všecko právo. všecku moc stahovali jedině na sebe a pohrdlivě pohlíželi na ostatní vrstvy národa; lid znenáhla upadal v porobu a pozbyv takořka lidských práv stal se pouhou věcí. pouhým majetkem těch kterých velmožů hrdopyšných.

Stalo se r. 1319 v měsíci srpnu. že umřel Braniborský markrabě Valdemar bezdětek, a že tudíž krajiny hornolužické, kteréž slavné paměti král Přemysl Otakar II. asi r. 1265 markraběti Otovi Braniborskému, svaku svému v léno byl dal. jakožto odumřelá léna české koruně měly nazpět připadnouti. Ihned přihlásil se král Jan o Horní Lužici, a již 31. srpna t. r. nazval se pánem měst Budišína, Kamence a Lubice. Město Žitavu (nyní v král. Saském), které Jindřich z Lipé v zástavě držel. hned na to, 3. září král vybavil dav mu zaň do zástavy Krumlov Mor., kterýž mu pak pustil do vlastnictví pod závazkem manským.

Páni z Lipé původem pocházeli z města Lipé čili Lipého v Litoměřicku. a záhy rozšířili se i na Moravě.

Jsouce rod kmene Hronoviců užívali znaku „dvou černých ostrví o pěti sucích křížem složených v poli zlatém“. (Viz obr.).

---

*) Již v 13. století česká šlechta odnárodňovala se přibírajíc jmena rodná po nových hradech německy pojmenovaných. Tak k. př. v jižních Čechách nejbohatší rod panský. užívající znaku růže pětilisté. pozakládal hrady. řečené Rosenberg. Landstein a j.. i psali se dle nich pánové z Rosenberka (Rožmberka). z Landsteina atd.

Jindřich z Lipé stal se pro veliké své zásluhy o vlasť a krále r. 1319 nejvyšším maršálkem*) království českého a důležitý úřad tento pak i jeho rodu dědičně ponechán jest, který jej téměř bez přetržení až do r. 1620 zastával. Nadav r. 1320 listinou v Krumlově danou kostel ve Křtinách, byl od r. 1321-1329. zemským hejtmanem**) moravským, a zesnul v Pánu v Brně dne 26. srpna r. 1329.

Mladší syn jeho Berthold zdědil mimo jiné statky i Krumlov. Byltě kanovníkem, od 1334 proboštem Vyšehradským, od r. 1336 nejvyšším kancléřem***) a od r. 1343 spolu nejvyšším maršalkem českým. Dav r. 1341 rytíři Ješkovi „Sokol" zvanému vesnici Vytonice, pak dvůr a zámek v Hostěradicích v léno, přikoupil r. 1343 ku zboží svému dvůr v Malých Selovicích.

Učiniv dne 10. prosince 1346 dědičné pořízení neopomenul i zdejší hradní kapli a špitál hojně nadati urciv zároveň, aby lidem statků Krumlova Mor. a Polné (v Čechách) škody, jakéž oni založením rybníků a zřízením obory panské na svých polích a lukách utrpěli, byly nahraženy.

Úmrtím Bertholda z L. r. 1347 dostal se Krumlov mladšímu bratru jeho, Čeňkovi z L. Tento vládl četným zbožím, též i Mor. Třebovou a byl od r. 1349 nejvyšším maršálkem a od r. 1356 spolu nejvyšším komořím†) českým. Když byl r. 1355 v městě zdejším založil klášter Augustinů-poustevníkův, odebral se na věčnosť r. 1362.

Strýc jeko Hynče z L. držel pak panství Krumlov až do r. 1369, v kterémžto roce z něho Janovi, Vokovi, Benešovi, Drslavovi, a Lačkovi, panům z Kravař, za osm tisíc hřiven††) velkých, Pražských stříbrných grošů (1 hř. po 64 gr.) prodal: město Krumlov a muže v sedmi domech, hrad s patronátem nad kaplí; pak veškerá práva majitelská a svobodný les, ze kteréhož však komendě řádu

*) Nejvyšší maršálek český rozhodoval žaloby a různice mezi šlechtou vzniklé.

**) Hejtman zemský byl místodržitelem zeměpána zahajuje a řídě sněm zemský, nebylo-li jinak králem ustanoveno.

***) Kancléř (cancellarius) slul ve středověku úředník při osobě panovníkově, který vyhotovoval veřejné písemnosti od tohoto vycházející a opatroval zároveň pečeť státní. V Čechách za starších dob úřad ten spojen býval s proboštstvím Vyšehradským.

†) Nejv, komoří čili komorník bděl nad důchody královské komory v zemi

††) Hřivna, jíž stříbro se vážilo, rovnala se asi 280 gramům vahy nynější. Kdyby cena stříbra byla po všecky časy táž, rovnal by se tehdejší groš 35 kr. a kopa (60) grošů 21 zl. r. m. Avšak hodnota ryzího stříbra byla jindy mnohem vyšší než nyní; protož mohlo se za český groš mnohem více koupiti než nyní za 35 kr. Ovšem později cena groše velmi klesala.

něm. rytířů týdně 1 fůra dříví a klášteru Augustinskému nadací Čeňka z L. část lesu má se ponechati; dále osady Lechvice s dvorem, Lesonice s dvorem a rybníkem. pak rybník u Krumlova a jiné dva u Dobřínska, jakož i hajné a dva zory ve Vedrovicích. načež dal jim všecko zapsati do desk zemských. *)

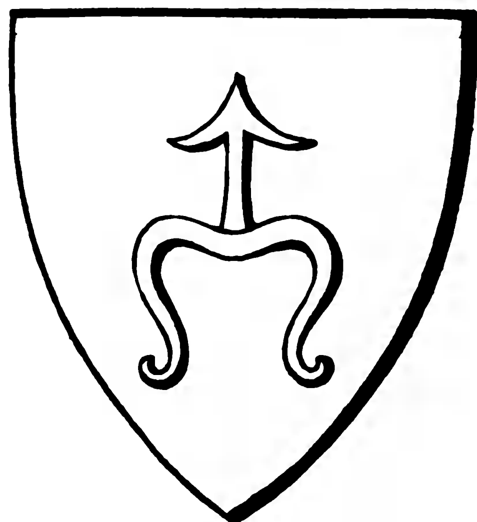
K lepšímu přehledu stůj zde prodejní listina tato v úplném znění:

„Wjr Haintz von der Leippen bechennen offenleych mit disem gegenwortigen brief allen den. die disen brief lesen oder horen lesen, daz wir mit vorbedachtem mut und nach vnser vreiewent rat hern Janen von Crawarn. dem got genad. hern Wokken. hern Benschen, hern Dirslawen. hern Laczken. den herren von Crawarn vorkawft haben vnser rechtes Erbe Crwnaw, daz haus vnd das lehen der kapellen in dem haus vnd die stat vnd an siben hewsern der Mann, die in der stat ligen. alle vnser recht. alz wir sie gehabt haben, vnd den vreyn walt auszgenumen den Prewsschen herren **) alle wochen ein fuder Holcz vnd den Brudern Ordens sant Augustins ein Ort des waldes. doruber sie haben von vnsern vetern hern Czenken seine brief vnd vnser Ingesiegel. Rekwitz daz dorf mit dem Hof. vnd Lissenicz! das ander dorf mit dem Hof ond teych, ond den teych ze Krwnaw ond czwene teych in der Dobrencz vnd die Heger mit czwein huben akkerz ze Wedrowicz. Daz gebe wier in mit aller der herschaft vnd mit allen den rechten vnd mit allen den stuckken. alz ez von vnsern vordern an vns kumen ist vnd alz vnser brief lauten vnd alz sie begriffen haben. die sie von vns haben. vns nichcz doran ausczunemen. noch ez behalden. vm acht tawsant Mark Prager grosser silwreiner pfennige merherischer zal. vier ond sechzik gros von ein mark. ze einem rechten Erb vnd ze einer [rechten Herschaft. alz wir ez gehabt haben. den vorgenanten herren yn vnd allen iren Erben ze vorkawfen. ze verseczen, ze verleyhen wem sie von irem guten willen wellen ond allen iren vrumen domit ze schaffen. Vnd daz gelob wier yn onser gute trew

*) Český král Karel IV. spolu římský císař (1346—1378). syn krále Jana Lucemburského. zrušil v zemích českých ústavu župní a moc soudní nad poddanými přiřknul statkářům. R. 1348 zavedl na Moravě v Olomouci a v Brně nové desky zemské. odkudž větší jistota majetku a práva nastala Držitelé statků v desk. zem. zaps. měli až do r. 1848 vlastní právomocnosť. právo honby, lovu ryb, dělání cihel a drasla. regál pivní a výčepní, jakož i směli dovoliti židům, aby se na statcích jejich usadili.

**) Komenda řádu německých rytířů. Řeholníci přišli bezpochyby z Prus, kdež řád asi od r. 1230—1280 krutě bojoval proti tamnějším slovanským pohanům. až obrátil je na víru křesťanskou. arciť usiluje i o jich poněmčení.

cze entwerren allenthalben, wo ez hast, gegen aller menichleych ge yecleychen menschen geystleych oder wertleych. Vnd ze einer czewgenusse vnd ze einer gewissen legen wirz den herren in die Lanttauel."

Pánové z Kravař, rod kmene Benešoviců, měli ve štítu znamení nazvané „odřivous", i v Polště známé, kdež sluje „odrowaž". (Viz obr.). Jméno své vzali od sídla svého Kravař (nyní v prus. Slezku), kteréž jim asi od druhé polovice 13. století náležely.

Jan z Kravař, jenž držel Krumlov, brzy se rozloučil se životem, načež po něm následoval Beneš (Benedikt) z Kr., pán v Mořicích a Nezamyslicích, kterýž také v listině z r. 1371, pak v půhonu (v zalobě) k cúdě Olomoucké (k zemskému soudu) r. 1374 podaném sluje „Benessius de Crawar, dictus de Crumpnaw" (Beneš z Kravař, nazván Krumlovským).

Zdá se, že on to byl, jenž městu uštědřil také práva soudního *) a znaku zvláštního.

Znak tento představuje v modrém poli z kvádrů vystavěnou věž stojící na zeleném trávníku, mající bránu obapolně otevřenou, na hoře hřebeny zakrytou. Střed věže rozdělen jest postávkou, nad níž nachází se okenice, výše cimbuří a pak špičatý červený krov cihelný. Po stranách věže jest červený štítek a v každém „odřivous" barvy železové. (Viz titulní vyobrazení).

Taktéž podobá se, že za něho město obehnáno druhou zdí, a že tehdáž vystavěna věž u brány Rakšické**).

Beneš z Kr. odkoupil r. 1376 vdově Anně z Víčkova věno její v Hrubčicích asi v ceně 120 hřiven, taktéž r. 1378 vdově Markétě z Našoměřic tamnější její dar z jitra (Morgengabe). Zvětšiv pak panství své zbožím Kněnickým, částí osady Našoměřic a vesnicí Petrovicemi zemřel r. 1398.

Statky jeho zdědil syn jeho Jan z Kr., kterýž r. 1398 choti své, Elišce z Jindřichova Hradce upsal 600 hřiven na osady Rakšice, Petrovice a Kněnice mimo tvrz. Žilť asi až do r. 1407, jelikož již r. 1408 uvádí se Lacek (Ladislav) z Kravař co pán na Krumlově, ačkoliv byl vlastně poručníkem Beneše z Kr., nezletilého syna Janova.

---

*) Právo to pojednáno zvláště.

**) Soudíme takto, jelikož na věži dosud vyskytuje se zmíněný znak městský. Ohledně pověsti o ní kolující viz popis města.

Lacek z Kr. vládl též i Helfenštýnem na Moravě a byl v letech 1408—1411 nejvyšším hofmistrem,*) vlastně však nejvyšším purkrabím českým.**) Po smrti markraběte Jodoka***) (1411) stal se hejtmanem zemským na Moravě, kdež povzbudil mocně smýšlení husitské staraje se úsilně o jeho rozšíření. Zesnul v Pánu r. 1416.

Asi r. 1415 Beneš z Kravař uvázal se ve zboží své i uveden jest téhož leta panským nálezem v držení statkův a osad Petrovic, Rakšic a Kněnic. Ačkoliv r. 1415 sluje v půhonech „Beneš z Krumlova“, přes to uvádí se již r. 1416. „Budissius de Crawar, alias de Crumlov“ (Budiš (Budislav) z Kravař, odjinad z Krumlova) co přísedící panského soudu v Brně, kdežto od r. 1418 počínaje opět „Beneš z Krumlova“ objevuje se.

Upálení mistra Jana Husi (1415) a Jeronyma rozžalo pochodeň strašné války husitské, kteráž zuřila od r. 1419—1436 záhubně a již i Krumlov mnoho utrpěl.

Když r. 1423 znamenitý vudce Husitův, Jan Žižka z Trocnova, s vojskem svým tábořil u Ivančic, tu Beneš z Krumlova jav se s ním osobně umlouvati vzal do zdejšího hradu husitskou posádku, kteráž vyhnavši pak z města katolické kněze, ve chrámech zavedla husitské služby Boží. Avšak následujícího roku Husité z města prý vypuzeni byli Albrechtem V. Rakouským, jemuž tchán jeho císař Sigmund r. 1423 Moravu v manství byl propůjčil.

Nicméně nalezáme Husity na to zase v městě, kteréž pak po celou dobu svého řádění na Moravě drželi a sužovali. Vtrhnuvše r. 1425 i do Dol. Rakous utrpěli u Rece nedaleko hranic moravských začátečně ztrát značných; zde smrtelně raněn byl nejvyšší vůdce Táborský, Bohuslav ze Švamberka, kterýž po několika dnech ku konci listopadu zemřel a v Mor. Krumlově (snad v kostele farním) pochován jest, po jehož však hrobě není již žádné památky. Leta následujícího Husité činili z města četných vpádů do okolí velmi je pustošíce.

Benešem z Krumlova, jenž skonal asi r. 1430, vyhynula tato linie rodu „pánů z Kravař“, načež zboží jeho, totiž: hrad a město Krumlov s dvěma mlýny, pak osady Rakšice, Petrovice, Lesonice s dvorem, Kupčice s mlýnem, Dolní Dubňany a j. zakoupeno svatem

---

*) Úlohou nejv. hofm. bylo (a jest), bdíti nad přísným zachováváním předepsaných dvorských obřadů a pořádati slavnosti dvorské.

**) Náměstek králův.

***) Jodok (Jošt, Justus) byl posledním markrabětem moravským; od jeho smrti Morava spravována zemskými hejtmany, kteří bezprostředně králi českými ustanoveni jsou.

jeho Bertholdem a bratrancem tohoto Jindřichem, pány z Lipé, jimž je pak Jan z Cimburka, vykonavatel závětu Benešova, zapsati dal do desk zemských.

Po válkách husitských počala městu doba utěšenější; neboť páni z Lipé blaha jeho dbajíce měšťanům značných uštědřili privilejí. Když tito r. 1437 dotčené držitele panství žádali o potvrzení dosavadních jich výsad, jelikož dotýčné jich listy nadací rozličnými pohromami válečnými byly přišly ve zkázu, tu vyhověli oni prosbě jejich.

Podáváme zde důležitou tuto listinu arciť s nynějším pravopisem:

„My Berthold z Lipého, nejvyšší maršálek království českého a já Jindřich, tudéž z Lipého, bratranec jeho, vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdož jej uzří aneb čtouc slyšeti bude: kterak jsou přišli před nás moudří a opatrní naši milí a věrní, purkmistr a konšelé, i všecka obec města Krumlova, vznášejíce na nás, kterak v těchto časech nepokojných, v kterýchž byli svá práva, listy a svobody, kteréž jsou měli od jiných pánův a předkův našich potratili jsou, prosíce nás, abychom jim potvrdili práva jich a list na to učinili, přivedše před nás starodávné a počestné spoluměšťany a sousedy své, kterýmž dobře vědomo jest, kterak práva za jich časů šla jsou, ježto jsou na to potvrzení měli, a tak jsou ti před námi pod svou vírou uznali, že nijak není, než tak, což se tu dole píše. A my znamenavše a uzřevše na jich pokornou a snažnou prosbu z naší milosti zvláště potvrdili jsme a mocí tohoto listu potvrzujeme práva jich, aby při tom věčně zůstali bez porušení, tak jakož jsou to od starodávna měli, zvláště: O piva starého vaření; kdož by tu z obce města chtěl staré pivo vařiti, aby šel na rathaus před radu a s jich povolením, jestli že rada mu odpustí, tedy může staré pivo vařiti“.

„Item o vínech; kdož se do města připoví, odpuštění vezme a má v tu chvíli vlastní svůj vinohrad, tehdy ten víno své může do města přivézti a šenkovati, jako každý člověk obecný, a dá z každého drajlinku *) konšelům do pušky šest grošů; pakli by kdo neznámé víno do města chtěl vézti; nemá tohoto učiniti bez povolení rady, a jest-li že rada jemu odpustí, vézti do města, proto ho nemá šenkovati v městě, z města má je vyvézti, a má dáti od drajlinku šest grošů; pakli by ho tak dlouho v městě nechal ležeti, že by již vína městského nebylo, tak že by třetí drajlink v čepu šel, ten má radě pověděti, že své víno ještě má a tak s povolením rady bude je moci šenkovati, a jestli že by kdo uherské nebo ra-

*) Drajlink = 3 vědra (1·698 Hl).

kouské víno chtěl do města vézti, nemá práva prvé toho učiniti než po sv. Jiří, svědomí listem ukáže, že je v Uhřích aneb za Dunajem kupil.“

„Item o odmrti; kdož leží na smrtelné posteli, poručení učiní před radou městskou, komukoliv zboží své člověku světskému, buď příteli, služebníku neb kmotrovi právo má poručiti — než duchovnímu ani židu na domu, na vinohradech nemá poručiti, než co by hotových peněz měl; a jestli že by kněz aneb žid opověděni dali na dům, na vinohrad, rychtář ani horný nemají opověděného bráti na ty erby proto, aby erbové nehynuli“.

„Item o židech; tak ustavujem hlásku podle obce, aby trpěli, a když by bylo města potřebí upraviti, tehdy židé nemají pomoc učiniti k městu podle obce *) své chudoby s radou pána neb úředníka na jeho místě“.

„Item o městském lese; jakož jsou měli list, také chceme, aby jim žádní potomci naši neboli, kdož by potom pánem zde byl, jim v les jich nenapadoval ani překážel, a při něm té obce nechal“.

„Item o piva vaření; nemá v okolí práva v míli vařiti a okolo města, kromě panošů k jich potřebě, což doma mohou vypiti.“

„Item také robot žádných z práva robotovati nemají, jediné až kdo chce z dobré vůle pro páně prosbu učiniti aneb pro jeho úředníka“.

„Toho všeho, na potvrzení a pro lepší jistotu i na vědomí své vlastní pečeť přivěsili jsme k tomuto listu, jenž jest dán na Krumlově od narození syna Božího tisícího čtyrstého třicátého a sedmého leta ve středu před Svatým Duchem“.

R. 1441. Bertholdovi z Lipé zemřela choť jeho Kateřina z Kravař, pročež podruhé se oženil vzav sobě za manželku Alžbětu z Cimburka, jíž r. 1447. upsal městys Hostěradice s právem, mýtem a desátkem za 1000 hřiven.

Jakž v hlavních osadách toho kterého panství tak i v Krumlově mělo manské právo (rozhodující nejvíce v záležitostech stran vlastnictví) sídlo své, což dosvědčuje i půhon z r. 1447., v němž čteme:

„Hanuš z Vašatic pohoním Ludvíka nebo jakož jemu křestné jméno jest, z Slavikovic z X hřiven grošů dobrých, jakož se (se) mnú smluvil na Krumlově před mány o dva nevody, kteráž byla ukradena z kostela v Uherčicích, že mi je měl ihned navrátiti, jeden navrátil a druhého nic. Zná-li mi se, zná se v pravdě, pakli pří, ale ač toho svědomí mám, však chci na panském náleze dosti míti.“**)

*) Další poměry židovské obce se týkající nejsou nám známy.

**) T. III., p. I. půh. 189, str. 311.

Jindřich z Lipé přečkav strýce svého Bertholda jediný pak vládnul Krumlovem. Byltě zároveň pánem i na Veselí a zastával od r. 1452—1469. úřad nejvyššího maršálka českého, pak úřad zemského hejtmana moravského.

Ačkoliv nesmířitelná strana Husitů dokona byla zničena, zmatky trvaly přece dále a to hlavně proto, že kurie římská odmítavě chovala se k tak zvaným kompaktátům, jež mírnější strana husitská, totiž podobojí, s církevním sněmem bazilejským byla ujednala, a kterýmižto kompaktáty podobojím mimo jiné zvláštnosti povoleno bylo přijímatí chléb a víno. Za takových okolností nijak u nás nemohl se ustáliti mír a klid.

Český král Jiří z Poděbrad (1458—1471) pocházeje z moravského rodu Kunštátů vynasnažil se, aby poddaným svým zjednal mír. Než nadarmo; nebo hned z počátku nucena se viděl, na četných stavech moravských uznání za krále válečně si vymoci. Zavítav r. 1458 do Krumlova k příteli svému Jindřichu z Lipé, povolil zde k tohoto prosbě měšťanům (latinskou) listinou dne 21. června danou, dva výroční trhy 14 dní trvající a sice 1. na den sv. Filipa a Jakuba (1 května) a 2. na den sv. Martina (11. listop.).

Později král Jiří vešel s Jindřichem z L. v užší svazek přátelský dav mu asi r. 1464. třetí svoji dceru Barboru za manželku, kteráž jemu věnem přinesla město Ivančice, čímž toto přišlo ke zboží krumlovskému.

Bohužel štěstěna králi přála nedlouho. Jelikož odporoval zrušení kompaktátů, stihl ho papež církevní klatbou vyzývaje zároveň bývalého zetě Jiříkova, uherského krále Matyáše Korvina, aby katolíky v říši české vzal pod svou ochranu. Tak obnoveny jsou zase nešťastné války náboženské, a Morava ubohá jimi tenkráte trpěla nejvíce; neboť Matyáš krutě vtrhnuv do země od r. 1468 takořka nepřetrženě větší část Moravy držel v moci své a krále českého konečně i v držení zemí ostatních ohrožoval povážlivě.

Když byl král Matyáš r. 1468. vzal města Třebíče, odřeknul se Jindřich z Lipé tchána svého a jal se spolu s některými pány moravskými s vítězem se umlouvati. Na tom nebylo však dosti. Jindřich z L. hanebnějším ještě způsobem provinil se proti králi Jiřímu. Pozvav k sobě syna jeho, knížete Viktorina II. na Krumlov Mor. jal tohoto zde 9. června r. 1469, načež poslal ho králi Matyášovi, jenž přes dvě léta držel ho ve vězení.

Za panování krále Jiřího, dí Palacký ve svých „Dějinách národu českého“, povstaly v učení táborském menší sekty v Čechách

a na Moravě. Kněží začali rozličně učiti, byli však pronásledováni a častěji vypuzeni: podobná hnutí připomínají se na Moravě v Krumlově a v Uh. Brodu.

Postrádáme sice dalších o tom zpráv, než zdá se nám, že náboženské toto hnutí v městě našem povstalo tím, že již tehdáž rozšiřovalo se zde učení Jednoty bratrské (morav. bratří). Tato vzala počátek svůj v Čechách již uprostřed věku patnáctého a sice od Petra Chelčického, kterýž učil, že v církvi Kristově místa není pro žádnou moc ani pro žádné násilí, a že bohatství jest hříchem, leč dobře se ho užívá ve smyslu křesťanském. Zásady tyto vyvinujíce se znenáhla nacházely hojných přívrženců jak v Čechách, tak i na Moravě. Z počátku Jednota bratrská pronásledována jest na místech mnohých, nicméně udržovala se napořád, ba vzorným jinak životem svým, přísností mravů, pilností a pokročilostí ve vědách a uměních nacházela čím dále, tím větší obliby. Tiskárny zřizovali bratři, a školy jejich potom právem vyhlášeny byly za nejlepší.

Jakž pověsť dí, bratři v Krumlově modlitebnici měli z počátku v budově nynějšího hostince „u zlatého kříže", až pak v 16. století zmocnili se fary.

Jindřich z Lipé († 1471) zůstavil Krumlov synu svému Bertholdovi, jenž r. 1475. (českou) listinou v Krumlově v pátek před hodem sv. Martina biskupa danou měšťanům zdejším potvrdil dosavadní jich výsady. R. 1480. dal město Ivančice, městys Rouchovany, osady: Litobračice s dvěma rybníky, Heřmanice, Dukovany, Ketkovice, Čučice a Rapotice, jakož i rybníky k pustému hradu Rabsteinu náležející v zástavu Vilémovi z Pernštýna, kterýž vše zboží r. 1496. zase zeti svému, Jindřichovi z Lipé, synu Bertholdovu, zastavil za 2200 kop grošů a 800 dukátů.

Jindřich z L. po smrti otcově uvázal se ve zboží Krumlovské i daroval r. 1500. (čes.) listinou v pátek na sv. Valentina v Krumlově danou měšťanům zdejším na jich prosbu „skálu brusnou" ležící u města na pozemcích panských a sáhající „po vinohrad Trumrisla a po vinohrad vlkový až po horní stezku, kteráž v tom vinohradě jest, a tak od té stezky před zmolou až po cestu k alšovu vinohradu a zase dolu od alšova vinohradu" s tím však doložením, že i páni nynější a budoucí při opravě hradu atd. ze skály této mohou kámen lámati.

Jindřichův z L. nástupce byl syn jeho Jan, jemuž r. 1512. děd jeho Vilém z Pernštýna svrchu jmenované statky zcela odstoupil. Jan z L. velmi přál měšťanům Krumlovským, pročež jim

r. 1513. potvrdil rybníky, které byli založili na pozemcích svých v Nidršpicích*) osvobodiv je zároveň od veškerých dotýčných poplatků. Taktéž daroval jim (čes.) listinou v Krumlově r. 1514. na den sv. Václava danou na věčné časy „mýtné Krumlovské“, kteréž vybíralo se tehdáž „na branách městských a v Rakšicích.“ Za něho založena roku 1531. i kniha městská **) dosud zachovalá, v níž smlouvy, porovnání, poručenství a j. pro lepší toho paměť byly vepsány.

Krumlov již v dobách dávných rozličnými postižen byl nehodami, jež zkvétání jeho častěji překážely. Také r. 1539. v městě a okolí zuřil mor, kterýž četných vyžádal obětí, tak že valná část domků zůstala prázdná. Bohudíky město brzy zotavilo se, a dočkali se r. 1540. měšťané vyznamenání, že český král Ferdinand I. dovolil jim pečetiti červeným voskem, jakž dosvědčuje (čes.) listina na hradě Pražském ve středu po sv. Pavla obrácení daná.

Úmrtím Jana z Lipé dostal se Krumlov synům jeho: Bertholdovi, Vilémovi a Čeňkovi, kteří z počátku zbožím vládli nedílně. Berthold, nejstarší z nich, byl od r. 1541.—1555. maršálkem českým a r. 1543. seděl na soudu v Praze při králi Ferdinandovi I. proti zpronevěřilým Čechům.

Za těchto pánů z Lipé měšťané znamenitý učinili pokrok ve svobodě občanské. R. 1544 listinou na Krumlově v neděli v památku sv. Vavřince danou osvobozeni jsou „z odmrtného obtížení“ na všecky časy, tak že „mohou všickni obyvatelé nynější i budoucí, obojího pohlaví, mužského i ženského, všecko své zboží, buď málo neb mnoho, movité i nemovité dáti i poručiti společně neb rozdílně, za zdravého života neb na smrtelné posteli buď příteli svému neb komu se z nich zdáti a líbiti bude, — kromě osob duchovních — před rychtářem, jedním neb dvěma konšeli a jedním obecným člověkem, aneb některým z nich podle obyčeje a řádu města s takovou ovšem výminkou, jestli že by ten který z obyvatelů Krumlovských některému přespolnímu příteli svému neb komu jinému za zdravého života neb na smrtelné posteli na jinou dědinu poručil, smrti neuchalby, tehdy ten přespolní, komuž by ten statek poručen byl, tím statkem z Krumlova nemá hnouti, leč by jej člověkem pánů neb dědicům jeho milým osadil. Umře-li někdo, zní

---

*) Zdá se, že Nidršpice druhdy byly osadou; neboť čteme také v zápiskách faráře Karla Budišovského z r. 1695. poznámku: „deserta pagus Niderspicium“ (pustá osada Nidršpice.)

**) Nápis její zní: Registrum aneb knihy miesta Krumlowa morawskeho leta 1531 za aurzadu tý czasy Adriana.

listina dále, bez poručenství, nechať statek připadne nejbližšímu příbuznému neb příteli dle uznání purkmistra a starších města. „Pakli by Krumlovští v takové při odmrtní nějakou k rozeznání mezi stranami poznali", tu jest jim obrátiti se na vrchnost a při výpovědi její zůstati. Kdyby však žádný přítel v jednom roce se se nepřihlásil a nalezen býti nemohl, tehdy statek budiž prodán, a obnos za něj utržený připadniž obci. Vzdávajíce se páni nynější a budoucí výčepu vína v městě, kterýž obnášel tři drajlinky vína daného ze sklepu zámeckého *) potvrdili měšťanům veškerá jich práva a výsady, začež tito držitelům panství všeho „lozunku" **), jak dřívějšího (18 zl. 8 gr. bíl.) tak i nynějšího každý rok při sv. Jiří 110 zl. na minci obecně berné dávati zavázáni jsou.

Zdá se pak, že bratři dotčení rozdělili se o zboží své, jelikož r. 1549. uvádí se Vilém z Lipé co pán na Krumlově a taktéž téhož leta určil, že židé povinni jsou, městu odváděti třetinu daní na městskou obec připadajících. Než brzy na to opět Berthold z L. vládnul Krumlovem.

Když času toho v Německu Lutherovo učení se rozšířilo, našlo mnoho přívrženců v Čechách i na Moravě, zvláště v městech. Též v Krumlově zakořenil se protestantismus, a Luteráni měli dle Volného svou modlitebnici v (bývalé) horní pekařské ulici. ***)

Zmíněný Berthold z L. velmi pečoval o to, aby v některých jeho dolech dlouho již zanedbaných opětně kovy se dobývaly. I dosáhl toho. R. 1562. císař římský a český král Ferdinand I. uděliv mu zvláštních svobod na „Krumlovské jeho hory" určil, že po osm roků není mu zapravovati desátku z vytěženého stříbra a zlata. Dolovalo se pak u Dobřínska a u Budkovic, než ne dlouho.

Nekatolíci Krumlovští hojně těšili se tehdáž ochraně vrchnostenské; neboť paní Bertholdova z L. byla „Sestrou" v Jednotě bratrské a mnozí úředníci horlivými stali se protestanty.

Jak křesťané tak i židé doby té konali služby rozličné, zejména bylo jim jistý počet koní k práci panské si držeti. Židům však závazek ten zdál se býti příliš obtížným, pročež žádali, aby z něho byli vymaněni. Prosbě jejich sice vyhověno, než bylo jim r. 1567. také se zavázati, že za výhodu tuto ročně 100 zl. do panského důchodního úřadu budou odváděti.

---

*) Jelikož hrad účelu svému již nevyhovoval, přestavěn jest v zámek počátkem 16. století.

**) Lozúnk = výtěžek.

***) Která ulice druhdy slula horní pekařskou, žádný nám říci nemohl. Jinde však čteme, že modlitebnice ta nacházela se nedaleko nynější pivnice knížecí.

Brzy po r. 1567. Bertholdův bratr, Čeněk z Lipé, stal se pánem na Krumlově, kdež u něho bavil se v červnu a červenci r. 1571. Dr. Crato *) z Kraftheimů, býv. osobní lékař císaře a krále Ferdinanda I.

Po Čenkovi z L. dědil Jan z L., kterýž choti své, Majdaleně z Vartenberku zapsal dvacet tisíc zl. na zámek a město Krumlov. Za něho řemeslníci těšili se některým výhodám. Tak r. 1589. truhláři městští a venkovští spolčili se v cech utvořivše sobě pořádek po způsobu cechu Ivančického.

I židé obdařeni tehdáž mnohými výsadami. R. 1594. dovoleno jim cizí víno do města vézti, nesměli je však po mázu nalévati, nýbrž „pod obručemi“ (ve velkém) prodávati. Kdož by proti tomu ustanovení jednal, měl z každého sudu 1 zl. moravský do důchodního úřadu panského a 6 kr. bíl. do městské pokladny platiti pokuty. Dále zproštěni jsou závazku, od vrchnosti vlnu kupovati, začež 40 zl. ročně platiti se uvolili. Konečně židé r. 1596. vymohli si, že mohou v neděli jíti po své výživě a obchodu, i dovoleno jim, lidem peníze půjčovati s tou ovšem výminkou, že věřitel i dlužník zajíti mají k městskému rychtáři, za jehož přítomnosti dlužní úpis atd. zapsati se má do knihy městské.

Jan z L. zůstavil r. 1598. Krumlov synu svému Berchtholdu Bohobudovi, pánu v Hrubčicích, kterýž r. 1608. ve svátek sv. Kateřiny židy osvobodil od povinnosti, chodívati na stráž, začež bylo jim ročně 15 zl. platiti; avšak v čas války a nouze povini byli jako křesťané hájiti města. Propůjčiv r. 1610. mistrům zámečnickým pak puškařům, hodinářům a vijačníkům v Krumlově a v Ivančicích bydlícím některé svobody, ustanovil zároveň pro ně řád cechovní. Dvě leta později židy, — jimž dříve jak křesťanům zámek zametati bylo týdně dvakráte, a sněžilo-li, i třikráte, pak pánům třikráte v roce honiti — vymanil ze služeb těch, když z vlastní vůle byli se zavázali, že za výsady tyto ročně 13 zl. odváděti buďou do důchodního úřadu panského.

Jelikož židé nalévali proti ustanovení z r. 1594. víno v domech svých, obec městská podala na ně stížnosť u vrchnosti, odvolávajíc

*) Biskup Jednoty bratrské, Jan Blahoslav snažil se všemožně bratřím v Čechách a na Moravě vydobyti svobody náboženské. Aby cíle svého došel, Blahoslav neustále byl ve přátelském svazku s Dr. Cratonem, který sám jsa učení kalvinského, bez přestání o to usiloval, aby popřána byla svoboda novému učení ve všech zemích Maximilianových (1564—1576). Crato tedy císaři Jednotu doporučoval a Maximilian měl prý o ní mínění velmi dobré, tak že přísné zákony trestní proti bratřím znenáhla přišly v zapomenutí.

se na dotýčné téhož roku jí propůjčené výsady, za něž jí platiti jest 25 zl. ročně. I zakázán židům neoprávněný jich nálev vinný.

Berchthold Bohobud z pánů z Lipé 20. a posledním byl maršálkem českým a zároveň pánem na Krumlově.

Císař Ferdinand II. (1619.—1737.), jenž již za živobytí strýce svého, císaře Matěje, zeměsprávcem byl a po smrti jeho (1619.) následoval co král český a markrabě moravský, chtěl protestanty násilně zase přivésti k církvi katolické, nalezl však silný odpor jak v Čechách tak i na Moravě. Následkem toho vznikla nešťastná válka třicetiletá (1618.—1648), jejíž účinky pro střední Evropu až posud jsou citelné. Bitvou na Bílé Hoře u Prahy (8. list. 1620), kdež protestantští stavové úplně byli poraženi, pozbyla Morava jakož i Čechy dosavadní politickou samostatnosť; častými pak vpády vojsk nepřátelských, drancováním a pálením zbavena i dosavadního svého blahobytu. Žádné jiné vyznání křesťanské mimo katolické v zemi netrpělo se, a kdož obrátiti se nechtěl na víru tu, z vlasti bylo mu se vystěhovati.

Berchthold Bohobud z L. taktéž účastniv se vzpoury stavovské, opustil pak statky své, žije ve vyhnanství napřed ve Slezsku, konečně v Uh. Skalicích, kdež také r. 1643. skonal. Synem jeho, Čeňkem Hovorou z Lipé, r. 1682. úplně vyhynul starožitný tento rod.

Císař Ferdinand II. konfiskovav statky Berchtholdovy prodal z nich dne 25. června, ve středu po sv. Janu Křtiteli, r. 1625. knížeti Gundakarovi z Lichtensteina-Mikulova zboží Krumlovské. K tomuto náležely: „zámek Krumlov Mor., zámek pustý Tempelštýn; tvrze: Hrubčice, Alexovice a Těšetice; pak města: Krumlov, Ivančice, městečka: Hosteradice, Rouchovany, Pustoměřice (kromě 11 osob usedlých ku klášteru Louckému přináležejících), taktéž vesnice: Rakšice, Lysonice, Petrovice, Kadov, Nyšpice, Moskovice, Litobračice, Dyakovice, Dobelice, Rybníky, Dobřínsko, Dolní Dubňany, Heřmanice, Prešovice (mimo některé usedlé poddané k statku Zavikovskému patřící), Jamolice, Polanka, Hrubčice, Biskoupky, Senohrady, Čučice, Ketkovice, Rapotice, Sudice, Alexovice, Rokytná, Tešetice (mimo 1 usedlého ku klášteru Louckému přináležejícího); vesnice pusté: Bořikovice a Tupanov; dále ve vsi Chlupicích lidí usedlých tři osoby, pak dům v městečku Dolních Kounicích, kteréhož židé užívají a z něho každoročně půl druhé libry pepře platu dávají; konečně veškeré v osadách jmenovaných jsoucí fary, pivovary, chmelnice, zahrady ovocné, vinohrady, ovčírny, mýta, desátky, atd., jakož i jedna krmná hus bílá, kteráž každoročně dává se

z městečka Jiřic na sv. Martina.“ Zároveň se císař zavázal, že dluhy a závady na tom panství našlé po tři leta bude zastupovati.

V české této listině udáno jen, že kníže Gundakar z L. zboží dotčené koupil za „jistou cenu“; než ze spisů k ní tíhnoucích dovídáme se, že panství Krumlovské *), jakož i Bernhardovy z Kunovic z téhož příčiny v pokutu propadlé statky: Uh. Ostroh, Loučka, Kunovice a Hluk, knížeti tomu ponechány za 600.000 zl., načež on za ně hotově splatil 300.000 zl., kdežto druhou polovicí prý zapravil dluhy na panství vězící.

Gundakar z Lichtensteina (nar. 1580) cís. komoří, tajný rada a císaře Ferdinanda II. nejvyšší hofmistr, pocházel z linie Valčicské (Feldsberk v Dol. Rakousích) rodu Lichtensteinův **).

Konav cís. Ferdinandovi II. vydatné služby válečné štědře byl jím odměněn a r. 1623. povýšen do stavu dědičných knížat říšských. Gundakar z L. dostav s první svou manželkou Anežkou († 1616.) dědičné hrabství Rittberk a s druhou, Alžbětou Lukrecií, po bezdětné smrti bratra jejího Viléma knížectví Těšínské až do smrti její (1653.), hleděl pak zboží své všemožně zvětšiti. Pročež koupil r. 1626. Ždánice, k nimž pak Uhřice, Bošovice a Lovičky; dále zakoupil manské statky Nechvalín a Želetice.

Majestátem císaře Ferdinanda II. ze dne 20. prosince r. 1633. kníže zmíněný značnými vyznamenán privilejemi; zejména panství Krumlov i s ostatními, jež držel tehdáž na Moravě a která ku zboží svému ještě přivtělí, vyhlášeno dědičným knížectvím s predikátem „Lichtenstein“. Dále jemu a potomkům jeho uděleno právo,

---

*) V deskách zemských udáno 300.000 zl. co kupní cena zboží Kr.

**) Gundakarův otec Hartmann (nar. 1544., † 1585.) zůstavil mimo něho ještě syny Karla (nar. 1569., † 1627.) a Maximiliana (nar. 1578., † bezdětek). Vychováni byli ve vyznání evangelickém, později ale přilnuli k víře katolické, jížto potom stále horlivými byli vyznávači a obranci. Karel a Gundakar rod svůj povznesli k slávě nové. Karel z L., jemuž po otci dostal se Feldsberk, byl od r. 1599—1601. nejvyšším sudím, a od r. 1604—1607. moravským hejtmanem zemským. Císařem Matyášem, jehož stranu již za živobytí cís. Rudolfa II. držel, dáno mu knížectví Opavské nejprvé do zástavy, potom pak (1613.) ponecháno mu ve vlastnictví pod závazkem manským. R. 1618. povýšen do stavu dědičných knížat říšských. Po nastoupení Ferdinanda II. pomáhal co vůdce vojenský ku přemožení stavů odpořilých a krále Bedřicha Falckého, načež po bitvě Bělohorské, v níž platné měl účastenství, jmenován jest předsedou soudu k vyšetřování a potrestání provinilců v Praze, a potom král. místodržitelem. Na to propůjčeno mu knížectví Krňovské (Jägerndorf), odpořilému Janovi Jiřímu Braniborskému odňaté, co manství koruny české; tím způsobem dána mu r. 1622. na Moravě panství: Zábřeh, Mor. Třebová, Ruda (Eisenberg) se statkem Šimberkem a městem Šumberkem.

poddaným svým rozličných uštědřovati výsad, osadám povolovati trhy výroční i týdenní atd. Rok na to kníže spojiv statek Olbramice*) se zbožím Krumlovským ve statek svěřenský učinil Krumlov, jemuž již několik roků dříve prostřednictvím jeho císařem dáno jméno „město Lichtenstein“, ochranným a sídelním městem knížectví svého. Nové toto jméno podrželo město až do smrti Gundakarovy.

Za války třicetileté těžké pohromy stíhaly Krumlov. Již r. 1623 rozličnými vojsky, jež táhnouce městem drancovala je, morová rána do něho zanešena. Umřelo na ni mnoho osob, kteréž pak ve tří šachtách pochovány u trati „U tří Svatých“, načež na památku postavěna tam Boží muka.

R. 1630. popelem lehla velká část města i s farním kostelem: po dvou letech požár opět strávil mnoho stavení, arciť většinou dřevěných, a taktéž zuřil zde mor.

R. 1635. kníže Gundakar z L. naznačil poměry měšťanů k vrchnosti listinou, jejíž tuto podáváme obsah.

1. Hodlá-li se někdo v městě usaditi, nechať ohlásí se u purkmistra, a byl-li zároveň s povolením vrchnosti přijat, jest mu přislíbiti, že chovati se bude dle řádu městského a že nějaké živnosti se chopí anebo v domě svém řemeslníka míti bude a veškeré povinné dávky vždy řádně zapraví. I každý, kdož koupí v městě dům a nepožívá měšťanského práva, zavázati se má písemně, že platiti bude daně jak z domu tak i ostatní, jinak kup neplatným jest. Chce-li kdo se odstěhovati, může toho učiniti, osadí-li dům člověkem vrchnosti milým a zanechá-li ze svého jmění 5%, z nichž polovice připadne vrchnosti, druhá však obci městské.

2. Taktéž jest osobám urozeným, chtějí-li se zde usaditi, písemně se zavázati, že veškeré dávky vždy řádně odvedou.

3. Každý měšťan má na vůli, své jmění a svůj statek nejen svým dítkám, nýbrž i svému bratru, své sestře, jich dítkám, neb vňoučatům odkázati, v další posloupnosti však nic.

4. Purkmistr a rada městská oprávněni jsou, sami nad sirotky vládnouti a je z moci své propouštěti, taktéž, káže-li toho potřeba, sami mohou je potrestati. Proviní-li sirotek statek otcovský, připadne polovice toho vrchnosti, druhá obci. Chce-li sirotek pánovi jíti do služby, žádný nemá mu v tom zabraňovati.

---

*) Císař Ferdinand II. odňal odpořilému Zdeňkovi z Hodic panstv Olbramice, k němuž náležely: městečko Olbramice, vesnice Našoměřice (fara), Kupčice, Šemice, Lidměřice a pustá osada Palikovice, načež je r. 1634. prodal Gundakarovi z L. za 48.000 zl. mor.

5. Měšťané mohou mimo víno z vlastních vinohradů Krumlovských jen víno od vrchnosti koupené vézti do města, a jest jim pak z každého sudu zaplatiti skladné a sice 1 zl. morav. do důchodního úřadu panského a ½ zl. do pokladny městské, začež oprávněni jsou, je po mázu o výročních trzích nalévati. Nedostal-li by někdo vína u vrchnosti, může je jinde koupiti, avšak smí je jen za městem nalévati.

6. Není měšťanům nyní dávati 60 zl., jimiž platili panské posly. Kdyby však postupem času město bylo více zalidněno, větší pak sumu bude jim zapravovati.

7. Měšťané zproštěni jsou roboty, jest jim však třikráte v roce v panských lesích pro vrchnosť honiti a z každého domu ročně 3 zl. platiti. Taktéž jest jim dáti trávu v potoku kolem města se vinoucím služebnými svými vypleniti, pak rákosí posekati a ku břehu dopraviti.

8. Poněvadž měšťané od piva vaření dobrovolně upustili, také s to nejsou, je vařiti, povinnen jest každý, kdož koliv v městě pivo nalévá, ze sudu bílého piva 3 kr., a ze sudu piva starého 6 kr. do obecní pokladny dáti; jest mu však pivo bráti z pivovaru panského. *)

9. Konečně potvrzují se jich výsady a ponechávají se jim mýto, rybníky, les, mlýn, kamenný lom, vůbec vše, čehož měli již za pánů z Lipé.

Dne 30. června r. 1644. Gundakar z L. udělil erbovním listem městu nový znak tím způsobem, že s dosavadním znakem spojen jest i znak Lichtensteinův, totiž obdélný, na hoře dvourohatý, dole okrouhlý štít uprostřed tak rozdělený, že horní pole jest zlatožluté, dolní červené. Štít tento na hoře pokryt jsa kloboukem vévodským, dán nad bránu věže.

Času toho byl panský mlýn pod zámkem o pěti složeních a měl i krupník; nedaleko něho stála olejna. Strouha šla od knížecí kuchyňské zahrady pod nynějším dolním parkem až ke mlýnu**), tak že město zcela obklíčeno bylo potokem Rokytnou.

S pivovarem tehdáž spojena byla sladovna, a piva vařilo se ročně asi stokráte. Várka jedna páčila se na 37 sudů, a sládek

*) V listině této najednou připomíná se panský pivovar, ačkoliv dříve zmíniván jen piv. městský. Výjev tento dá se vysvětliti pověstí, že obec městká již za pánů z Lipé pivovar, a některé pozemky s vrchností vyměnila za les.

**) Dosud lze v mlýnském nádvoří u parku to pozorovati.

z každé várky brával po $1^1/_2$ sudu; za sud platilo se 2 zl. 15 kr. *)

U Rakšic byla chmelnice a nad rybárnou rybník; nad tímto nacházely se louky, za nimiž opět rybník „Váhal“ zvaný; za ním návrší a dále „Janův rybník.“ V „Hlubokém“ podél „vrabčího hájku“ směrem k Dobřínsku bylo také několik rybníků, mezi nimiž „rybník u šibenice“ (Galgenteich) a rybník „ve žlebě.“

V letech těchto a následujících město opět zakusilo četných svízelů. R. 1645. Švédové po 26 neděl strašně zde hospodařili, čímž mnoho měšťanů přišlo na mizinu. Jelikož v okolí zuřily nakažlivé nemoce, týdenní trhy směly se odbývati jen za městem, pročež zde málo potravin bylo dostati. Bohudíky poměry tyto počaly rokem následujícím zlepšovati se. Týž kníže uštědřil obci městské několik příjmů, zejména povolil jí, vybírati mýtné z dobytka do města přihnaného, a sice:

z vykrmeného uherského vola po	4 kr.
z menšího vola neb krávy po	2 „
z telete po	1 „

Gundakar z L. zdržuje se ob čas na četných svých panstvích zavítal častěji i do Krumlova kdež sídlel „nadhejtman“, správce knížectví.

Ku konci svého vladaření kníže psával se i „vévoda Opavský a Krňovský“, kteréhož titulu i jeho potomci užívali; z jaké však příčiny dostalo se mu toho vyznamenání, není nám povědomo.

Prvním lednem r. 1647. Gundakar z L. — jenž byl založil tak zvaný „malý majorát“, kdežto bratr jeho Karel zakladatelem byl „majorátu velkého“ — odstoupil zboží Krumlovské mladšímu synu svému, Ferdinandu Janovi (nar. 22. prosince 1622).

Tento r. 1648. měšťanům potvrdil výsady otcem svým jim propůjčené s tím doložením, že mohou statek a jmění své libovolně odkázati na pokolení vstupující i sestupující do nekonečna, na pokolení pobočné až do 4. kolena a na pokolení švakrovské jen do 1. kolena. Zároveň určil, že měšťané jsou sice osvobozeni od roboty, nicméně jest jim však 16 kráte v roce honiti v panských lesích, pak tři dni v roce při zdejším zámku pracovati, jakož i dva dni ve žních, za to není jim pak platiti těch 3 zl. z každého domu. Konečně nařídil, aby obec vydržovala panského posla, jemuž od míle dávati se má po 2 kr.

---

*) Údaje tyto vyňaty z panského urbáře; než zdá se nám, že slovo Fass (sud) mylně uvedeno místo „Eimer“ (vědro).

Kníže týž povolil později městu obchod v soli za 10 zl. ročního poplatku. R. 1655. mydlářům a svíčkařům na panství žijícím udělil řád cechovní, dle něhož mistr neb tovaryš, chtěje se v některé osadě panské usaditi, musil býti katolík a života počestného

Kdož mistrem státi se chtěl, dva kusy mydla na zkoušku povinen byl udělati, načež, obstál-li ji, ku poctě Boží daroval dvě libry vosku aneb peníze; taktéž odvésti mu bylo do cechovní pokladny v Krumlově se nalezající 4 zl. morav. (1 zl. = 70 kr.), a pro nemocné 2 tolary. Potvrdiv r. 1656 masařům městským a venkovským jich artikule cechovní, uštědřil r. 1661. i obuvníkům zdejším a přespolním řádu dotýčného.

Kníže Ferdinand z L. zemřel bezdětek dne 9. ledna r. 1666., načež po něm následoval na panství starší bratr jeho Hartmann (nar. 15. února 1613.), c. komoří, vévoda Opavský a Krňovský, hrabě na Rittberku, pan na Vilfersdorfě, Rabensburku, Cáhnově, v Lanžhotě, v Uh. Ostrohu, Hluku, Kunovicích, Hrubčicích, Uherčicích, ve Ždánicích, Bošovicích a Těšaticích.

Času toho neustálé téměř války turecké mnoho vyžadovaly krve moravské, jež prolita jest na bojištích vzdálených, a morová rána a hlad nejednou navštívily naši vlasť. I měšťané Krumlovští četných zakusili útrap přenocováním rekrutův, pak častými mrazy, krupobitím a požáry, konečně r. 1663. vpádem Turků z Uher do Moravy, jichž jednotlivé tlupy kořistivé skoro až k samému městu se přihnaly, zpustošením polností a zničením stodol i několika domků vně stojících značných způsobivše škod. Nebylo tudíž divu, že měšťané jsouce většinou poukázáni na řemeslo ve všem měli nedostatek, pročež později knížete Hartmanna z L. požádali o vydatnou pomoc. I udělil jim tento listinou ze dne 16. listop. 1667. dva nové výroční trhy a sice 1. na den sv. Cyrilla a Methoděje (9. břez.) a 2. na den sv. Anny, a zároveň určil, že vždy den předcházející má se odbývati trh dobytčí a na obilí.

Krumlov tehdáž trpěl častými povodněmi. Tak v neděli dne 16. března r. 1670. přišla velká voda, kteráž vedrala se do doleních světnic obecního mlýna, most k panskému dvoru vedoucí strhla a i odnesla kopec v panském milosadě. Taktéž panský mlýn a obora velmi byly poškozeny. Tenkráte sřítily se snad i valy kolem zámku*); půda vyrovnána, což však bylo příčinou, že nyní zámek tak hluboko v zemi stojí.

---

*) Tehdáž byl před zám. branou zdvihací most.

Hartmann z L. uděliv r. 1676. tkadlcům zdejším a venkovským řád cechovní totéž učinil r. 1684. mistrům krejčovským v Krumlově, v Ivančicích a na panství Kruml. žijícím.

Podáváme artikule posledního cechu u výtahu.

1. Chce-li mistr neb tovaryš v obvodu panství se usaditi, musí k tomu míti povolení vrchnostenského, jest-li tovaryš svobodný, má (jeden) rok u 1 neb u 2 mistrů v městě pracovati a po přijetí dáti do pokladny cechovní 6 kr., jakož jest mu též se vykázati rodním listem, pak listem vyučným, že dva roky učil se u řádného mistra. Každý mistr z jiného panství na Krumlovsko přijatý položiž 10 tolarů (1 tol. = 70 kr.). Vezme-li si tovaryš vdovu po krejčím, není mu půl roku u mistra pracovati.

2. Členové cechovní každé čtvrtletí, neb kdykoliv určeno jest, dostavtež se k shromáždění a pokaždé do pokladny vložte po půl groši. Kdož nedostaví se v určitou dobu, platí 2 gr. pokuty. Cechmistr (v Krumlově a v Ivančicích) nechať volí se ročně.

3. Učeník u mistra buď 14 dní na zkoušku, načež, zůstane-li u něho, s ním má se smluviti, co mu dá za vyučenou ve dvou letech. Polovici ujednané sumy složí mistru ihned, a za zapsání do rejstříku učenického 1 ort ($^1/_4$ hřivny); druhou polovici zapraví po vyučené. Zemře-li mistr, aniž býval by učně vyučil, cech povinen jest, učnovi jiného ustanoviti mistra. Mistr, jenž učně byl vyučil, po celý rok druhého na učení nepřijímej. Zemře-li učeník aneb uteče-li, mistr až do uplynutí doby učenické a přes to ještě jeden rok buď bez učně.

4. Mistru dovoleno jest, jen 2 tovaryše a 1 učně míti; nalezne-li se jich u něho více, platí 6 grošů pokuty; jen k večerní práci může na 14 dnů více tovaryšů si vzíti.

5. Tovaryšům mistr platiž týdně 6—8 grošů dobrých dle jich práce; vyučencovi 9—11 kr. a učňovi 5—6 kr. Zabývá-li se mistr látačkou, polovice obnosu od práce připadne mistrovi, a o druhou nechať rozdělí se tovaryši. Nebéře-li mistr látačku, ať dává chase dvojnásobnou mzdu na týden, sice platí 6 gr. pokuty.

6. Umře-li mistrovi žena, neb děti, neb chasa, a požádá-li on cech, aby súčastnil se při pohřbu, každý, ať mistr ať tovaryš, k němu se dostav, jinak pokutován budiž 2 gr. bílými.

7. Hodlá-li vdova řemeslo po zesnulém muži dále provozovati, nechať ohlásí to cechu, který dejž jí k tomu svolení.

8. Kdožby nenáležeje k cechu v městě postižen byl s prací, zavřen budiž a dle výroku mistrů peněžitě pokutován. Kdož

z měšťanů neb hostinských lidi takové v domě svém by přechovával, platí za to 1 říšský tolar do důchodního úřadu panského.

9. Mistr druhému práci odebravší pokutován budiž 15 gr. bíl.

10. Řemeslník k cechu nenáležející ať se netrpí na panství.

11. Židovští krejčí nesmějí šíti pro křesťany; dovoleno jim však k výročním trhům potřebného ušiti si. Kdož z nich jednal by proti ustanovení tomuto, řádně budiž potrestán, načež dvě třetiny peněžité pokuty odváděny buďtež do panského úřadu důchodního a $^1/_3$ do cechovní pokladnice.

12. Na všech výročních trzích v obvodu panství se odbývajících cechmistři Krumlovský a Ivančický řádně prohledávejtež veškeré práce jak křesťanských tak i židovských krejčí, začež dostávejtež od každého prodavatele po 6 kr. Najdou li se věci špatné, nechať se vezmou a sprodají, načež z obnosu toho dvě třetiny připadnou vrchnosti a $^1/_3$ pokladnici cechovní. Mistr v případech takových se protivící budiž uvězněn. Z peněz v pokladnici uložených chudí členové buďtež podporováni, a po smrti své řádně pochováni; dále nechať čtvrtročně sloužiti se dávají zádušní mše za členy zemřelé.

13. Mistři povinni jsou, ročně po 6 zl. vrchnosti platiti za ochranu jim poskytnutou.

Za doby Hartmannovy měšťané křešťanští odváděli vrchnosti ročně:

za právo ku výčepu vína	110	zl.	— gr.
ze mlýna před Tulešickou branou	4	„	— „
že povinni nejsou panské víno kupovati . .	24	„	— „
úroků z louky „Kačena“	4	„	24 „
že židé nesmí víno do města vézti	25	„	— „
slepic (z každého domu po 1)	138		—
Řezníci odváděli vypuštěného loje	1	cent.	

Židé platili:

z domů při sv. Jiří	35	zl.	6	gr.	6	denárů.
z domů při sv. Václavě	35	„	6	„	6	„
podruzi při sv. Jiří	7	„	3	„	6	„
podruzi při sv. Václavě	7	„	3	„	6	„
že koně nedrží. ročně	100	„	--	„	0	„
že seno nehrabávají, ročně	6	„	30	„	0	„
že konopí nenamáčejí, ročně . . .	14	„	30	„	0	„
že od vrchnosti vlny nekupují, roč.	40	„	—	„	0	„
že náměstí a zámek nezametávají, roč.	12	„	30	„	0	„

Víno pěstovalo se na Staré hoře, v Malých a Velkých Novosadech, na hoře „v Osminách“ zvané, pak na hoře Strážné a

Šramkové, na Rakšických kopcích, na „Haltířech“, Baderberku (nad ním stál byt oborného) a Mitterberku.

Usedlí měšťané měli r. 1672:
rolí 77 kusů s $431^{6}/_{8}$ měř. 1. třídy a zrovna tolik měř. 2. tř.; svobodných rolí, dílem v obvodu města, dílem na venkově 45 kusů s $188^{3}/_{8}$ m. 1. tř. a tolikéž m. 2. tř.

Rolí obecních bylo 8 kusů s $37^{4}/_{8}$ m. 1. tř. a zrovna tolik m. 2. tř.

Vinohrady pěstované obnášely 48 měř. 2. tř. a $79^{3}/_{4}$ osmin 3. tř.; pusté vinohrady 43 osm.

Pustých rolí svobodných bylo $2^{4}/_{8}$ m. 1. tř. a tolikéž 2. tř.

Starých pustých domů v obci městské čítalo se 34, novějších 3; starých pustých domů v obci židovské 15, novějších 3. Za to přibylo 8 domků v obci žid., pak 12 řemeslníků a 2 hospodští.

Taktéž dovídáme se, jaké příjmy a jaký deputát měl hejtman*) správce panství Krumlova, sídlící v zdejším zámku. Dostával:

ročního platu	400 zl.
za koření, ročně	40 zl.
vína ročně	1 sud
masa týdně	19 liber
piva bílého denně	14 mázů
žita na chléb ročně 1 met. (30 měř.)	15 měřic
pšenice na kašnou mouku ročně	10 měř.
kroup ječmených ročně	$3^{1}/_{2}$ měř.
kaše prosné ročně	$3^{1}/_{2}$ měř.
pohanky ročně	$3^{1}/_{2}$ měř.
hráchu ročně	2 měř.
kaprů ročně	3 kopy = 2 centy
štik ročně	2 kopy = 1 cent
soli ročně	20 špišků
loje na svíčky ročně	4 kameny (80 lbr.)
másla ročně	50 mázů
oleje semeničného (pro čeládku) ročně	25 mázů
octa vinného ročně	2 vědra
ovoce všelijakého	20 měřic
ovsa na čtyři koně týdně	3 měřice
vepře krmné ročně	2 kusy
škopců ročně	6 kusů
slepic	$1^{1}/_{2}$ kopy

*) Tehdejší činnosť hejtmanovu nyní většinou vykonává hospodářský rada, jenž snad dostává ročně 4000 zl. na penězích a deputátu v ceně 2000 zl.

Taktéž mohl hejtman ku své potřebě držeti si 4 krávy, pro než z pivovaru dostával z každé várky po čtyřech putnách mláta. Zelin, slámy a dříví dovoleno mu si vzíti, kolik potřeboval.

Hartmannem z L. udála se ve vnitřní správě města velká změna. Ačkoliv již Gundakarem z L. počínaje listiny a důležitější spisy měšťanův se týkající vrchností psány jazykem německým, tak aspoň ještě v radnici v češtině se úřadovalo, než z hora uvedeným knížetem i zde počala nadvláda němčiny jako v úředním jednání ústním tak i písemním.

Hartmann z L. zesnul v Pánu dne 11. února 1686. zanechav po sobě pověsť muže sice přísného ale spravedlivého.

Nástupcem jeho na Krumlově byl nejstarší jeho syn Maximilian Jakub Mořic (n. 25. čce. 1641), jenž po otci i větší časť zboží jeho zdědil.

R. 1687. potvrdil měšťanům jich výsady a obyčeje s tou odchýlkou, že není jim dovoleno, sirotky míti ve své moci, za to však každý z nich, osadí-li stavení člověkem vrchnosti a obci milým, z města může odejíti, aniž bylo by mu dříve zapraviti úroků z jmění svého.

Sotva město poněkud zotavovalo se z těžkých pohrom svých, jež v třicetileté válce byly je navštívily, již zase postiženo jest krutým osudem. Když křesťané dne 25. dubna r. 1690. právě byli na procesí, vzňal se v obci židovské strašný požár, jenž vichřicí rozzuřen strávil skoro celé město, tak že měšťané dlouho byli beze všeho přístřeší. Aby budoucně podobné neštěstí se zamezilo, židovská ulice, jakž dlouhá jest, r. 1692. zdí zcela oddělena býti měla od města. Židé bránice se tomu, uvolili se raději ročně platiti 24 zl. a sice 18 zl. na špitál a 6 zl. na farní kostel, upustí-li se od stavby obmýšlené. Přání jejich vyhověno, avšak ulice židovská silnými branami opatřena jest.

Kníže ten dbaje o dobrou kázeň svých poddaných a o pořádek v obci vydal 20. ledna r. 1692. pro město zvláštní policejní řád. Vyjímáme z něho tresť: "Nekatolík nemá trpěti se v obci, a žádný katolík ať židovi neslouží. Křesťané pilně choďtež do kostela, zejména v neděli a ve svátek, avšak muži přicházejtež do něho v pláštích a bez holi. Neděle a svátky řádně ať se světí; konal-li by kdo té doby prací nenutných, pokutován budiž 3 tolary. V půstě ať žádný bez svolení kněžského masa nepožívá, sice platí 10 tol. pokuty. Rodičové vychovávejtež dítky své v bázni a kázni Boží. Radě městské k tomu jest přihlížeti, aby mistrové řídili se pořádkem cechovním.

Hospodyně pozorně s ohnem zacházejte, dávejtež komín častěji vyměsti a nepřijímejtež do domu cizích osob bez povolení vrchnostenského. Rado městská veď řádně kvitance kostelní a špitální, všímej si chování se lidu v hospodách, dbej toho, aby ulice a náměstí vždy byly zameteny, aby hlídky noční se odbývaly atd.

Téhož roku vznesla se dne 15. srpna nad městem velká bouře; blesk uhodil do cihelny tehdáž u židovského hřbitova stojící i strávil ji.

Již dlouho trpěli měšťané nedostatkem vody, jelikož kašna na náměstí po několik let byla pustou; než r. 1693. tato nově postavena nákladem 300 zl.

Měšťané vozili cizí víno do města, aniž byli by z něho zapravovali povinné dávky. Když vrchnosť zdejší byla jim dovoz ten zapověděla, prosili samého knížete o zrušení této zápovědi udávajíce, že již od dřívějších držitelů panství darem dostali několik vinic v obvodu města a v okolí ležících, k nimž ještě si některé přikoupili, a že každý rok víno v nich urodilé na základě čl. V. výsad knížetem Gundakarem z L. jim udělených a nástupci jeho potvrzených bez jakéhokoliv poplatku dováželi do města. Dekretem ze dne 20. listopadu r. 1694. měšťané poukázáni jsou na nesprávné své jednání a na neoprávněnou stížnost; pokuta jim sice prominuta, za to však určeno, že každé víno, kteréž pěstuje se ve vinicích venkovských, byť by tyto Krumlovanům náležely, berni musí býti podrobeno, jakmile se veze do města. Dále povoleno jednotlivci po 6 let víno po mázu nalévati, avšak úhrnem nic více, než 20 věder za rok. Pusté vinohrady nechať opět se vysází.

R. 1695. obec městská oznámila vrchnosti, že stavení při požáru r. 1690. strávená až na několik opět jsou vystavěna prosíc zároveň, aby sirotkové jí zase byli v moc dáni, čemuž také vyhověno.

Měšťané uposlechše vyzvání knížecího pilně hleděli si svých vinohradů; než 3. června r. 1697. přišel tuhý mráz, jímž víno, obilí a stromoví ovocné značně poškozena, pročež od té doby vinařství velmi klesalo.

Mimo řemeslo většina měšťanů hledajíc i v hospodářství svou výživu chovala též dobytek, avšak dle stávajícího nařízení vrchnostenského jen v počtu určitém. Tu také se dovídáme, kolik příjmů měl obecní pastýř, an dostával ročně:

od dojné krávy . . . . 10 kr.
od jalového dobytka po . . . . . 8 „
od krávy po teleti másla . . . . ½ mázu (0.707 L.)

od jalové krávy . . . . 1 žejdlík (0.354 L.)
za sýr z dojné krávy . . . . . . 3 kr.
od svině staré . . . . 6 „
od prasat větších . . . . 4 „
od starší ovce . . . . 5 „
od jehněte . . . . 3 „

Pak obdržel pecen chleba za rok a o velkých svátcích sbíral po domech rozličné pečivo.

R. 1701 počínaje poměry městské se zlepšovaly, jelikož tehdáž obec k pobídce krajského hejtmanství ve Znojmě nákladem svým vystavěla na náměstí kasárnu pro pěchotu, čímž příjmy města se zvýšily a obchod vždy více vzmáhal se.

Dříve dodáváno z obecního lesu jak křesťanům tak i židům do každého domu ročně provazec (oprátka) paliva, začež z každého platívalo se 13 grošů tržného a 6 kr. cla. Poněvadž však tím lesu velmi ubývalo a tenkráte o zalesňování příliš se nedbalo, obec městská viděla se nucenu, židům dříví již více nedodávati. Tito však r. 1701 vedli proto stížnost u vrchnosti, načež obec městská se vyjádřila, že židé povinných dávek řádně nezapravují a také ani oprávněni nejsou od ní palivo za tak nízkou cenu požadovati, any výsady tyto propůjčeny jen křesťanům, nikoliv ale židům. Přece však uvolila se, jim dodati ještě 19 provazců, zaplatí-li 1 zl. 30 kr. za jeden. Vrchnosť na to určila, že mimo deputátní palivo a nutnou potřebu po 10 roků dříví nižádnému nemá se dodávati. Později však k prosbě měšťanů sešlo s ustanovení toho.

Stěžovali si měšťané r. 1702 u knížete, že vrchnosť povolila Rakšické obci vinný nálev za roční plat 24 zl., čímž však oni velikou trpí újmu; neboť mnoho jest jim platiti na stavbu částečně sesutých zdí městských (tak za klášterem v délce 200 sáhů, a na jiných místech v zdéli 900 s.), avšak mimo výčep vinný jiných příjmů nemají, jelikož mýto skoro ničehož nevynáší, a ostatní vedlejší důchodky velmi skrovné jsou. Nyní však poměry se zhoršily, poněvadž Rakšičtí prodávajíce máz o 1 kr. laciněji velmi jim škodí, an lid městský v neděli a ve svátek do Rakšic chodí na víno, takže v městě ročně asi jen 20 věder vína nalévá se. Vznášejí tedy měšťané na knížete prosbu, aby vinný nálev v Rakšicích zrušiti ráčil. Žádosti jejich vyhověno, když byli se zavázali, že těch 24 zl., jež Rakšičtí vrchnosti za zmíněný výčep vína ročně platí, sami vždy řádně zapraví.

Téhož leta kníže obnoviv policejní řád ustanovil, že hospody hned po čepobití mají se zavírati, jakož i že knížecí poručík strážný

s lidmi svými má si všímati chování se lidí v krčmách, poněvadž shledalo se, že v některých necudné ženštiny tropí rozličné pletichy.

Krumlov a okolí trpěly opět té doby častými povodněmi, i stalo se, že hráze vůkolních rybníků protrženy a tím pole a luka poškozena. Proto postupem času rybníky znenáhla zanikly, tak že rybník za Rakšickým mlýnem již r. 1704. použit za louku.

Kníže Maximilian z L. potvrdiv r. 1702. cechovní řád truhlářský a zámečnický přizpůsobil každý k poměrům časovým.

Z posledního zachovaly se nám dotýčné artikule, jichž obsah tuto podáváme.

1. Chce-li mistr neb tovaryš v městech Krumlově a Ivančicích, aneb v obvodu panství Krumlova býti přijat, jest mu se vykázati rodovým listem a listem vyučným i přislíbiti, že žíti bude dle pořádku cechovního. Byl-li někdo uznán za mistra, mistrům vystrojiti má hostinu, jakož i dáti do pokladnice cechovní 6 zl. rýn.

2. Synové mistrovi hodlající provozovati řemeslo k cechu se přihlásiti a do roka oženiti se mají, jinak nelze jim samostatnými se státi. Zemře-li otec, syn může matce ku pomoci provozovati řemeslo.

3. Pojme-li tovaryš dceru mistrovu neb vdovu po něm za manželku, přijat budiž do cechu a uznán za mistra.

4. Chce-li mistr neb tovaryš tomu, aby celý cech byl svolán, nechať zajde k cechmistrovi, kterýž určiž hodinu shromáždění. Stěžující si položiž 24 kr. a obviněný 12 kr. Komu dáno za pravdu, tomu obnos ten budiž navrácen; vinným uznaný řádně pak budiž potrestán. Každý ať přijde v čas do shromáždění, sice platí 2 groše pokuty.

5. Utrhal-li by některý mistr druhému na cti, jej nazval by bez příčiny „taškářem“, pokutován budiž ½ tol., kdož slovem „hudlař“, neb jiným jakýmkoliv způsobem druhého uvedl by v posměch, platí pokutu shromážděním určitou.

3. Má-li mistr panskou neb jakoukoliv práci, žádný jiný místo jí nepřevezmiž, leč by první náležitě byl vyplacen. Kdož by proti tomu jednal neb druhému mistru práci odňal, potrestán budiž 3 zl. rýn.

7. Domnívá-li se někdo, že mistr práci svou přecenil, ať obrátí se na cech; jest mu však výrokem toho se spokojiti. Opovážil-li by se mistr, druhému práci jeho ceniti, pokutován buď dle uznání cechu.

8. Řemeslníci k cechu nepřináležející ať netrpí se na panství, a najde-li se u nich práce, nechať se jim odejme.

9. Žádný mistr neodluzuj druhému chasu, sice platiž 1/2 zl. pokuty.

10. Každoročně budiž zvolen cechmistr, a mistři plaťtež ročně po 15 kr. každý.

11. Pokladnice cechovní zůstati má v Krumlově, než klíč od ní nejen cechmistr Krumlovský nýbrž i Ivančický mějtež u sebe. Kdož ztratil by klíč, povinen jest nový dáti udělati a 1/2 tol. platiti pokuty. Oba mistři sami nesmí pokladnici otevříti, zapotřebí jest ještě přítomnosti mistra třetího.

12. Který mistr z Krumlova neb Ivančic přes rok v místě by nebyl, ztratí mistrovství, a navrátil-li by se opět, jest mu nově k cechu se přihlásiti, mistrům hostinu vystrojiti a 6 zl. rýn. do cechovní pokladnice dáti.

13. Vdova může řemeslo dále provozovati, jak dlouho se jí vidí a pokud žije dle řádu cechovního.

14. Tovaryš má u mistra nejméně 14 dní pracovati, dříve nesmí od něho odejíti.

15. Byl-li cech požádán, aby súčastnil se pohřbu člena svého, každý úd ať k němu se dostaví, sice jest mu dáti 7 bílých grošů pokuty.

16. Chce-li kdo učeníkem se státi, jest mu napřed u některého mistra 4 týdny na zkoušku býti; přijat-li do učení, dva usedlí mužové za něho 10 tol. za vyučenou musí ručiti. Utekl-li by učeň, ručitelé mají jej opět přivésti aneb 10 tol. do 4 týdnů zaplatiti. Učeník tři roky má se učiti, a žádný mistr ať nemá jich více než jednoho. Syna svého může mistr z učení propustiti, kdykoliv chce. Zemře-li mistr, a vdova po něm řemesla neprovozuje, učeň (nedoučený) k druhému mistru přijdiž. Učeník při svém přijetí platí 1 tol., při propuštění z učení 1 tol. říšský a při vystavení listu vyučného 1 tol.

17. Cizí zámek smí se jen za přítomnosti dotýčného hospodáře neb hospodyně otevříti; kdož by zhotovil falešný klíč, pokutován budiž dle cechovního pořádku.

18. V čas nouze neb nemoci chudým členům buďtež půjčeny peníze z pokladnice, taktéž ať dají se čtvrtročně neb ve dny pro cech významné sloužiti v Krumlově zádušní mše za v Pánu zesnulé členy cechovní.

Kníže Maximilian z L. zemřel 21. dubna r. 1709, co cís. komoří a plukovník. Jelikož syn jeho (s třetí manželkou kněžnou Marií Alžbětou z linie Karlovy) Maximilian Antonín (nar. 1709) již 4. dubna r. 1711 se rozloučil se životem, připadl Krumlov

strýci jeho Antonínu Florianovi z L. (nar. 4. květ. 1656) mladšímu synu Hartmannovu. Zděditv rok na to i po knížeti Janu Adamovi z linie Karlovy po meči (v mužském rodě) vymřelé většinu zboží jeho, zejména vévodství Opavské a Krňovské, panství Mor. Třebovou, Plumlov, Rudu, Zábřeh, Goldstein, pak Feldsberk a některá jiná v Rakousích, spojil „oba majoráty“ rodu Lichtensteinův. Koupiv již roku 1681 panství Rumburk v Čechách, směnil je později se strýcem svým kníž. Josefem Václavem z L. za panství Schellenberk a Vaduz (ve Švábích), ježto zmíněný kníže Jan Adam tomuto byl odkázal.

Kníže Ant. Florian byl u císaře Leopolda I. (1658—1705) vyslancem v Římě a stal se arciknížete Karla, pozdějšího císaře Karla VI. (1711—1740) nejvyšším hofmistrem, s nímž se r. 1703 odebral do Španěl. Tam jím učiněn jest špan. grandem I. třídy jsa již od roku 1695 cís. tajným radou a od r. 1697 zlatého rouna rytířem. Vrátiv se s Karlem VI. zároveň domů zemřel v úřadě svém co cís. nejv. hofmistr ve Vídni dne 11. října 1721.

Z doby jeho skrovných máme zpráv o příbězích města. Vrchnosť tehdáž sama jala se víno v panském sklepě nalévati. R. 1715 v městě a okolí zuřila morová rána.

Ježto času toho krejčích v městě a na venkově hojně přibylo, kníže Ant. Florian r. 1718 k jich prosbě dovolil jim vlastní cech tvořiti, začež mistrům ročně po 4 zl. rýn. do panského úřadu důchodního bylo platiti. K cechu tomu náleželi pak mistři a tovaryši: v Krumlově, Rakšicích, Lesonicích, Moskovicích, Litobračicích, v Dyjákovicích, Dobelicích, Rybníkách, Polánce, Rokytné, v Olbramicích, Kupčicích, Našoměřicích, Šumicích a Lidměřicích.

Nástupcem kníž. Ant. Floriána z L. byl jediný syn jeho Josef Jan Adam (nar. 27. kv. 1690), za něhož panství Schellenberk a Vaduz r. 1723 císařem Karlem VI. povýšena na knížectví pod společným jménem „Lichtenstein“, načež pro sebe i své potomky sedění a hlasu v radě knížat říšských dosáhl. Téhož roku kníže potvrdil měšťanům veškeré jich výsady vyjma právo ku výčepu piva. Leta 1726 císař Karel VI. cechu krejčovskému potvrdil artikule jeho přizpůsobiv je k poměrům časovým. Určil mimo jiné, že učeň mistrovi za vyučenou platiti má 15—20 zl. a že tovaryšům dovoleno není před vánocemi, velikonocemi a letnicemi z práce vystoupiti.

Kníže Josef J. Adam nabyv manželkou svou, kněžnou Gabrielou (dcerou kníž. J. Adama z linie Karlovy) panství Úsova, Šternberka a Karlsberka, skonal 17. prosince r. 1732 jsa grandem

špan. I. tř., cís. skutečným komořím, tajným radou a zl. rouna rytířem.

Po něm následoval jediný nezletilý jeho syn Jan Nep. Karel (nar. 1724.). Za něho r. 1736. pronajmut na tři leta tak zvaný „masný krejcar“ za ročních 178 zl. Žádný nesměl do města dobytek bez průvodního listku přivésti. Taxa obnášela:

z kusu vykrmeného neb velkého hov. dobytka . . .	1 zl.	—	kr.
z venkovského vola	—	„ 54	„
z krávy	—	„ 45	„
z telete, prasete neb kozy	—	„ 7	„

Bylo-li vpašované maso zabaveno, platil provinitel pokuty z každé libry 6 kr. do důch. úř. pansk., pak 3 kr. obci městské, a 3 kr. udavači.

Císař Karel VI. nemaje žádných synů, nýbrž jen tři dcery, obnovil „pragmatickou sankcí“ spolek mezi jednotlivými královstvími a zeměmi, stojícími pod žezlem jeho, i přislíbili totiž stavové jednotlivých zemí slavně, že i budoucně vládu jeho nejstarší dcery Marie Theresie a její potomků za jedině oprávněnu chtějí uznávati. Ačkoliv smlouva tato i ode všech panovníků evropských byla uznána, nicméně hned po Karlově smrti volenec bavorský a saský, jakož i král pruský Bedřich II., nároky na jednotlivé země Karlovy činili, a po tří nešťastných válkách proti králi pruskému, z nichžto třetí pod jménem sedmileté války (1756—1763.) známa jest, zůstala největší část Slezska v moci pruské.

Prusové vtrhnuvše r. 1743. opět krutě do Moravy, přitáhli i do Krumlova, kdež pobyli 5 neděl.

V době tak nepokojné kníže Jan Karel z L. odebral se na věčnosť dne 22. prosince r. 1748.*) jsa španělským grandem I. tř. a cís. skut. komořím. Jelikož neměl mužských dědiců, přišlo zboží jeho na potomky dědova bratra Filipa Erasma († 1704.). Nejstarší syn tohoto, kníže Josef Václav Vavřinec z L. (nar. 10. srpna 1696.), znamenitý vojevůdce a zvelebitel rakouského dělostřelectva, zdědiv většinu zboží, zejména tak zvaný „velký majorát“ a panství Krumlov, postoupil toto 20. března r. 1751. bratru svému Emanueli Josefovi (nar. 3. ún. 1700.) za zpupné panství Břeclavu (Lundenburg).

Kníže Em. Josef z L. byl již r. 1750. koupil statek Výmyslice za 12.000 zl., načež přivtělil jej ke zboží Krumlovskému.

Času následujícího Krumlov opět zakusil četných pohrom a

---

*) Téhož r. císařovna Maria Theresia městu potvrdila veškeré jeho výsady do zvláštní (dosud zachovalé) knihy přepsané.

svízelů. V letech 1754. a 1759. v městě a okolí velké byly pády dobytka. Ve válce sedmileté město rekvisicemi a daněmi válečnými velmi stíháno. R. 1759. na vojnu vzato v obvodu panství 70 mužů, z nichž v Krumlově 5, v Ivančicích 9 a ve Výmyslicích 3. Leta následujícího rozvrženo na panství cís. válečné pomoci 8711 zl. 19 kr., k níž město Krumlov přispělo 2100 zl. Později městu pomoženo tím, že r. 1764 ku své žádosti ohledně daní vyloučeno jest z ostatních osad panských, platíc pak ročně 1279 zl. 41 kr. kontribuce zemské.

R. 1768. dne 28. pros. měšťané nemálo poděšeni; neboť o $2^3/_4$ hod. v noci pozorováno po několik vteřin otřesení země, jež bylo tak značné, že obrazy na stěně visící se třásly a okna řinčela.

Kníže Em. Josef z L. zesnuv v Pánu r. 1771. co cís. skut. tajný rada a komoří, zl. rouna rytíř, bývalý nejvyšší hofmistr ovdovělé císařovny Viléminy Amalie, zůstavil panství Krumlov mladšímu synu svému Karlovi Bor. (nar. 1730.), kdežto starší jeho syn František de Paula (nar. 1726.) zdělil r. 1772. po knížeti Václavovi z L., jenž ve Vídni zemřel co vdovec bezdětný, tak řečený „velký majorát."

Za knížete Karla z L. zdejším cechům a řemeslníkům dostalo se ponaučení, kterak jim při vzniklém požáru si počínati jest. Podáváme je v úplném znění:

„Unterricht,

welcher zu Folge der für die Städte und geschlossenen Märkte ergangenen Feuerlöschordnung vom 24. Jänner 1787 den hiesigen Zünften und Professionisten in Absicht ihrer Verrichtungen bei einer in der Stadt Mährisch - Kromau und den Vorstädten entstehenden Feuersbrunst zur genauesten Befolgung andurch mitgetheilt wird.

Zünfte und Professionisten:	Derselben Verrichtungen:
Rauchfangkehrer. Zimmerleute. Maurer. Schmiede. Steinmetze.	1. Sollen die Rauchfangkehrer mit ihren Handbeilen und Laitern, die Zimmerleute mit ihren Bandhacken, die Maurer mit Spritzkrampen, die Schmiede mit Handhacken und die Steinmetze mit Brecheisen die ersten bei entstehendem Feuer erscheinen, und weil die Abbrechung der Dächer, ja wohl gar die Niederreissung der von Holz gebauten Häuser, Stallungen, Schupfen und Scheunen eines der sichersten und nöthigsten Mittel ist, wodurch das Feuer gedämpfet oder die weitere Umsichgreifung verhindert werden kann; so lieget

ihnen vorzüglich ob, bei einem entstehenden Brand sogleich die Dächer und Holzgebäude der nächsten, und wo es die Noth erheischet, auch mehrerer Nachbarn zu beiden Seiten, vorsonderlich aber die Eckhäuser abzuwerfen.

Tischler. Wagner. Schuhmacher.

2. Die Feuerleitern und Feuerhaken sollen Tischler, Wagner und Schuhmacher sammt ihren Gesellen und Knechten alsobald beibringen und gehöriger Orten anwerfen, sodann löschen helfen.

Schneider. Leinweber.

3. Die Schneider und Leinweber haben sich bei dem Behältnis der Wasseremper oder Körbe unter dem Rathhause einzufinden, und nach gehöriger Wasserschöpfung mit solchen zuzueilen.

4. Sollen sich diejenigen, denen sonst die Sprizen anvertrauet sind, bei entstehendem Feuer unverzüglich einfinden, und sodann solche bei dem Gebrauche richtig regieren. Zu welchem Ende

Fleischhacker.

5. die Fleischhacker die Wassersprizen unverweilt abzuholen, selbe dahin, wo es die Noth erheischet, zuzuführen, und sich hiebei mit Pumpen gebrauchen zu lassen; die Müller aber mit den Wasserzubern in sothane Sprizen das Wasser zuzutragen verbunden seyn sollen.

Müller.

Bäcker.

6. Wird es die Pflicht der Bäcker seyn, den Polizeivorstehern an die Hand zu gehen, und derer Befehlen nachzuleben, damit Alles in guter Ordnung erhalten und vollzogen werde, vorsonderlich haben sie alle zum Löschen taugliche Leute mit Gelassenheit aufzufrischen, die unnüzen abzuschaffen, alles unnöthige Geschrei zu verhütten, und auf jene Sachen, welche aus den Häusern auf einen ausersehenen freien Plaz in Sicherheit gebracht worden, gute Obsicht zu tragen, damit aller Diebstahl verhüttet werde. Auch sollen sich

Schlosser. Wundärzte.

7. bei den Polizeivorstehern die Schlosser mit Dietrichen, und die burgerlichen Wundärzte mit Aderlass- und Bindzeug alsobald einfinden, um, erstere zur Eröfnung der Zimmer und Kasten, wozu man nicht gleich die Schliessel finden kann, die zweiten aber zur Hilfeleistung jener, die bei

dem Feuer verunglücket worden, anwenden zu können.

Töpfer. Kürschner.

8. Die übrigen Zünfte, als Töpfer, Kürschner und noch andere Professionisten, so haben solche mit ihren Burschen und Inleuten theils mit Handsprizen zu erscheinen und theils fleissig Wasser zuzutragen, auch jeder, der zum Wassertragen kömmt, sein eigenes, mit Wasser angefülltes Geschirr als: Büttel, Kannen, Emper u. dgl. mitzubringen.

Diejenigen Bürger und Vorstadt-Insassen aber, die mit Pferden versehen sind, sollen schuldig und gehalten seyn, die bei den Röhrkästen auf den Wägen befindlichen Wasservässer und auf den Schleifen stehende Wasserkübel alsobald zum Feuer zuzuführen, auch sich dieser Vorschrift all- und jede Zunftgenossen und andere, hiesiger Stadtgerichtsbarkeit untergeordnete im Erfordernissfall umso gewisser auf das eilfertigste zu unterziehen, als im widrigen die Saumsäligen nach Inhalt Eingangs gedachten höchsten Patents §. 55 mit empfindlichster Strafe angesehen werden würden."

Stůjž zde i volný český překlad instrukce této:

Naučení,

kteréž dle hasičského řádu pro města a uzavřená městečka ze dne 24. ledna 1787. tímto dává se zdejším cechům a řemeslníkům k nejbedlivějšímu zachování za tím účelem, aby věděli, což jest jim při ohni v městě Mor. Krumlově a předměstích vzniklém činiti.

Cechové a řemeslníci:	Jich výkony:

Kominíci. Tesaři. Zedníci. Kováři. Kameníci.

1. Kominíci se svými jednoručními sekerami a řebříky, tesaři s pantoky, zedníci se skobami, kováři s jednoručkami a kameníci se železnými pačidly první dostavte se k ohni vypuklému, a ježto strhání střech, ba zbourání dřevěných domů, chlévů, kůlen a stodol nejjistějším a nejnutnějším jest prostředkem, jímž požár možno uhasiti, neb jímž další šíření se jeho lze zameziti, nejvíce jest jich povinností, v pádu požáru ihned střechy a dřevěná stavení nejbližších, a káže-li toho potřeba,

i více sousedů z obou stran, zejména však domy rožní strhati.

Stolaři. Koláři. Obuvníci.

2. Řebříky k hasení a háky stolaři, koláři a obuvníci se svými tovaryši a sluhy ihned přineste a na vhodných místech je upevněte a pak oheň hasiti pomáhejte.

Krejčí. Tkalci.

3. Krejčí a tkadlci ať shromáždí se u schránky okovů a košů v radnici se nacházející, a když tyto řádně byly naplněny, nechať s nimi na požařiště ubíhají.

4. Ti, jimž stříkačky jsou svěřeny, ihned, jakmile oheň vypukne mají se dostaviti a se stříkačkami náležitě zacházeti. Pročež

Řezníci. Mlynáři.

5. řezníci pro stříkačky bez odkladu dojdětež a tam, kdež toho zapotřebí, s nimi se dostavtež a pak pumpujte; mlynáři však nechať vodu ve džberech do stříkaček přinášejí.

Pekaři.

6. Pekaři povinni jsou policejným představeným vypomáhati, jich rozkazy se říditi, aby vše bylo v dobrém pořádku a se vykonávalo; zejména jest jim ku hasení hodící se lidi k tomu mírně pobízeti, zbytečných odstraniti, veškerý daremný hluk zameziti a na věci na vyhlednuté místo vynešené jak náleží dohlížeti, aby ničehož nemohlo se krásti. Taktéž ihned dostavte se

Zámečníci. Ranhojiči.

7. u policejných představených zámečníci a s odmykači a ranhojiči s nářadím k pouštění žíly a k obvazování, aby prvních použilo se k otevření světnic a skříní, k nimž nelze ihned klíče nalézti, a posledními by pomoc poskytla se těm, jež při hasení zastihla nějaká nehoda.

Hrnčíři. Kožešníci.

8. Co se dotýče ostatních cechů, jako hrnčířů, kožešníků a jiných ještě řemeslníků, tito se svou chasou a s podruhy dostavte se buď s ručními stříkačkami, aneb pilně vodu donášejte; taktéž ať každý, komu vodu jest nositi, s sebou přinese vlastní své nádoby vodou naplněné, jako: putny, konvy, okovy a p.

Měšťané a předměšťané, kteří koně mají, povinni jsou, u kašen na vozích nalézající se sudy

na vodu a okovy na požařiště dopraviti; zároveň i jeden každý člen cechu, jakož i všickni lidé zdejšímu právu městskému podřízení, káže-li toho potřeba, tím jistěji a rychleji nařízení tomuto mají vyhověti, jinak meškaví dle z počátku uvedeného §. 55. nejvyššího patentu řádně by byli potrestáni *).

Kníže Karel z L. založiv nynější mladší čili Krumlovskou linii rodu Lichtensteinův a učiniv zboží své dle prvorozenství dědičným skonal v Pánu 21. února 1789 jsa cís. skut. tajným radou, komořím, polním maršálkem, majitelem pluku chevaux-legerského a zlatého rouna rytířem.

Krumlov dostal se nejstaršímu jeho synu, Karlu Bor. Janovi Nep. (n. $^{1}/_{3}$ 1765).

Z doby tohoto jest jen známo, že r. 1793 císař František II. městu obnovil práva jeho císařem Josefem II. potvrzená. V noci dne 16. srpna r. 1795 vzňal se ve stodolách za městem stojících neznámým spůsobem požár, kterýž jich strávil 35, načež některé již více nevystavěny.

Kníže Karel Jan Nep. **) byl c. k. komořím a u císaře Leopolda II. (1790—92) ředitelem tajné kabinetní kanceláře; i zemřel dne 24. prosince 1795.

Po něm následoval nezletilý syn jeho Karel František Antonín (nar. 23. října 1790), jehož poručnictvo r. 1802 koupilo panství Losín Velký, a r. 1807 statek Frainšpice od náboženského fondu za 240.000 zl.

Těžké však svízele válečné stíhaly moravskou vlasť, když výbojný Napoleon I. válkou týrati začal mocnářství rakouské. Nesmírné voje francouzské a ruské procházely Moravou, a tichá naše údolí ozývala se děsným hlukem válečným, zvláště tehdy, když dne 2. prosince r. 1805 zuřila nešťastná bitva u Slavkova, jíž náš císař František II. a ruský car Alexandr I. účastnili se osobně; než přes všecku udatnost vojsk svých Napoleonem jsou poraženi.

Již před zmíněnou bitvou objevili se dne 19. list. v Krumlově 33 franc. jezdci s trubačem žádajíce 6 tisíc zl. ve zlatě a stříbře,

---

*) Ze zajímavé této instrukce seznáváme, kteří cechové byli té doby v Krumlově, a kterak stali se důležitými.

**) Ku sklonku života jeho panský mlýn pod zámkem emfiteuticky odstoupen jakémusi Kanweihovi, kterýž přenechal jej pak Jos. Zakuckému, v jehož rodině zůstal až do r. 1877.

jinak vyhrožujíce drancováním města; uspokojili se však 119 dukáty, 157 zl. ve stříbře a vyčastováním. Dne 23. téhož měs. císař Napoleon zavítav o 10. hod. dopoledne do města odebral se do zámku, kdež toliko 2 hod. se zdržel spěchaje se svou družinou k Brnu. Později město obsazeno pařížskými ulány, kteří 5 dní zde pobyli.

R. 1809 byl jak říši tak i Krumlovu velmi osudným. Rakousko zase nešťastně válčilo s Napoleonem. Slavný tehdáž rak vojevůdce, arcivévoda Karel, přitáhnuv s vojskem svým do Bavor, Francouzům ustupovati musil, načež tito Čechami vtrhli do Moravy a Dol. Rakous, kdež vojsko rak. u Aspern domohlo se sice vítězství, ale brzy na to u Ogruně (Wagram) Napoleonovi podlehlo, čímž císař František II. nucena se viděl, s nenasytným vítězem uzavříti mír Vídeňský, jímž pozbyl několik zemí korunních.

Po šarvátce u Znojma t. r. Francouzové tábořili od 14. července až do 30. října jednak u Hostěradic, jednak u Krumlova. Zde počínaje od stodol směrem k Strážné hoře a k Rokytné leželo táborem 10.000 mužů až po místo, kdež nyní u „Vanecké stezky“ stojí na památku Boží muka.

Franc. vojevůdcem Massenou ve Znojmě dlícím rozvrženo:

na panství Krumlovské .	659.873	zl.	17	kr.	1	troj.	válečné	daně
na město Krumlov . . .	19.604	„	10	„	0	„	„	„
na zdejší faru	218	„	38	„	3	„	„	„
na město Ivančice	30.384	„	25	„	3	„	„	„
na tamnější faru	150	„	12	„	2	„	„	„
úhrnem . . .	710.230	„	44	„	1	„	„	„

V hotovosti vrchnost odvedla do franc. válečné pokladny ve Znojmě 86.722 zl., kdežto obec Krumlovská Francouzům v městě dlícím hotově dala 16.912 zl.

Do tábora u města a částečně i pro vojsko u Hostěradic ležící dodáno:

vína	9108½	věder
piva	1330	„
chleba	6303	pecny
pšenice	5966	měřic
žita	6872	„
ovsa	16177	„
ječmene	27	„
vařiva	890	centů
soli	190	„
masa	3047	„

sena	10469	centů
slámy	14283	„
dříví	1084	sáhy

Dávky ty činily na penězích 749.266 zl. 12 kr.

Generálové a vyšší důstojníci z táboru u města bydleli v zdejším zámku, a jich častování stálo 33.849 zl. 3 kr. I v městě samém ubytováno bylo mnoho vojska, jež měšťanům samým bylo vydržovati. *)

Čtrnácte obcí v obvodu vrchnostenském pozbylo své sklízně, jíž buď ku zbudování stanů, buď ku krmení koní a rozličného dobytka upotřebeno.

Než i Napoleonova sláva konečně vzala za své. Po nešťastné jeho válce s Ruskem mocnářové rakouský a pruský s cárem Alexandrem I. spolčili se proti němu, načež u Lipska r. 1813 rozhodně jest poražen, tak že r. 1814. bylo mu trůnu se odříci.

Válkami francouzskými blahobyt Krumlova velmi klesl, i několik uplynulo let, než město poněkud se zotavilo, ježto mnozí řemeslníci nenaleznuvše zde dostatečné výživy, odstěhovali se. Přes to i v době pozdější město rozličnými navštíveno pohromami.

Na jaře r. 1817. velmi zdražilo, platilo se tehdáž na šajnech (1 zl. = 40 kr.):

Za 1 měř. pšenice	35—38	zl.
„ „ „ žita	26—28	„
„ „ „ ječmene	16—18	„
„ „ „ ovsa	15—16	„
„ „ „ hráchu	27—30	„
„ „ „ bramborů	14—16	„
Za 1 libru masa	36	kr.

Bohudíky klesly ceny zase v září téhož roku i byla:

1. měř. pšenice za	5	zl.	—	kr.
„ „ žita za	2	„	30	kr.
„ „ ječmene za	2	„	—	„
„ „ bramborů za	1	„	—	„

O svatodušních svátcích r. 1820 stalo se, že přišly velké lijavce. Potok Rokytna vystoupiv z břehů svých, zaplavil celé okolí;

*) Pravdivosť údajů těchto v knize městské zanešených potvrdil tehdejší měšťanosta, lékař Jan Zajíček († r. 1845). Velkých získal si tento zásluh o Krumlov; cestu vedoucí ku klenuté tehdáž bráně Rakšické dal rozšířiti, pak sebrav veškeré listiny a důležité spisy města se týkající uložil je r. 1818 v archivu městském, než bohužel sotva čtvrtina jich nyní zachována.

voda zasahovovala až po hlavní cestu k oboře vedoucí, tak že farní domek a jiné blízké budovy zničeny. Obora brzy na to zanikla.

V nešťastné vzpouře Polákův proti Rusům r. 1831. internováno ku konci května v městě 76 polských vyšších důstojníků*) a 36 koňáků se 60 koňmi. Asi za měsíc 36 důstojníků přeloženo do Ivančic. V Krumlově Poláci prodleli pak až do 25. února 1832., i chovali se po celou tu dobu velmi řádně a dali lidem nejméně 20.000 zl. utržiti.

Když r. 1832. cholera v Evropě poprvé se objevila, navštívila i město a okolí dlouho však netrvajíc.

V noci z 21. června na 22. r. 1833. vypukl v židovské ulici č. 14. neznámým způsobem požár, kterýž zničil mnoho stavení v židovské obci, jakož i 35 domků městské obci náležejících.

Času toho měšťané stěžovali si, že na týdenním trhu každou sobotu odbývaném zřídka kdy potravin náležitě koupiti možno, jelikož málo kdo z venkova na něj dostavuje se. Přeložen jest proto r. 1835. trh na každý čtvrtek, a rada městská ku zvelebení jeho rozličná učinila opatření, než beze zdaru.

Město čítalo tehdáž uvnitř 121 křesť., 43 žid., a v předměstí 46 stavení s 1442 obyv., mezi nimiž 1097 kat. (529 muž. a 568 ž.), a 345 židů (175 m. a 170 ž.)

Z pozemků obci a měšťanům patřících bylo:

923	jit.	$120^3/_6$	□°	rolí.
69	„	$1040^4/_6$	„	luk.
14	„	$173^3/_6$	„	pasínků.
58	„	$510^3/_6$	„	(dřívějších) vinohradů.
404	„	—	„	lesů.

Křesťané drželi si 9 koní, 46 krav, 176 ovcí a 64 kusů vepřového dobytka, židé několik koz.

Té doby vládly v městě některé zvláštní obyčeje. Tak 8 dní před a 8 dní po každém výročním trhu z radnice vystrčena ruka s mečem na znamení, že polapený zloděj podle starého zákona mečem na hrdle má trestán býti. Na císařské posvícení vlál z farní věže kostelní velký prápor.

---

*) Vojínové tito většinou byli v kasárně. Zde v l. 1187—1820. dleli invalidi načež budova ponechána soukromníkům ku zařízení soukenické továrny brzy však zašlé. Na to v kasárně až do r. 1848, opět leželo vojsko, a sice od r. 1832—1834. část c. k. pěšího pluku „Nassau“ a v l. 1834 až 1836. setnina c. k. pěš. pl. Michaelovič. Nájemného město z ní dostávalo ročně 100 zl. (Nyní béře obec z budovy té 1000 zl. nájemného).

V letech následujících město zase navštíveno jest pohromami živelními. R. 1837 bylo velké sucho, sklizeň špatně dopadla, i bylo se hladu obávati.

Dne 5. srpna r. 1839. protrhlo se mračno nad městem, a nával vody byl tak prudký a velký, že v tuneli pod zámeckou zahradou k pivovaru vedoucím sebrán vůz, v pivovaře samém pánvy vyrazeny, a mnoho sudů s pivem odplaveno až k Ivančicím.

Tenkráte stávaly na náměstí 4 dřevěné krámky pekařské a z cihel vystavěná bouda pro ponocného. Obec pokročivši s duchem času přičinila se, že odstraněny v l. 1846.—1848.

R. 1848. udála se v Rakousku velká změna v životě občanském. Poddanství zrušeno, robota a desátky vzaly za své, a osadám dopřána samospráva. I Krumlov nikterak již více nezávisel od vrchnosti. Obec židovská sloučena r. 1849. s obcí mětskou, kteréž s osadami Rakšicemi, Rokytnou a Dobřínskem tvořily toliko jednu politickou obec.

Tehdejšími vnitřními nepokoji v mocnářství našem ovládajícími velmi zdražilo, tak že r. 1849. v městě a okolí cena obilí a potravin úžasně se zvýšila, zejména:

1 měř.	pšenice	od	8	zl.	na	22	zl.	stříbra;
„	žita	„	6	„	„	18	„	„
„	ječmene	„	4	„	„	9	„	„
„	čočky	„	10	„	„	25	„	„
„	hráchu	„	8	„	„	18	„	„
„	ovsa	„	3	„	„	9	„	„

Hradby a brány městské po r. 1848. částečně zanikly. R. 1850. zbořen oblouk u brány Rakšické a dolů stavěna pak barvírna. Té doby kníže přikoupil ku zboží svému statek Budkov. Času toho přestaly zahrádky před staveními jsoucí. L. 1851. c. k. okresní soud umístěn v býv. kasárně. R. 1858. zakoupen statek Hostím.

Až do r. 1862. město větší pohromy nezastihly. Zmíněného však leta přišla na jaře velká voda, kteráž zasahujíc až nad můstek před bytem lesného stojící značných způsobila škod.

Jelikož v okolí vyskytuje se kamenné uhlí, v těch letech na Pindulce, pod „Kamenným“ lomem, ve „Vrabčím hájku,“ u Rakšic a jinde činěny pokusy, zdaliž nemohlo by se zde vydatně dolovati; než upuštěno od dalšího podniku, any vrstvy kamenouhelné prý jsou nepatrné.

Dne 7. dubna r. 1865 zemřel kníže Karel Frt. z L. co první nejvyšší hofmistr císařův, zlatého rouna rytíř, dědičný člen říšské

rady, general jízdectva a majitel ulánského pluku č. 9. Po něm dědil prvorozený syn jeho, nynější kníže Karel Rudolf,*) narozen 19. dubna 1827.

R. 1866 Krumlov opět velmi utrpěl. V květnu přišel tuhý mráz, jímž ovocné stromy, víno, obilí, jetel a brambory částečně zničeny. Téhož leta vypukla válka prusko-rakouská. Po nešťastné bitvě u Králové Hradce (3. července) vítězní Prusové Moravou procházeli do Uher a Dol. Rakous. Již 14. čce. částˇ jich vozatajstva rozložila se u stodol. Následujícího dne Prusům do města vtáhnuvším dodáno 30 kusů hovězího dob., 340 pecnů chleba, (1 p. po 10 lib.), $1^1/_2$ centu pálené kávy, 50 liber rýže, 249 měř. ovsa, 1000 mázů piva a 200 mázů kořalky. Dne 16 čce. přitáhlo jich asi 4000 s 300 koňmi do města a pobyvše zde toliko jeden den dále pochodem se brali. Průchod Prusů městem několikráte se opakoval, až pak značná jich část zde zůstala až do 6. září t. r. Celkem stravováno tehdáž přes 13.000 mužů a krmeno 3157 koní. Škoda, již obec a jednotlivé strany jen rekvisicemi utrpěly, obnášela do 1. září t. r. 13.883 zl. 19 kr. Mimo to zuřila zde cholera, než bohuchvála jen krátko.

Štěstím bylo pro město, že r. 1867 velmi byl úrodným; měřice pšenice sypala 11—12 měř., a byla 1 m. pš. za 7 zl., a měř. žita za 5 zl.

Ježto dřevěné trouby, jimiž voda ze studánky na kopci Florianku se nacházející tekla do kašny na náměstí a v zámku, častěji staly se nepotřebnými, zavedeny r. 1868 místo nich roury železné a zároveň postavena kašna i na klášterním náměstí. Téhož roku zanikly mýto a brána Rakšická, pak mýto při bráně zámecké (druhdy tmavé). Taktéž té doby týdenní trh přeložen na středu.

Leta následujícího zasypán na náměstí rybníček, v němž močívaly se dřevěné vodovodné trouby. Tehdáž venkovské obce: Dobřínsko, Rakšice a Rokytná vyloučeny z politické obce Krumlovské a staly se samostatnými.

Město čítalo 260 domovních čísel s 1761 obyv. a sice 837 m. a 924 ženských.

---

*) Byl r. 1849 v Uhrách značně raněn a zdržuje se nyní co c. k. podplukovník m. sl., c. k. komoří, býv. císařův pobočník, dědičný člen říšské rady atd., buď ve Vídni, neb na svých panstvích. Častěji zavítá i do Krumlova. Mladší bratr jeho, kn. Rudolf (nar. 18. dubna 1838), c. k. podplukovník, cís. pobočník, často doprovází naši císařovnu Alžbětu na její cestách.

Dne 5. dubna r. 1870 obyvatelé Kr. řídký pozorovali zjev přírodní; bylo totiž od 8. hod. večerní po delší dobu viděti severní záři.

Jak 2. pros. r. 1873 25leté jubileum císaře našeho Františka Josefa I., tak i dne 24. dubna r. 1879 stříbrná svatba JJ. Velič. oslavena důstojným spůsobem. Při poslední slavnosti zasazeny na památku po každé straně náměstí akácové stromky a v parku u pyramidy zvláště postavené 2 doubky.

R. 1880 městské představenstvo pokusilo se, kleslý týdenní trh zvelebiti, pročež v první době vysázeny tři premie pro ty, kteří nejdříve na trh s vozem se dostaví, a ostatním s vozem do města přibyvším dáváno po 1 litru vína. Pokud dávky tyto trvaly, trh byl obstojný, než potom, jakmile přestaly, žádný více na něj nepřišel.

Dle sčítání lidu dne 31. pros. 1880 konaného město mělo 275 domov. čísel s 1830 obyv a sice 834 muž. a 996 ž.; 838 ob. udalo obcovací řeč německou a 992 obyv. řeč českou. Dle náboženství bylo 1684 kat., 140 židů a 6 osob augsb. vyznání.

Dle zaměstnání načítáno 76 řemeslníků, 51 obchodníků a hostinských, 2 advokacie atd.

Obecní pozemky obnášely:

pastviště		1826 □⁰
role	16 jit.	3788 „
luka	— „	1997 „
lesy	469 „	528 „

Obec přijala za rok 1880. daní:

přímých	5448 zl.	$36^1/_2$	kr.
nepřímých	6718 „	74	„
Úhrnem	12167 zl.	$10^1/_2$	kr.

Obec sama měla:

příjmů	10249 zl.	77	kr.
vydání	9505 zl.	99	kr.

Dne 10 května 1881. oslaveny oddavky rak. korunního prince Rudolfa s princeznou Štěpánkou, dcerou krále belgického. Ráno ve farním kostele a synagoze konány slavné služby Boží, načež ve škole odbývána příměřená slavnosť. Odpoledne následoval v místnostech kasina společný oběd, při němž pronešena slavnostní řeč německá a pak druhá v jazyku českém. Na to zasazeny kolem jehlance před panskou pilou 4 doubky, a večer odbýván v místnostech „Záložny“ skvělý ples. Slavností touto obě strany, jak česká tak i německá náležitě projevily svou loyálnost dokázavše zároveň. čehož dosíci lze spojenými silami.

R. 1881. byl více suchým, než sklizeň uspokojila. Na podzim nastaly mrazy; dne 31. října hodně se chumelilo, což mnohým hospodářům nahnalo strachu, poněvadž měli ještě dosti cukrovky na polích. Avšak počátkem listopadu chladno popustilo, a zima byla velmi mírnou, jakéž žádný dosud nepamatoval. Nesněžilo se pak ani jednou, ba oteplilo se tak, že 7. ledna r. 1882. pršelo, a v polovici téhož měsíce v parku rozličné křoviny dostávaly pupence. V měsíci únoru dvakráte pršelo, a 21. března přišla první jarní bouřka.

Počátkem dubna však nastala v povětrnosti veliká změna; od 5.—11. bylo mrazivo, a od 9.—12. s přestávkami sněžilo se. Vyjasnilo i oteplilo se pak; než květen velice nás oklamal. Až do 24. byl většinou studeným, mrazy značných způsobily škod; taktéž často vál vítr a dlouho nepršelo, pročež obilí, zejména ječmeny, bídně vypadalo. Deštěmi ku konci května a v červnu přišlými obilí poněkud zotavilo se, a sklizeň byla slabá prostřední.

Měnivé počasí v srpnu prospělo sice cukrovce, než vínu dosti uškodilo.

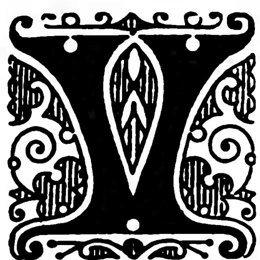
Dne 6. a 7. října r. 1882. konány obecní volby. Kdežto národní strana (česká) od doby, kdy Krumlov samotný stal se obcí politickou, vždy zvítězila v 3. sboru, tentokráte postrádajíc vůdce a organisace nebyla s to, aby postavila své kandidáty. Šmahem zvoleni proto kandidáti strany protivné, jelikož tato největší podporu nalézá v zdejším velkostatku.

Bůh to naprav!

Práva města Krumlova,

I. Právo městské.

V dobách dřívějších mělo každé moravské město svůj vlastní soud. Pro kněze, šlechtu a židy ustanoveny soudy zvláštní.

Jelikož Mor. Krumlov již za krále Přemysla Otakara II. povýšen za město, souditi lze, že tou dobou počínaje těšil se i vlastní pravomocnosti. Než právo městské, zdá se, Krumlovu pak odňato. až mu opět uděleno pány z Kravař*); neboť vyskytuje se na obecním razítku znak „odřivous", jenž spatřujeme i na zachovalé pečeti rychtářské z r. 1749.

Měšťané dříve úřadu vrchnostenskému podlehajíce, nyní řídili se obecním řádem a měli svůj vlastní soud hrdelní čili trestní, arciť pod dozorem panským.

Konšelé (z latinsk. „consul") spravovali všecky záležitosti obecní majíce v čele svého staršího (purkmistra), jehožto úřad dle starého pořádku zemského vždy po čtyřech nedělích na jiného přecházel. Konšelé spolu zasedávali i při soudu jakožto přísežní. Rychtář řídil jednání, kdežto úředník panský vynášel rozsudek, jak seznáváme z několika nálezů v městské knize (v r. 1531. založené) zaznamenaných, kteréž obyčejně počínají slovy:

„Za úřadu staršího města Krumlova a spolu přísežných úřadu konšelského stala se výpověď od pana úředníka na hradě Krumlově atd."

V přestupcích menších rozhodoval konšelský úřad sám; spáchal-li kdo zločin těžký, dotyčné vyšetřovací protokoly zasílány

*) Bezpochyby Beneš z Kravař († 1398.) městu ustědřil práva toho, poněvadž právo vinohradské měšťanům propůjčeno již r. 1402.

k „ortelnému právu“ v Brně. To učinilo nález, kterýž pak zdejší soud vykonal. Vyšetřování často spojeno bývalo s mučením osob: tresty bývaly někdy až hrozné. Poprava k smrti odsouzeného konána na kopci, zvaném „u šibenice“ naproti Lerchově poli.

Jelikož konšelé v 16. století dobře nespravovali svůj úřad, došla je z Brna zvláštní instrukce, jak vidno z následujícího vyznání v téže městské knize zaznamenaného.

„Roku 1553. vydáno z vyššího práva od pánů Brňanův naučení, kdyby jaké žaloby i odporové šli, to mělo by se psáti ku právu ortelnému jakožto k hlavě. Proto podle těchto 4 artykulův dole napsaných zachovati se máme“.

1. „Kdyby se pro ortel posílalo, má se uložiti do listu 11 grošů bílých“.

2, „Kdyžby žaloba činěna byla, tehdy má vzíti písař celý arch nebo dva, a byla by toho potřeba, tři papíru, a má nejprv psáti na vrchu žádost starších, čehož potřebují, a potom hned má psáti žalobu, pod tím na tomž listu jednání druhé, třetí tak, jak by se žalovalo. Potom pod tím též odpor na tomž listu jeden, druhý, třetí, jak by se odpíralo“.

3. „Kdyžby již obě dvě strany, žalobná i odporná, přestaly mluviti, tehdy starší mají otázku učiniti spolu na obě dvě strany takto: „Připouštíte-li obě strany ku právu spravedlivému rozeznání“; řeknou-li, že připouštějí, tehdy dole pode vším na tomž listu má se napsati takto: „Obě dvě strany připouštějí ku právu spravedlivému rozeznání“. To potom jest zavříti, pečetí městskou zapečetiti a k zdejšímu právu ortelnému odesílati, a tak bude pořádek zachován ku právu“.

4. „Kdyžby kdo mistrem popravním tazán byl, tehdy vyznání jeho má se psáti na tomž listu, kde se žádost starších píše, tím vším řádem, jak na vrchu při žalobách a odporech doloženo“.

Za výkon tělesných trestů určena byla zvláštní sazba; neboť čteme v zmíněné již knize:

„Tuto se znamená, co mistru popravnímu má dáno býti z naučení vyššího“:

od oběšení	1	kopa	grošů.
„ stětí mečem	1	„	„
„ na kolo vbití	2	„	„
„ spálení	2	„	„
„ utopení	1	„	„
„ zakopání živého člověka	2	„	„

„ spálení toho, který sám se zabil . . . . 2 kopy grošů.
„ čtvrcení . . . . 6 „ „

A když kterého od které koli smrti vyprosí, tehdy mistru má přidáno býti 1 ß na sumu svrchu psanou. Na stravu mistru má dáno býti na den 6 gr. bíl. a nic víc, a on si sám stravu opatřuj, by sám druhý byl.

Od článků od prstů odnětí . . . . 1 zl.
od kleští trhání . . . . 1 „
od šilinku u pranýře mrskání . . 1 „
od cejchu na tvář připáleného . . 1 „

1575.

Častěji však stávalo se, že trest tělesný, jenž zákonem měl následovati, změněn jest v pokutu peněžitou.

Abychom seznali tehdejší rozsudky, stůjž zde jeden v úplném znění z dotčené knihy městské vyňatý.

„Letta Panie 1602 W strzedu Przed Sw. Girzj Na Porucziény Uro Zeneho Pana Albrechta Hrusskowskeho ty Czasy Aur Zednika Na Krumlowie Tato Pamiet gest Uc Ziniena, Gakoz se gest Newole Stala Mezy Ssteffanem Sspac Zkem A Wac Zlawem Koziessnikem, Zie gest Ssteffan Sspac Zek Wac Zlawa Koziessnika Slowy hanliwy Na Poc Ztiwosty geho Doteкl a Utrhal Takowau Wiecz gest Pan Aur Zednik mezy Stranamy Obiema Wy Zdwihl a Porownal tak aby Ziadny Sobie toho Z Obau Stran Ne Przi Pominal a Pakli to geden Druhemu Wy Zdwihowal aneb Na ktereho Koliw Prokazano bylo Pokutj Geho Mti Pana Przi Padnautj 100 grossj Cziesskych Powinnen Bude A Wie Zenim Gake gemu Koliw od Geho Mti Pana Ukazano Bude Pod Staupiti a trestan Byti má.“

Když r. 1625 Krumlov dostal se pánům z Lichtensteina, v soudní správě udála se změna. Kníže Gundakar z L. potvrdil r. 1644 městu práva jeho určiv zároveň, že purkmistr, rychtář a rada oprávněni jsou souditi po zákonu. Konšelé nazývati se počali radními, a jak líčí nám práva konšelská z r. 1661, purkmistr sám vynášel rozsudek.

V letech těchto připomíná se již i „primator“. Tento vrchností jmenován býval dozorcem nad správou městskou; jemu odevzdáno vedení správy hospodářské, pročež podřízeny mu byly osoby k vybírání příjmů městských ustanovené. Byl vždy členem městské rady, v níž rozhodný měl vliv a první slovo. On při ob-

novení rady, jež stávalo se v jistých lhůtách, (později za rok) první spravoval úřad purkmistrovský, zůstal však v této hodnosti od jednoho obnovení do druhého, což ovšem nebránilo, aby po uplynutí té doby opět za primatora mohl býti ustanoven.

Co se příjmů jeho týče, byly značnějšími jak ostatních radních. Knížecím výměrem z r. 1695 určeno, že primator z obecních důchodů ročně dostati má 3 měř. pšenice, 3 m. žita, 3 soudky soli a $2^1/_2$ provazce dříví; kdežto radním přiřknuto po: 2 m. pš., 2 m. žita, 2 s. soli a 2 prov. dříví.

O příjem peněžitý bylo primatoru s radními po stejných částkách se rozděliti. Platili radě:

kdož přijat do závazku měšťanského (dle jmění svého)	1 zl. 30 kr.	— 6 zl.
vdova neb sirotek za povolení k sňatku	— „ 30 „	— 1 „
kdož dům koupil neb s jiným dům svůj vyměnil	— „ 30 „	— 1 „
měšťan z města se stěhující	2 „ — „	— 3 „

atd.

Rychtář měl příjmů:

od každé osoby při rvačce postižené a do městského žaláře uvržené (vyjma panské služebníky, kteréž vrchnost sama trestávala)	12 kr.
z každého zl. obnosu zažalovaného	1 „
za dotýčné porovnání a zaznamenání	12 „
za výslech zločince a za vykonání rozsudku	1 zl. 10 „

atd.

Městský písař dostával od obce:

na penězích ročně . . . . 60 zl.

deputátu ročně: 4 m. pšenice, 7 m. žita, 5 soudků soli, dříví v létě 1 fůru a v zimě 2 fůry.

Dále příslušelo mu:

za vyhotovení povolení k sňatku	— zl.	6 kr.
za sepsání a protokolování závětu	1 „	30 „
za vydání průvodního lístku	— „	6 „
za první soudní výslech	— „	30 „
za každý následující	— „	9 „

Té doby popravní mistr dostával od vrchnosti 40 zl. ročního platu a 6 měř. žita za zakopání dobytka v panských dvorech padlého. Chtěl-li odejíti, bylo mu dáti čtvrtletní výpověď napřed, aneb druhého místo sebe zjednati. Zachována nám jména dvou

mistrů popr.; roku 1692 byl jím Jan Gabriel, a r. 1710 Martin Jeřábek.*)

Nebylo-li lze zločinci zapraviti soudní útraty, rozvrženy jsou na panství, kterémuž pak obec městská musila zase je splatiti.

Zřízením krajských soudů za panování císařovny Marie Theresie zanikl hrdelní soud, a samospráva městská všeobecným nařízením císaře Josefa II. obmezena, pročež i odstraněna hodnost primatorů.

R. 1661 za purkmistra Jiřího Drmoly „práva města Krumlova“ **) přepsána jsou „od písaře Symeona Chodnyczga Bystrczyckého.“ I uvádíme jich nejdůležitější artikule u výtahu. Jest jimi naznačena:

„Správa úřadu rychtářského, kterak se rychtář při úřadě svém chovati má, a někteří artikulové z práv městských vytažení a vybraní, kteří se zachovávají v markrabství moravském“.

1. Člověk, který má za rychtáře neb soudce volena býti, nebývej křivý přísežník, ani psanec, ani vyobcovaný; nebuď také žid, ani pohan, ani kacíř — nebuď hrubý v mravech, hrubý a hloupý. Proto jest velmi chvalitebné, jest-li osoba učená za rychtáře zvolena. On budiž těla zdravého, zvláště na rukou netrp nedostatku, nebuď slepý, ani hluchý, ani němý a na letech přesahuj 21 a nedocházej 80. Avšak skvěj se čtyřmi cnostmi: spravedlností, silou zmužilou na mysli, opatrností a skromností.

2. Rychtář chudým křivdu trpícím k němu na žalobu přišlým milostivých slov podej, nebeř žádných darů, nehleď lakomství a nebuď hněvivým a prchlým. Dlužník buď obeslán, a když na něho dluh se provede a on peníze položí, rychtář z každé kopy grošů dostane 1 gr. bílý. Kdo se dokládá k vyššímu právu, může se odvolati na purkmistra, kterýž svolá radu, a to od výpovědi rychtářovy do 2 neděl. Rychtář ať sepíše nález svůj i výpovědi stran a svědků ve při, načež ať je stranám předčte, tak-li jest, a pak podá. Obnáší-li dluh více než 5 kop grošů, dává se důkladu (Appellirgeld) 10 gr. bíl., jest-li méně než 5 kop, tak jen 5 gr. Straně při vyhravší důklad budiž navrácen. Přípovědi žádné jiné rychtář nepřijímej; leč by u někoho peníze staviti chtěl, anebo kdyby někdo šatů atd. nevydal, tu se dává 9 gr. bíl. Jedná-li se však o statky

*) Vyňato z dotyčných listů v zámeckém archivu uložených.

**) Práva ta do zvláštní knihy přepsaná uložena jsou v zemském archivu pod čís. 229. Některé art. práva městského (celkem jest jich 228) scházejí, a jsoucí obsahují na mnoze právní zásady tehdáž všeobecně vládnoucí.

neb pozemky aneb větší věci mající cenu více než 10 kop grošů, tu přípovědi dotýčné učiněny buďtež v radě před purkmistrem a konšeli.

3. Komu se zamyká komora neb pokoj buď pro dluh, nebo že ku právu státi nechtěl, ten dává od toho 3 gr. a od otevření nic. Kdoby svévolně pečeť odtrhl, platí pokuty 7 kop grošů.

4. Kdo se uvodí v dům neb jiný statek „pro dluh neb pro jinou spravedlnosť", dá 1 gr. Když rychtář zvod učiní, jest mu relaci učiniti a ji do knihy dáti zapsati, od čehož přísluší písaři radnímu 4 gr. bíl.

17. Věci zločince k smrti odsouzeného patří biřičovi. Rychtáři však dovoleno jest, zločincovi jeho věci lepší odejmouti, než ho biřičovi odevzdá. Cizí věci u zločince našlé ať se vrátí, načež tyto nazpět obdrževší povinni jsou rychtáři slušný „koláč" (odměnu) dáti, měl-li o to práci, a jiného původu nebylo.

18. Chudého člověka pro dluh uvězněného věřitel stravou opatřuj; jest-li vězeň zachovalý, nechať se propustí, jest mu však slíbiti, že z výdělku každý třetí peníz dá věřiteli. Neopatřoval-li by věřitel vězně stravou, tento po 14 dnech buď propuštěn, a věřiteli po zákonu staniž se právo.

19. Biřič chudému člověku buď milostiv.

21. Od práva k zatčení rychtáři ať platí se půl kopy grošů.

23. Učinil-li kdo panně neb ženě násilí a byl-li svědky usvědčen, budiž sťat.

24. Kdoby „kvalt" na dům učinil, sťat buď.

25. Dokáže-li z vraždy obžalovaný svědky aneb přísežnými svou nevinu „ve svádě", zproštěn buď obžaloby; byl-li však z ní jedním přísežným obžalován, aneb usvědčen, vinen zůstane; pakli by ani přísežným ani svádou obžalován nebyl, tehdy sám přísahou svou se očistiž.

26. Chtěl-li by vrah nezůmyslný rychtáře odbýti, dej mu 3 hřivny, však nepřátelům prvé dosti učiniv. Jest-li by kdo „z prchu" a způrnosti svádu vymlouval a v půtce do křoví by všel, 4 hřiv. dej, a jest-li skutečně se potýkal, 5 hřiv. plať, arciť nepřátelé dříve odbyv.

27. Kdyby kdo při sebeobraně druhého ranil a svědky měl, nebuď odsouzen; jest-li však ten způrný druhého ranil, ztratiž ruku, a jest-li by koho zabil, sťat buď.

29. Ranil-li by kdo druhého aneb jej zabil, pak utekl a k právu státi nechtěl, tratí statek svůj, kterýž náležiž pak jeho ženě a dětem, a kdyby těchto neměl, pak patřiž jeho přátelům; nemá-li však dědiců, statek jeho dle uznání přísežných buď opatřen.

33. Kdo za vražedlníka chce býti rukojmím, měj „v ohradě městské“ jmění za 30 hřiven. Uteče-li obžalovaný, rukojmě ukojiž nepřítele 23 hř. a rychtaře 5 hř., načež zprostěn buď rukojemství!

34. Kdož by v trhový den mír rušil, tratí ruku aneb platí 10 hřiv. pokuty.

40. Ve vině usvědčený, jenž s povolením purkmistra a měšťanů z tělesné pokuty penězi byl vyprostěn, zbaven buď cti, a provinil by se opětně, buď oběšen.

44. Kdo s falešnými penízi byl dopaden, spálen buď.

48. Falešnou míru a loket mající tratí ruku aneb platí 10 hř. pokuty, z níž $^2/_3$ připadnou obci a $^1/_3$ rychtáři.

50. Kdo přes celou noc v „šatlavě“ sedí, dá biřičovi 14 penízků; nesedí-li celou noc, platí jen 7 pen.

55. Kdo zapálí, budiž spálen.

56. Ukradl-li kdo při ohni za více než 60 grošů, ať jest oběšen; ranil-li by kdo druhého při požáru, sťat buď.

59. Kdo maje ženu, v jiné zemi pojme druhou, sťat buď.

60. Jest-li by syn neb dcera něčí „vešli do zákona“ a potvrzeni byli po smrti otce svého, zboží žádného míti nebudou.

106. Obžalovaný z vraždy, vyjde-li nedbanlivostí rychtářovou „od soudu“, „prost jest rychtáře i záhubce svého“.

108. Udal-li syn na smrtelné posteli, že některá žena jej učarovala, tato před rychtáře buď obeslána a očistiž se přísahou z toho obvinění.

164. Žena k věnu vždy právo má, pokud děti nezplodí.

190. Jest-li zloděj mladší 10 let, od rodičů aneb od poručníka budiž mrskán; není-li mu ještě 15 roků, od těch samých metlou buď potrestán; čítá-li více než 15 let, soudem k smrti buď odsouzen.

203. Kdoby druhému ženu uloudil a právem byl usvědčen, na kůl vstrčen buď.

206. Zabije-li žena, syna neb dceru svou, nechať na kolo jest vbita.

216. Umře-li muž bez „kšaftu“, vdova pro děti statek spravuje. Po jich smrti připadne statek jí, nemají-li ony leta rozšafná; mají-li je, se zbožím svým volně mohou naložiti.

Taktéž stůj zde obsah důležitějších artikulův (celkem jest jich 40) obsahujících:

Práva konšelská leta Páně 1661.

1. Každý konšel povinnen jest, purkmistra poslušen býti.
2. Purkmistr při rozdělování prací svornost zachovati má.

5. Konšel bez poručení purkmistrova v radě s jiným žádným nemluv, a bez opovědění z rady, a bez povolení purkmistrova z radnice nevycházej!

6. Purkmistr pečeť se vší pilností chovej a opatruj.

8.—15. Konšelé tajnost rady zachovejte, k sobě upřímni buďte, bez povolení purkmistrova z města přes pole nechoďte, darů nepříjímejte, s lidmi nevážnými neobcujte a rukojmími buďtež jen s vůlí a vědomím vší rady.

17. Purkmistr kromě rady v příbytku svém ať vždy se nachází; pak-li by chtěl z města ven si vyjíti, úřad svůj ať některému konšelu poručí.

18. Purkmistrovský úřad má pořádně jíti; každý konšel čtyři neděle jej veď a přijímaje a odevzdávaje jej Pána Boha o pomoc vzývej.

19. Každý konšel chovej při oděvu vážnosti a užívej šatův obdélných.

21. Konšelé dluhů na obec bez vědomí a povolení obecních přísežných neuvalujte.

22. Purkmistr sám z společného uvážení rozsudek na zločince má vynésti.

23. Konšelé v radě toliko rok seděti mají; podruhé konšelem býti z práva nepřísluší, leč kdo by v městě teprve tři roky byl a „v obci přísahu měl.“

29. Konšelé péči mějtež o sirotky a poctivé vdovy, jakož i po smrti spoluměštěnína statky sirotčí popsati dejtež.

32. Konšelé k řemeslníkům a obchodníkům přihlížejtež, aby obchodem svým lidí slušnosť a spravedlnosť neobtěžovali.

33. Konšelé o chudé se starejte, aby „nedostatku při chlebě“ netrpěli; povalovače a zahaleče z města ven vyžeňte.

37. Purkmistr mimo řád a právo žádných věcí ať neužívá; též při malém počtu přísežných rozsudků ať nevynáší, neboť při takovém uvažování aspoň polovice rady vždy buď přítomna.

40. Měšťané a obyvatelé města správců jeho buďtež poslušni.

II. Právo vinohradské*).

Již záhy zabývali se měšťané vinařstvím, pročež jim, tuším, za Jana z Kravař r. 1402. moravským markrabětem Jodokem pro-

*) Právem tímto vinohrady zdejšího ochozu (chotaru) vyjmuty byly z obyčejné jurisdikce panské i městské a podřízeny byly, co se týče práva civilního i trestního, zvláštnímu „úřadu horenskému,“ jenž sestával z horného čili hormistra (perkmistra) a horních konšelův. Úřad tento měl jurisdikci soudní, knihovní, policejní a trestní nad horami a

půjčena „Práva horenská“, jimiž naznačeny dotýčné jich povinnosti a svobody. Práva ta čítají 37 artikulův, z nichž u výtahu podáváme následující:

1. „Gruntovníkem“ hor viničných jest markrabě.

2. Hormistr má moc nad horami na místě milosti jeho pána.

3. Právo neb soud horní dvakráte v roce buď osazeno.

4. Majitelé vinohradů k takovému soudu se postavte a z každé čtvrti dejte 1 groš bílý. Kdoby toho neučinil, platí pokaždé 10 gr. bíl. pokuty.

5. Bez vůle a rady horních konšelův žádný vinař „mzdy vyříkati“ nemá pod pod pokutou 10 gr. bíl.

6. Vinaři dovoleno jest, shnilé holi sbírati; kdyby však on neb dělník dobré a potřebné holi na kusy lámal, hrdlo tratí.

7. Vezme-li přespolní pocestný 1 kolek v horách a jím se podpírá, nic nepropadne; kdyby však vzal 2 k. a byl s nimi dopaden, platí 5 funtů*) neb tratí ruku; vzal-li pak 3 kolky, hrdlo propadne.

8. Když by dělníci ve vinohradech se svadili a meze by je dělila, každý platí 10 gr. bíl. pokuty; pak-li by v hromadu leželi a jeden druhého udeřil, tehdy „freyunk“ — zrušili a hrdlo propadli.

12. Kdož jeden neb více pňů sousedových do svého vinohradu uvede, hrdlo propadne a přísluší na rošt; a pak-li uteče, všecek statek jeho připadne pánu a jest „nevyčtený“, i nemůže žádného „freyunku“ nikdež míti.

13. Kdož by cizí oblouky vytahoval aneb uřezoval, hrdlo tratí a přísluší na rošt.

14. Kdož by kradl zralé víno, hrdlo propadl.

17. Kdož by svůj vinohrad buďto židu neb křesťanu z nouze zastavil, má před perkmistrem vyméněno býti, co bylo zastaveno aneb co se zastavuje, požitek-li, kterým by se vinohrad vyplatiti mohl, tak aby pňoví zůstalo. Pak-li zastavuje jemu grunt k tomu totiž do roka, to stojí při židu, chce-li se tím kojiti. Pak-li by co na požitku sešlo, tehdy on může pňoví prodati, ale má prvé dlužníkovi dáti věděti: a nevyplatí-li je ve třikráte 14 dnech aneb v 6 nedělích, tehdy on může vinohrad prodati; co

---

k nim příslušejícími, choval u sebe registra horská čili knihy vinohradské, do nichž se opisovaly trhy a všeliké zápisy gruntů a věcí vinohradských se týkající; vykonával nálezy (ortele), připovědi a exekuce k vinicím jemu podřízeným se vztahující a provozoval policii i moc trestní na gruntech vinohradských.

*) Libra (funt) = 1 zl. 20 kr.

zbude má dlužníkovi vrátiti; pak-li co sešlo, má dlužník doplniti. Půjčí-li žid peníze na vinohrad, má je každý rok před právem horenským ohlásiti; zda-li že by vinohrad za to dosti byl drahý, tehdá má žid vinohrad prodati, aby vinohradu nic nesešlo, aby pánu nehynulo na jeho platech.“

18. Koupí-li cizí člověk víno, desátek z něho ať zapraví.

19. Vinaři udělejte ham, jenž by byl „k sobě i od sebe braní a dávání.“

20. Desátník má svou čtvrt hamovati a pro horní konšely desátek sbírati. Pak-li by chudý člověk své víno do sudu vlil, desátník má vzíti míru na 1 drajlinku spravedlivou a to víno hamovati, buď málo neb mnoho. Pak-li by ten člověk tolik vína neměl, ať v druhém neb třetím vinohradě vedle sebe je koupí, „aby pánu svému desátek vyplnil.“

21. Kdož víno schová a desátku nedá, tohož víno propadne desátníku neb pánu, a ještě jako zloděj budiž trestán.

22. Kdo nové pňové víno kupuje, ať připověď dá hormistrovi před jedním horním konšelem.

23. Jest-li by se víno neurodilo, a neměl-li by kdo z čeho „pergknechtu“ dáti, pán jemu na jiný rok má čekati a to bez škody.

25. Každý dlužník po marném upomínání dluhů jdiž míli od hor a to beze vší překážky.

26. Kdo vinohrad nevzdělává, neřeže, ten propadne pánu „gruntovnímu“; pak-li by on neb erbové chtěli jej zase míti, musí jej vyplatiti a sice jest mu neb jim dáti pánovi 5 kop grošů a hormistrovi 5 gr.

29. Kdoby bráče vzal a stál na mezi, propadne 5 gr. bíl. a sousedovi škodu nahraditi jest povinnen.

30. Když víno zralé jest aneb když se sbírá, dobytek ve vinohradech nemá se pásti, sice platí se pokuty: ze zajatého dobytka velkého po 4 gr. a z dob. drobného 1 groš bílý, jakož i škoda vzešlá musí se nahraditi.

32. Honba po celý rok jest zapovězena. Kdoby s koněm ve vinohradech byl dopaden, ztratí koně a platí 5 funtův; pak-li by ujel, dá se naň právo.

33. Kdožby pňoví neb révy z cizího vinohradu domů nesl bez vůle majetníkovy, hormistru propadne 5 gr. bíl.

34. Před vinobraním nemá víno po málu se prodávati bez vůle pánovy, jinak každému, kdožby proti tomu jednal, propadne vinohrad a hormistrovi dáti musí 10 gr. bíl. pokuty.

35. Veškeré svobodné stezky mezi vinohrady jsou zapovězeny.

36. Když hrozny zaměkají, psi vázati se mají. Koho hotař

zastihne se psem, ten povinnen jest, pokuty dáti: „pánu gruntovnímu“ 1 vědro vína, hormistrovi 5 gr. a hotařovi 1 gr. bílý.

37. Přespolní víno nesmí do města se voziti a nalévati.

Té doby i hotařům učiněna práva čítající 13 artikulů. Stůjtež zde u výtahu.

1. Hotař ať věrně hlídá; když večer jde domů, tři hrozny může sobě vzíti, ale musí je v ruce nésti, by je každý viděl. Dělal-li by ve své boudě mest, aneb prodával-li by hrozny, hrdlo tratí.

2. Kdoby hotaře nutiti chtěl o lidský statek, hrdlo propadne.

3. Hormistrovi má hotař každou sobotu tři hrozny neb košík jich donésti, ježto by stály za 2 bílé peníze, i má počíti bráti v hoře na konci a pak na příč přes všecky vinohrady, z každého po 3 hroznech.

4. Hotař do vinohradu dále nechoď než na tři kroky.

5. Hotaři za bílého dne se neopíjejte.

6. Hotaři v příčině jídla neb pití ať po jednou všickni z hor nevycházejí.

7. Hotař, jenž by ve vinohradě ořechy tloukl bez vědomí horného, hrdlo tratí.

8 Ořechů a jiného ovoce dolu pršícího hotař nesbírej.

9. Hotař nechať to oznámí, kdyžby koho ve vinohradě zastal.

10. Hotaři na cesty a stezky žádného ovoce nenastrahujte a nevyhazujte, sice každý hrdlo propadne, jako každý nákeřní zloděj.

11. Hotař žádné myslivosti kromě střílení vlkův žádným způsobem neprovozuj.

12. Kdyby hotaři někoho při zlodějství zastali, nechať dají jistým heslem sobě věděti a ať jsou sobě vespolek nápomocni a zloděje k hornému přivedou.

13. Hotaři všelijakých her se vystříhejte, jinak každý hrdlo tratí.

Konečně čteme v zmíněné knize následující místo:

1606.

„Při sv. Jiří čtlo se horní právo hotařům a jiným, a horníci se na tom usnesli, že každý horný, nynější i budoucí má právo, tři dni před čtením práva horenského vína svá načíti a šenkovati, a sice aby v pátek začal, pak v sobotu a v neděli, a v pondělí bude moci každý své víno šenkovati.“

„Ex exemplari vetero Anno 1402.“

(Ze starého exempláře z r. 1402.)

Klesáním vinařství pozbývalo právo vinohradské své platnosti. Nyní jen poštmistr a měšťan Robert Donnée pěstuje víno ve větším; vinohrad jeho na „Šabatce“ čítá přes 7000 hlav.

Chrámy Páně.

I. Kostel špitální.

Nejstarší tento chrám v městě povstal r. 1237., jakž při opravě jeho r. 1880 shledáno na hlavním oltáři. Posvěcen k nejsv. Trojici náležel se špitálem zdejší komendě řádu německých rytířů*) a byl původně určen pro bohoslužby, jichž zúčastňovali se řeholníci komendy a špitalníci. Než dovídáme se, že brzy stal se i farním kostelem**), v němž každodenně sloužena mše sv.

R. 1423. znesvěcen byl Husity, a když po r. 1454. zanikla komenda, připadl vrchnosti. V 17. století chodívalo do něho procesí obyčejně na sv. Josefa, jakož i ve svátek nejsv. Trojice, a odbývány pak v něm slavné služby Boží. Jinak měl farář na vůli, i v jinou dobu sloužiti v něm mši sv.

Tak dělo se až do r. 1788., v kterémžto roce špitální chrám Páně uzavřen jest. Při velkém požáru r. 1833. shořel, a ve věži plechem pokryté rozlil se zvon, jímž klekání se zvonívalo. Kostel byl sice obnoven, věž ale snešena.

R. 1880. kostel nákladem knížecím byl opraven, načež r. 1882. dne 4. června, ve svátek nejsv. Trojice, důst. p. Adolfem Machem, farářem a konsistoriálním radou zdejším, za asistence vel. p. Jana Komzáka, zd. kooperatora, nově jest posvěcen. Téhož dne bylo v něm ráno kázání a sloužena slavná mše sv.; odpoledne následovalo sl. požehnání. Po celý oktáv sloužena pak v něm mše sv.

Kterou dobou služby Boží v něm i ná dále budou se odbývati, dosud není určeno.

---

*) Členové této komendy bydleli bezpochyby v nynějším knížecím domě na rohu náměstí pod čís. 33, čemuž nasvědčuje jednak celá jeho stavba, jednak okolnost, že mezi ním a kostelem špitálním druhdy bývala velká zahrada. Zdá se pak, že za pánů z Lichtensteina budova tato náležitě opravena a přenechána býv. zdejšímu klášteru. — Jak však pověst dí, byl v budově zmíněné ženský klášter, což někteří také seznati chtějí z toho, že r. 1880. při opravě špitálu a kostela šp. objeven hrob, v němž ležela jeptiška.

**) Krumlov z počátku byl snad přifařen k Rokytné.

Kostel má nyní mimo hlavní oltář nejsv. Trojice na straně evangelia oltař s obrazem sv. Hartmanna z r. 1671. pocházejícím a na straně epištolní oltář sv. Alžběty. Veškeré oltáře a obrazy obnovil zdejší klempíř Zink Šebastián.

II. Farní kostel.

Chrám Páně tento, postavený v židovské ulici na hřbitově, byl dle zprávy, kterouž Krumlovský farář Jiří Pyrnus r. 1653. podal Olomoucké konsistoři, r. 1248. zasvěcen sv. Vavřincovi. Když pak Husité r. 1423. byli jej znesvětili a spustošili, obnoven jest, načež r. 1446. v neděli před sv. Vavřincem Olomoucký světící biskup Vilém, (jenž náležel řádu Augustiniánů — poustevníků) jej s pěti dřevěnými oltáři posvětil ke cti Krista Pána, Rodičky Boží a sv. Majdaleny. Památka posvěcení ustanovena na neděli po Nanebevzetí Panny Marie.

Jelikož při zhoubném požáru města r. 1630. i kostel tento přišel ve zkázu, byl r. 1646. mimo presbyterium*), průčelnou bránu a spodní část věže zbořen, nákladem knížecím nově vystavěn a světícím biskupem Olomouckým Janem Gobbarem dne 31. října r. 1660 zasvěcen ku cti „všech Svatých.“

R. 1785. chrám Páně opět obnoven, okna zvětšena, pět dřevěných oltářů odstraněno a místo nich zbudovány tři sádrou obložené a sice: hlavní oltář s obrazem „všech Svatých“, jejž maloval Josef Winterhalter; vedlejší oltář sv. Anny též s obr. od Jos. Winterhaltera, a oltář Matky Boží se sochou její r. 1780. ze studánky Mariánské poutníky sem přenešenou.

R. 1840. opraven zevně, po pěti letech pak i uvnitř z kapitálu kostelního.

Nyní má kostel tři vchody, z nichž prostřední ve věži jest prolomen; chrám hlavní má mimo loď hlavní dvě vedlejší.

Před hlavním oltářem nachází se náhrobní kámen, na němž dle „Brünner Wochenblatt“ z r. 1827. čten latinský nápis:

„Anno Domini MCCCCXLI Sabbato post nativitatem X^{ti} obiit Dna Catharina de Crawarz, uxor nobilis Dni pertholdi de Lippa.“**) (Leta Páně 1441. v sobotu po narození Krista zemřela paní Kateřina z Kravař, manželka urozeného p. Bertholda z Lipé) Ne-

---

*) Jakž na presbyterium vidno, kostel tento původně vystavěn byl v gotickém slohu.

**) Zdali i dosud nápis ten čísti lze, nevíme, poněvadž dlažba presbyteria prkny jest pokryta.

daleko pochován leží kníže Ferdinand Jan z Lichtensteina. († 9 ledna 1666.)

Na věži byly dříve hodiny; v ní samé jest 5 zvonů, z nichž největší 50 centů těžký při požáru r. 1630. se rozlil, načež r. 1636 jej Adrian Vosgien a Molat z Dembaille v Lotarinsku přelili nákladem dobrodinců. Druhý zvon, váží 10 ct. 37 liber (r. 1770. přelit), třetí 5 ct. (1697 přelit) a čtvrtý 80 l. (od r. 1636). K těmto přišel r. 1836 zvonek, jímž dříve zvonívalo se k pozdvihování, poněvadž vížka, v níž dříve visel, pro nebezpečenství ohně musila býti snešena.

U kostela stojí mezi březovím a jehličím náhrobek knížecí rodiny, maje nade dveřmi následující latinský nápis:

ELEONORA OETTINGANA PRINC.
CAROLO LICHTENSTEINIO PRINC.
CIVIB. AEQVE AC EXERCITIB. CARISS.
MARITO DESIDERATISSIMO
TVM SIBI ET SVIS
ORDINE QVO NATVRÆ AVTOR IVSSERIT SECVTVRIS
VIVENS FECIT.
ANNO MDCCLXXXIX.

Český překlad nápisu toho zní:

Kněžna Eleonora z Oettingen
knížeti Karlovi z Lichtensteina.
občanům rovně i vojskům nejmilejšímu.
manželi nejželanějšímu,
taktéž sobě a potomkům
následujícím dle pořádku původcem přírody určeného
za živa zbudovala
R. 1789.

Uvnitř náhrobku nalezáme Vídeňským akademikem Hubertem Maurerem malovaný obraz představující Krista Pána na kříži.

Kostel farní měl dříve mnoho krásných a vzácných ornatů a stříbrných nádob, takže, ačkoliv r. 1783 z posledních několik ukradeno, ještě r. 1804 pozůstalé vážily 10 liber a 119 lotů. Později část stříbrného nádobí za náhradu 250 zl. odvedena; než dobrodinci na to zakoupili pro kostel monstranci v zdejším kostele klášterním chovanou, pak krásný kalich a relikvář (schránku pro ostatky Sv.) drahokamy vysazený, jež oba náležely zdejšímu kostelu klášternímu.

Farní chrám Páně těšil se i hojným nadacem. Uvádíme z nich: nadaci na mše sv. zdejšího purkraběte Františka Home-a z r. 1756.

v obnosu 600 zl.; pak nadaci na mše Genovefy Kausalius-ové ze dne 5. ledna 1796 v obn. 500 zl.; konečně nadaci ovdovělé kněžny Marie Eleonory z Lichtensteina ze dne 9. července 1804, v obnosu 2000 zl., z jichžto úroků obětovány býti mají mše zádušní a chudí ve Velkém Meziříčí a v Krumlově podělováni.

R. 1835 kostelu darováno 5 měřic pole a r. 1845 1 m. role.

R. 1856 obnášely nadace na penězích 2682 zl. konv. mince, a kapitály kostelní 4424 zl. k. m. Tyto druhdy byly mnohem větší, jelikož kníže Emanuel z Lichtensteina 1. července 1751. vypůjčil si z kostelních peněz 6000 zl. na 5% a 3150 zl. na 4%. Z kostelního jmění v letech 70tých našeho věku vyloučena však ne nepatrná částka na stavbu zdejší nové fary.

Nyní mimo město přifařeny jsou osady: Rakšice, Rokytná a Rybníky. Farní obročí obnáší dle výkazu z r. 1856 na pozemcích 16 jiter 920 čtver. s., mezi nimiž luk na 2 jitra, a 1550 čtver. s. vinice; k tomu přísluší ještě 6 měřic nadačních. Výroční důchod za desátky, dříví, víno, seno atd. činí 956 zl. 30 kr. kon. mince, k nimž přišlo 6 zl. 16 kr. za vyrovnání. Farář vydržovati má 1 kooperatora; až do r. 1850 byli zde dva.

Fara stojí nedaleko kostela o jednom patře byvši r. 1873 nově vystavěna; k ní náleží v předměstí zahrada a stodola za městem.

Dějiny: První osudy fary méně jsou známy; víme jen, že patronát zpočátku náležel zdejší komendě řádu něm. rytířů. Výjev tento vysvětlujeme si tím, že komenda seznavši, že špitální kostel malým jest pro farníky, pomocí vrchnosti a dobrodinců vystavěla nový farní chrám, načež se uvázala i ve správu jeho. A skutečně komturové, byli-li zároveň i kněží, jako r. 1294 a 1295 jakýsi Heřman, a řeholníci, jako r. 1300 jakýsi Wolfram, stali se i faráři.

Kostel již v 14. století hojně nadán. Tak r. 1367 komtur a farář Reymboth potvrdil, že Frenclin z Gorvic chrámu Páně daroval drahokamy vysázený pás po zemřelé své choti Markétě, a půl vinohradu v Kurdějově (v okr. Hustopečském) za to, že jí a jemu zajištěny v něm hroby, a že za ně obětovány budou zádušní mše.

Z r. 1371 čteme následující něm. úpis:

„Wyer pruder Budko von Essen, Lantkomotheur czu Pechem vnd czu Merhern des deyschzen ordens bekennen offenlich hye an dysem gegenburtigen prieff allen den, dy yn sechen oder heren lesen, daz der erbe man Frenczel von Gurde mit wol pedachtem muet der Kirchen czu Chrumpnaw eyn weyngarthen czu Gurde geschyket vnd geschafth hat vnd czehen mark grosser phenning prager mvnce durch seiner zele vnd seiner altvordern

zel selykaith willen gegeben hat. Doch mit selycher weys vnd masse, daz man alle eritag oder phyncztag vor den Kotembern vigiltig mit drei leczen syngen schol vnd an dem anderen tag selemesse syngen schol mit gedechtnusse seyn vnd seyner hausfravn Katheryen vnd Margarethen vnd Offcan vnd aber seyner Margarethen vnd Stybors seyners vaters vnd Elyzabeth seyner mveter. Darvon schol der Komotheur hye des hauses czu Chrumpnaw dem schulmayster io geben von der vigiltig anderthalben grossen vnd den armen schvelern sechs phenning vnd den priestern eyn grossen vnd dem messner sechz phenning, vnd daz machet als mit eynander eyn ganczes jar sechsczehen gross. Vnd wird daz nicht gehalten vnd pegangen, als is vorgescriben stet in dem prieff, so schullen sich dy purger hye czu Chrumpnaw des perkrechcz von dem pastuben perig vnderbynden vnd den nucz davon geben armen leythen alzo lang, bis daz wier wyder pegen als do vorgescriben stet, zo schul wir vncz dem wyder vnder bynden dez perkrechcz mit alden rechten, als wirz vor gehabt haben. Czu eynem offenbaren geczeugenusse dyser sache hab wir dysen prieff lang gescriben vnd pestetig mit vnsers amptes insigel vnd dicz hauses czu Chrumpnaw vnd des hauses von Hostradicz. Gegeben ist der prieff nach Christs gepurde dreyczehen hvndert jar darnach in dem ayn vnd sybenczygisten jar am sant Franciscus tag czu Chrumpnaw in der stat.“ *)

V jazyce českém zní úpis tento asi následovně:

My bratr Budko z Essen, zemský komtur německého řádu v Čechách a na Moravě, oznamujeme zde veřejně tímto listem všem, kdož jej vidí neb čísti slyší, že dědic Frencl z Kurdějova, rozváženou myslí kostelu v Krumlově daroval vinohrad v Kurdějově a deset hřiven velkých penízů Pražské mince za příčinou spasení své duše a duší předkův svých. Avšak takovým spůsobem a pořádkem, že každý pátek neb úterý před kvatembrem nešpory s třemi lekcemi (čteními) mají se zpívati a druhého dne se obětovati zádušní mše za něj, choť jeho Kateřinu, Markétu Ofku a jinou Markétu, pak za Ctibora, otce jeho a za matku jeho Alžbětu. Z obnosu toho komtur domu (komendy) v Krumlově učiteli z nešporů ať dá půl druhého groše, pak chudým žákům 6 penízů, kněžím po 1 groši a kostelníkovi 6 penízů, což za celý rok dohromady činí 16 grošů. A nebude-li se to držeti a zachovávati, jakž v listě jest napsáno, pak měšťané Krumlovští nechať uvážou

*) Codex dipl. Mor., T. 10., p. 163.

se v právo vinohradské hory „pastubenperg“ a výtěžek z ní dávají chudým tak dlouho, až my zase budeme se modliti, jakž jest předepsáno, načež připadniž nám zase horní právo se všemi výsadami, kteréž dříve jsme požívali. Na důkaz toho list tento rozšířeně jsme napsali a potvrdili pečetí úřadu svého a zdejší komendy v Krumlově a v Hostěradicích. List dán jest v městě Krumlově na den sv. Františka po n. Kr. r. 1371.

R. 1406 zemský komtur dotčeného řádu, Ulrich z Ústí nad Labem (Aussig) potvrdil, že měšťané Krumlovští zdejšímu komturovi a faráři, Františkovi z Belyna odevzdali 70 hřiven Pražských grošů za tím účelem, aby ve farním kostele každodenně ranní mše sv. sloužila se.

Že kostel a fara od r. 1423—1427 byly v rukou Husitův, o tom již dříve jsme se zmínili. Jelikož dotčená komenda v Krumlově po r. 1454 již více ve spisech a listinách nepřipomíná se, souditi lze, že pak brzy zanikla. Farní patronát připadl vrchnosti. Než fara již počátkem 16. věku náležela zdejšímu sboru Jednoty bratrské.

Další zprávy o faře jsou však velmi sporé. Víme jen, že r. 1553 byl zde jakýsi Jiří farářem, a že dne 24. listopadu r. 1571. zde zemřel biskup Jednoty, Jan Bohuslav,*) který z Ivančic vydal se visitovat okoličních sborů.

Času toho žili v Kr. i Lutheráni v hojném počtu; taktéž bylo zde i několik novokřestěnců. (Wiedertäufer).

V letech 1590 a 1595 uvádí se Jiří Medek, a r. 1626 Jiří Hlauska jakožto nekatol. far., než zdá se, že příslušeli k Jednotě bratrské.

Nekatolicismus tak pevně zakořenil se v městě, že kníže Gundakar z Licht. počátkem r. 1626 Jesuity sem povolal, kteří však vzdor vypuzení nekat. kněží namahavou měli práci, tak že k velikonocem t. r. jen 50 osob (nejvíce knížecí dvořenínstvo) šlo ke stolu Páně, a jen 4 novokřestěnci byli pokřtěni.

Tehdáž působili zde po sobě tři Jesuité, z nichž P. Mikuláš Musík zemřel na morovou ránu. R. 1627 přibyli sem z Brna dva duchovní i obracovali po 5 neděl zde a v Ivančicích lid na víru římsko-katolickou. R. 1632 dva duchovní ze Znojma přišedší získali jen tři osoby pro sv. víru.

---

*) Tehdáž Jednota bratrská hojněji poměrně než v Čechách přivrženců měla na Moravě, kdež také a sice v Ivančicích až do r. 1620 nacházelo se vrchní její řízení. — Jan Bohuslav, rodilý Přerovan, byl svého času první stylista a gramatik český, jakož i dějepisec znamenitý.

R. 1643. jesuité ze Znojma konali missie zde v místě a v Hrušovanech (Grussbach) celkem 8 měsíců; ba ještě v l. 1651. a 1653. řeholníci rozliční zde vyučovali vyznání katolickému.

První farář katolický investován teprva 28. dubna r. 1633. Mimo město tehdáž přifařeny byly osady: Dobelice, Dobřínsko, Dolní Dubňany, Jamolice, Lesonice, Petrovice, Rakšice, Rokytná a Rybníky.

R. 1639. stal se farářem Mag. Ph. Jan Eyslink. Jak dlouho zde pobyl, známo není; než již v říjnu r. 1647. investován Jiří Frant. Pyrnus, rodem z Mohelnice, kterýž r. 1653. oznámil Olomoucké konsistoři, že v každém ze 6 filiálních kostelů*) pro jich blízkost jen jednou za rok koná služby Boží, a že z nich nebéře žádného desátku, jelikož dřívější nekatoličtí páni sami pro sebe byli si jej podrželi, a nynější patron všehož náležitě mu nedává, zejména des. pivného a 5 věder des. vinného. R. 1658. tentýž farář zase stěžoval si, že již po 10 let má nájemný byt, za nějž požaduje se ročně 10 zl., kdežto předchůcové jeho neplatili ničehož, a že desátek béře jen z Krumlova a sice: 15—18 kop pšenice, 30—35 k. žita, 3—5 k. ječmena, 6—9 k. hráchu a $^1/_2$ vědra vína.

Při visitaci dne 16. července r. 1662. odbývané farníci stěžovali si na dotčeného faráře, že pro vysoké staří své úřad svůj nemůže řádně zastávati, a že, ačkoliv zdejší PP. Paulíni mu vypomáhají, přece někdy za příčinou jeho mrzoutství mezi ním a těmito povstanou všelijaké různice. Žádali proto, aby faráři kaplan k výpomoci byl přidělen, což pak i se stalo. Na to od 6. září r. 1666 počínaje zdejší Paulín, P. Frant. Mlinetius po dvě leta byl administratorem fary, až pak 15. pros. r. 1668. na ni investován kněz církevní Jan Max. Prokop.

Když byl tento počátkem r. 1672. odebral se na věčnost, stal se 8. ún. t. r. farářem Vácslav Brunner, kterýž dříve farařoval v Rouchovanech.

Tehdáž postavení fařářovo mnohem zlepšilo se; neboť z urbáře vrchnostenského z. r. 1675. se dovídáme, že vinný desátek, faráři příslušící z hor Kruml. obnášel 5 sudů, 3 vědra, 6 mázů a 1 žejdlík. Všecek arciť nedostával, jelikož některé vinohrady byly již pusté, než dostával místo 1 mázu des. po $3^1/_2$ gr. Měšťané dodávali mu ročně úhrnem: 20 kop pšen., 20 k. žita, 2 k. ječ., 10 k. ovsa, a 3 k. hráchu. Taktéž oddržel desátek i z některých přifařených osad.

---

*) Filialní kostely byly: v Dobřínsku, D. Dubňanech, Petrovicích, v Rakšicích, Rokytné a Rybníkách (k. Tupanovský).

Farář V. Brunner zesnul v Pánu dne 13. ledna r. 1681., načež investován na faru zdejší dosavadní farář ve Vosticích, Jan Ignác Mochnický, kteryž r. 1686. dostal se do Kyjova. Na místo jeho přibyl sem 12. září t. r. Jan Dobrozemský. Ježto tento r. 1689. obdržel faru ve Ždánicích, stal se 12. května t. r. zdejším farářem Karel Budišovský.

Tento r. 1691. zaznamenal do Oslovanské dekanátní matriky, že Kruml. farní kostel měl tehdáž tři oltáře, 4 zvony, 1 pozl. stříbrnou monstranci, pak 1 ciborium, 5 kalichů s obětními mískami, 1 kalich ku sv. přijímání, 1 pacifikál, 1 kaditelnici, 1 lampu a 1 nádobku na sv. oleje — vše ze stříbra — a 3000 zl. kapitálu na 6% uložených. Místo desátku obilného (kteryž docházel jen z Krumlova, Rakšic a Rybník) a vinného dostával farář ročně 240 zl. 52 kr. K faře náleželo: pustý vinohrad u zdejšího pivovaru, v Rakšicích 2 vinice ve výměře 3½ měř., v Rybníkách farský dům (půllán) a 3 louky; dále z obecních lesů ročně 3 oprátky (Strickel) dříví a louka v bažantnici u Rakšic, kdež však farský dům užíval sedlák a kdež o farní role osadníci tamnější byli se rozdělili.

Rakšický kostel čítal 3 oltáře, 3 zvony, 1 pozl. stříb. kalich; ke chrámu patřila malá louka a 1 role na 8½ měř. Rybnický kostel čítal 2 olt., pozl. stř. kalich; dále náležela k němu 1 louka a 1 pole ve vým. 9 měř. Kostel Rokytenský čítal 2 olt. malé, mosazný kalich; a byla při něm 1 role na 4—5 m. a 1 louka.

Kdo po faráři Budišovském bezprostředně následoval, neví se. R. 1720. *) farařoval zde Matěj Beseda, jenž umřel r. 1722., načež 14. ledna t. r. na faru investován Jan Čermák za něhož r. 1733. zřízeno bratrství sv. Anny. Když byl se životem se rozloučil r. 1737., stal se r. 1738. farářem Frant. Ferd. Effenberger, rodem z Červené Vody, a skonal r. 1758.

Po něm následoval: Pavel Vysloužil, † 1763., pak 7. pros. t. r. Karel Porsch, dosavadní farář v Čučicích; r. 1764. Jan Koch, rodem ze Skalice, jenž r. 1772. dostal se do Ivančic za děkana; 10. dubna t. r. Ondřej Frant. Lugelt, farář v Čučicích.

---

*) Téhož r. nově postavena farská stodola za městem nákladem 83 zl. 54 kr. Tesaři dostali za práci 30 zl. a přinašeč vody a písku denně 30 kr. Kopa latí byla za 1 zl. (60 kr.), kopa laťových hřebíků za 12 kr, 1 měř. vápna za 15 kr., 400 kusů cihel za 1 zl. 36 kr. Náklad rozvržen byl panským hejtmanem na přifařené osady, i musily platiti: Rakšice 5 zl., Lesonice 2 zl. 15 kr., Petrovice 4 zl. 30 kr., Dobelice 2 zl. 15 kr., Rybníky 4 zl., Dobřínsko 2 zl, 15 kr., Dol. Dubňany 4 zl, 30 kr., Jamolice 4 zl. a Rokytná 2 zl. 15 kr., ostatek zapravilo bezpochyby město.

Za tohoto úřadování zřízením biskupství Brněnského r. 1777. přišel Krumlov k diecési Brněnské. Taktéž r. 1784. zřízena v Petrovicích lokálka, k níž mimo dotyčnou osadu přifařeny i Dobelice a Lesonice. To samé událo se téhož r. i v Dobřínsku, k němuž přifařeny Jamolice. Dolní Dubňany již o několik roků dříve přikázány k Horním Dubňanům.

Ondřej Lugelt zemřel r. 1793., po něm farařovali: Frant. Kloss, rodilý Prostějovan, od 4. list. 1793 až † 16. dub. 1831.; od 25. června t. r. Josef Kopřiva, za něhož r. 1839. vyhořela farní hospodářská stavení, † 18. srpna 1849.; od 7. list. t. r. Jan Dvořáček, † 22. červ. r. 1870. — Od konce října r. 1870. jest farářem Adolf Mach. byv dříve far. v Branišovicích. Kooperator P. Jan Komzák dlí v místě od 14. dubna r. 1880.

III. Zámecká kaple.

R. 1346. připomíná se hradní kaple, již tehdáž Berthold z Lipé závětně obmyslil. Dotyčné místo latinské té listiny zní:

„Primo videlicet ordinamus et disponimus, quod Capella nostra in Chrumnow castro cum decem Marcarum Redditibus et una aratura dotari et ad ipsam Capellam continuo debeant assignari“. (Cod. dipl. Mor.)

Česky bychom řekli: — Předně tudíž ustanovujeme a nařizujeme, ať kaple naše na hradě Krumlově (ročním) příjmem desíti hřiven a jednou rolí jest nadána a (tyto) ať kapli samé navždy jsou odkázány.

Když počátkem 16. století hrad přestavěn byl v zámek, měl i tento svou kapli, v níž ještě za knížete Maximiliana z Licht. odbývány služby Boží několikráte v témdni, z čehož soudíme, že tehdáž byl pro jich vykonávání ustanoven zámecký kaplan. Kdy kaple zrušena, není nám povědomo.

Nynější kaple nad sklepem vystavěna (dle Volného) asi r. 1764. Zasvěcena byla k povýšení sv. kříže, měla 4 olt. a několik mešních rouch. Mnoho již let jest pustou, a používá se jí za skladiště vlny.

IV. Klášter Augustinský, na potom Paulínský.

Na východním konci města a na tak zvaném náměstí klášterním stojí filiální klášterní kostel sv. Bartoloměje. Hlavní oltář, jenž r. 1701. kníže Maximilian z Lichtensteina nově dal zbudovati, má obraz sv. patrona, r. 1702. Janem Jiřím Gutweinem malovaný. Nad svatostánkem viděti jest krásný na dřevě malovaný obraz Spasitele (obličej), na jehož rubu vyřezán letopočet 1587., a pod

nímž stojí na papíře vlašský nápis toho obsahu, že papež Sixtus V. obraz tento daroval kardinálu Farnese-ovi. Nápis zní:

„Del Tesoro de S Smo Pre Papa Sixto V. su donato questo verissimo miraculoso ritrato de nostro Sig're alla Sua Eminenza Sigr. Cardinale Farnesi".

Vedlejší oltáře jsou: na straně epištolní oltář sv. Jana Nep. (dříve olt. sv. Tří Králův) r. 1750. nákladem kněžny Antonie z Lichtensteina zbudovaný; na straně evangelia oltář sv. Thekly. a olt. sv. Pavla-poustevníka.

Nedaleko dveří chrámových jest na levé straně pustá nyní kaple sv. Šebastiána, sv. Rocha a sv. Rosalie, knížetem Maximilianem z Licht. r. 1688. vystavěná, kteráž druhdy sloužila za sakristii. Na též straně blíže hlavního oltáře stojí r. 1693. nákladem téhož knížete v podobě hvězdy zbudovaná kaple Panny Marie Loretanské s krásným oltářem; jí používá se nyní za sakristii. Zde nachází se také knížecí hrobka, v níž odpočívá kn. Maximilian z L. vedle druhé své choti, kněžny Eleonory Markéty, jakž seznáváme z latinského nápisu na mramorovém pomníku třetí jeho chotí mu postaveném.

Na kůru jsou staré varhany, pak stolice, stallum zvané. v nichž řeholníci sedávali při officium a službách Božích. Taktéž nalezáme zde dvéře (s letopočtem 1748.), jimiž se chodívalo z klášterní budovy na kůr a opáčně.

Na věži dosti vysoké druhdy byly hodiny; nyní jsou v ní 4 zvony, vážící 13 ct. 80 lib., 6 ct., 3 ct., a 1 ct. 15 lib.

R. 1856. měl kostel kapitálů 1051 zl konv. m. a něco stříbrných nádob.

Na den sv. Jana Nep. a po celý oktáv, pak od sv. Bartoloměje počínaje taktéž po celý oktáv bývá zde dle možnosti obětována mše sv. V neděli po sv. Bartoloměji odbývají se zde slavné služby Boží s německým kázáním.

Chrám Páně vyžaduje jak vnitřní tak i zevnější opravy, pročež jest velenutno, by tato stala se co nejdříve, jinak kostel tento během času zajde a rozpadne se v ssutiny, jak mnoho podobných našich historických památek.

Příběhy kláštera: Listem dne 22. února r. 1354. v Avignoně (ve Francii) daným papež Innocenc VI. oznámil generálovi řádu Augustinů-poustevníků, že dovolil Čeňkovi z Lipé v ohraděné osadě Krumlově (in villa murata Criminaw) založiti klášter téhož

řádu. Na to roku následujícího Čeněk z L.*) vystavěl klášter s kostelem, jenž poslední zasvěcen jest nejsv. tělu Kristovu a sv. Bartoloměji.

Klášter pak osazen řeholníky Augustinského kláštera v Brně, čímž stal se tohoto filiálkou. I nejen zakladatelem samým, nýbrž i jinými dobrodinci hojně jest nadán.

Již brzy po jeho založení obdařili jej jakýsi Konrad a manželka jeho Elžběta zahradou a vinohradem; taktéž Čeněk z Lipé přenechal r. 1358. řeholníkům lovení ryb ve zdejších panských rybnících a v řece Rokytně, později dvůr v osadě Kobelicích a vinohrad v „Španických horách", dále pastviště, luka, a „svobodný les" u Krumlova. Čeňkův bratranec, Jindřich z L. věnoval klášteru roční úrok z $5^1/_2$ hř. na věčné světlo, a Hartung z Weizenriedu zajistil mu r. 1363. ročně 2 korce žitné mouky ze svého mlýna v Hrubčicích (na Jihlavce). Podobně obmyslil jej Jindřich z Lipé ještě 50 hř. ročních úroků z města „Vysokého Mýta" v Čechách, začež řeholníkům bylo se zavázati, že v klášterním kostele každoročně obětovati budou jistý počet zádušních mší sv. za zakladatele kláštera a potomky jeho, a že 40 hř. vynaloží na opravu dotyčných budov, kdežto 10 hř. ponechají si ku své výživě, a že nejméně jich 15 s potřebným služebnictvem zde bude dlíti.

Na to Jindřich z Lipé daroval r. 1380. klášteru 4 hř. roč. úroku z osady Našoměřic, a r. 1382. choť jeho 3 hř.; dále r. 1383. Benedikt z Kravař 4. hř. a r. 1390. rytíř Jaroslav ze Selatic závětně 30 hř.

Než již r. 1406. někteří světští pánové hleděli klášter o pozemky jeho připraviti, zejména Jindřich z Jevišovic, jenž odňal mu vinohrad, avšak panským nálezem z r. 1409. odsouzen byl, zase mu jej navrátiti.

Když Husité r. 1423. vtáhli do Krumlova, vyhnali též zdejší řeholníky a kostela užili pro své Bohoslužby. Avšak vzdor tak trudné době dobrodinci pamětlivi byli kláštera. Eliška z Hradce, vdova po Janovi z Kravař, závětně obmyslila jej dvěma vzácnými kalichy, jež až do navrácení se řeholníků uschovati dala v klášteře Oslovanském. Tito navrátili se do Krumlova r. 1450.; než statky a pozemky klášterní byly většinou v cizích rukou; zejména Hynče

---

*) Čeněk z L. zakázal r. 1355. měšťanům Kr., aby zrazovali nábožné lidi z úmyslu, klášter obdarovati. Zemřel r. 1362. a pochován jest v zdejším klášt. kostele.

z Kukvic-Rosic držel „svobodný les“, tak že převor a konvent r. 1464. zažalovali jej proto u panského soudu.

Ačkoliv ještě r. 1488. vdova Uršula Muchápková z Ivančic jmění své, v Krumlově v truhli uložené, klášteru odkázala za tím účelem, aby z něho zjednán byl zvon, a klášter aby se vydláždil, nicméně klesal tento vždy víc a více. R. 1489. odprodána za 20 grošů ročního úroku Matěji Klupičarovi role „nad skálou“; taktéž r. 1497. několika obyvatelům Kruml. a Rakšickým přenecháno pole „mnišská hora“. Opustivše r. 1500. pozůstalí řeholníci klášter, přijati jsou do Augustinského kláštera v Brně. Klášter zdejší zůstal pak pustým.

Kníže Gundakar z Lichtensteina zakoupiv r. 1625. panství Krumlov chtěl též klášter již částečně sesutý nabyti, nově jej dáti vystavěti a pak osaditi. I vyjednával proto s PP. Kapucíny, než bez výsledku. Konečně přece r. 1634. zmíněný klášter Brněnský prodal knížeti tomu zbořeniny zdejšího kláštera za 1000 zl., načež r. 1637. na tomž místě vystavěna kolej, kterouž Gundakar z L. k radě kardinála Frant. Dietrichsteina odevzdal Piaristům.

Tito již r. 1641. pod „ministrem“ (rektorem) P. Ambrosem a S. Maria měli zde nižší latinskou školu; než ústav ten zanikl již po 5. letech, jelikož málo bylo řeholníků, a dva poslední k vyučování mládeže nepostačovali.

V l. 1655—1657. kníže Ferdinand z Licht. vyjednával s PP. Servity o převzetí kláštera, minul se však s úspěchem. Neměli tito dostatečného počtu řeholníků češtiny znalých, a zároveň podmínky knížecí nevyhovovaly ustanovením jejím.

Vybídnul proto kníže týž PP. Pavlíny-poustevníky*) (Fratres Eremitarum Ord. S. Paulae I^mi^ Eremitae), aby v klášteře se usadili, což tito učinili r. 1658, když byl jim již listem ze dne 24. dubna r. 1657. daroval osadu Maršovice v ceně 6000 zl., k nimž vrchní zemský písař, rytíř Ledenický 4000 zl. a kníže 2000 zl. přispěli s tou výminkou, že statek tento, odešel-li by odtud řád aneb byl-li

---

*) Nebyli to Pauláni — jakž mnozí domnívají se — nýbrž Paulíni čili poustevníci sv. Pavla, kteří druhdy obývali zdejší klášter. Paulíni povstali v 13. století, když byl Bartoloměj, biskup v Pětikostelí, více ve své diecési o samotě žijících poustevníků shromáždil a pro ně vystavěl prostorný klášter, aby v něm lépe spravovali se řeholí zmíněného svatého. Na Moravě, kdež cís. Ferdinand III. již r. 1654. jim dovolil se usaditi a statky v ceně až do 15.000 zl. nabyti, jedině v Krumlově měli klášter.

by rozpuštěn, připadnouti má dědicům ryt. Ledenického aneb některému řádu náboženskému, nikdy však světskému.

R. 1658. daroval jakýsi Martinkovský klášteru dům s rolemi v Krumlově, než brzy usedlost ta musila býti odprodána. Listinou ze dne 30. března r. 1659. kníže Ferdinand z L. zavázal sebe a nástupce své na Krumlově, že klášteru ročně dáváno budiž 100 tolarů morav., 12 sudů piva a 12 provazců dříví; zároveň věnoval jednou a na vždy bílé a černé sukno pro 12 řeholníků. Nadacím listem ze dne 13. listop. 1659. tentýž kníže ustanovil, že jest řeholníkům vyučovati mládež v 4 nižších třídách latinských (až k Gramatice), jakož i, káže-li toho potřeba, vypomáhati zdejšímu faráři v duchovní správě. Rok na to kníže ten nadal klášter dvorem v Dobřínsku se vším příslušenstvím, pak r. 1661. „Kamenným mlýnem“ u Ivančic, kdežto choť jeho, Dorotka, rozená hraběnka Lodron, obmyslila jej dvorcem v Rakšicích za tím účelem, aby každé pondělí v klášterním kostele obětována byla zádušní mše sv. R. 1664. kníže Ferdinand z L. postoupil řádu 30.000 zl., jež dlužila mu královská komora, konečně odkázal zdejšímu klášteru 1300 zl. na opravu klášterní budovy, kostela a školy *).

Nástupce jeho, Hartmann z L., potvrdil klášteru rozličné jeho výsady, načež r. 1677. proti úpisu dovolil řeholníkům, že mohou na útraty klášterní jedině pro svou potřebu v Rakšicích zříditi si malý pivovar s várkou na 3—4 sudy. Konečně r. 1681. odkázal klášteru 3000 zl. **)

Při požáru města r. 1682. vyhořela kolej i s kostelem; obě sice obnoveny, než poslední částečně zbořen a mnohem menší a nižší vystavěn ***).

R. 1688. odkázal Frant. Karel hrabě Liebsteinský z Kolovrat klášteru 2000 zl. Tři leta později osvobodil jej kníže Maximilian z Licht. od povinného desátku obilného a vinného ze dvorů v Dobřínsku i Rakšicích, načež daroval mu pak 6000†) zl., kdežto choť jeho, kněžna Eleonora Markéta věnovala klášternímu kostelu 1100 zl. na tři mše sv. v roce.

I v století následovném kolej a kostel těšily se hojné pod-

---

*) Škola nacházela se nějakou dobu v knížecím domě č. 33.

**) Obnos ten splacen r. 1750. z Lichtenst. allodiální pokladny Jano-Karlovské.

***) Dosud z venčí jest pozorovati, že okna chrámu tohoto druhdy byla vyšší.

†) Obnos ten taktéž splacen r. 1750.

poře zbožných dobrodinců; neboť ještě r. 1748. kněžna Antonie z Licht. darovala 500 zl. na věčné světlo v chrámu Páně.

V klášteře žilo obyčejně 15. řeholníků, kteří v 4 nižších latinských třídách vyučovali až do konce školního roku 1777. Dne 17. března r. 1786. klášter však zrušen, načež usedlosti jeho pod jménem „statek Maršovice“ připadly nábož. fondu, a kostel ponechán pro služby Boží*). Klášterní budova, k níž přišla i sakristie, prodána soukromníku Holubovi z Tulešic, jenž zřídil z ní továrnu brzy však zašlou.

Chrámu Páně zbylo jmění:

jeden dlužní úpis v obnosu	150 zl.	na	$2^1/_2$ %,
jedna státní památka	100 „	„	2 %,
jedna domestikální památka	1715 „	„	$1^3/_4$ %.

R. 1802. kostel obnoven, k čemuž věnováno z kost. pokladnice 110 zl. 23 kr., kdežto Krumlovští dobrodinci přispěli 471 zl. 26 kr.

Když 5. srpna r. 1839. stala se průtrž mračen a zároveň přišlo i strašné krupobití, porouchána také střecha kostelní. O opravu její dlouho trval spor mezi zdejší vrchností a náb. fondem, kterýž tomu chtěl, aby vrchnost dotyčný nesla náklad, kdežto tato zase k tomu poukazovala, že fond spravuje veškeré jmění klášterní, z něhožto kostel vždy se opravovával, pročež fond opravu že má obstarati. Konečně vyšším rozhodnutím bylo r. 1842. náb. fondu chrám tento za dobrovolného přispění zdej. farníků zevně i uvnitř dáti opraviti, což stálo 748 zl. 44 kr.

V listinách a půhonech uvádějí se tito převoři August. konventu: r. 1363. Mikuláš, r. 1380. a 1382. Jan Probstyl; r. 1390. Pavel; r. 1408. Jan II.; r. 1424. Petr z Opavy, r. 1450. a 1464. Jan III., r. 1489. a 1497. Ondřej Schneewolf.

Z převorů Paulínských jsou, pokud víme, ve spisech zaznamenáni: r. 1665 Jiří Biber; r. 1666 Gabriel Wild; r. 1672 Bezmich; r. 1677 Viktorin Kopp; r. 1691 Ondřej Stangel; r. 1750 Karel Nitsch. Posledním převorem byl Antonín Lux (nar. v Mor. Krumlově r. 1747), zpovědník kněžny Eleonory z Lichtensteina a pilný sběratel i popisovatel historických památek města, kláštera a okolí. Když byl 10. pros. r. 1800 zesnul v Pánu, dějepisné spisy jeho přišly do městského archivu, odkud bohužel většinou se ztratily.

---

*) Duchovní zde pozůstavší sloužili pak ve chrámu tomto každodenně mši sv. Poslední řeholník skonal r. 1813.

V. Kaple sv. Floriana.

Za býv. klášterem vypíná se 275 m. vysoký kopec „Florianek“ zvaný, s něhož pěkná jest vyhlídka na město a okolí. Dříve kopec ten slul „Spielberg“, kdež dle ryt. Chlumeckého lid druhdy rozličným spůsobem se bavíval. Vrchol jeho zdobí krásná ve čtverhranu z kamene tesaného vystavěná kaple, jejíž patronát náleží knížeti. O jejímž vzniku vypravuje se následující:

Když kníže Antonín Florian z Lichtensteina jednou ze strany od nynější stanice z honby jel na voze, splašili se koně ženouce se k městu, až pak na pokraji dotčené hory se zastavili. Na památku zachování svého života kníže odhodlal se na tomž místě vystavěti kapli, jsa v úmyslu svém podporován prosbou zdejších měšťanů.

Skutečně základní kámen ku stavbě její položen (dle dot. zaznamenání v archivu měst. ul.) 30. června r. 1695, načež dokončena jest r. 1697*) jsouc pak zasvěcena sv. Florianu, jehož měšťané po zhoubném požáru města r. 1690 byli si vyvolili za ochrance Krumlova.

Další osudy kaple méně jsou známy. R. 1809 znesvěcena a zpustošena Francouzi, kteří měli v ní své koně a na kůru dílnu obuvnickou. Později kaple obnovena a 4. května r. 1834 nově posvěcena.

Nyní čítá tři vchody, na každém úhlu vížku (5. dosti vysoká věž ve středu chrámu umístěná byla snešena), 2 krásné oltáře, malé varhany, několik mešních rouch, 2 zvony atd. Kapitálů má 384 zl. kon. m.

Na den sv. Marka (25. dub.), o sv. Florianu (4. kv.), jakož i po celý oktáv sv. Flor., pak o druhém dni křížovém bývá zde obětována mše sv. V neděli po sv. Flor. koná se tu slavná pouť za účastenství celého okolí.

---

*) V poznámce knížearcib. registratury v Kroměříži uvádí se kn. Maximilian z Licht. jakožto zakladatel této kaple, již byl ze slibu učiněného vystavěl r. 1694 a 150 zl. nadal. (Volný.)

Špitál.

V dolní židovské ulici stojí špitál (chudobinec) založený již v 13. století. Poprve o něm zmínka činí se r. 1289 náležeje tehdáž zdejší komendě řádu něm. rytířů. Kolik osob starých z počátku nalezlo v něm útulku, známo není.

Rozliční dobrodinci již záhy hojně jej nadali, zejmena Berthold z Lipé v poslední své vůli r. 1346.

Vyjímáme proto z latinské této listiny dne 10. pros. t. r. v Lipnici (v Čechách) dané toto místo.

„... Talem igitur euentum Nos Bertoldus de Lypa, Summus Rengni Boemii Marschalcus mente anxia .... de consensu Venerabilis domini Henrici Wissehradensis Ecclesie prepositi, Patrui ac Czenkonis fratris, nostrorum karissimorum de Bonis a deo nobis collatis duximus faciendum. — Item ordinamus, ut Bona dicta Wolfgers exsolui debeant et cum decem Marcarum Redditibus ad hospitale per Nos in Chrumnow sub civitate fundatum*) cum omnibus ipsorum pertinenciis assignari, vt infirmi in Ipso Hospitali languentes pro sua recreacione, ex eorundem Bonorum vtilitatibus valeant consolari. Et cum hoc vineas et fructum vinearum nostrarum in Hostradicz et Chrumnow, quas colimus, ad ipsum hospitale pertineri volumus, quousque vinea integra ad ipsum hospitale per nostros Successores fuerit comparata.“ **)

Český překlad asi zní: „... Pročež my Berthold z Lipé, nejvyšší maršálek království českého, starostlivou myslí — za souhlasu ctihodného pána Jindřicha, probošta Vyšehradského, strýce a bratra Čeňka, svých nejmilejších, ustanovili jsme se statky

---

*) V úryvku zdejší městské kroniky v zemském archivu uloženém dočítáme se, že Zdeněk z Lipé přenechal v 14. století zdejší komendě řádu něm. rytířů špitál bratrem jeho Bertholdem z L. založený. Dle toho musily pak v Krumlově dva chudobince býti. Jelikož však o tom druhém špitálu nikde jinde, pokud víme, nečiní se zmínka, domníváme se, že udání to jest mylné a že slovo „fundatum“ (hospitale) zde ve smyslu „nadaný“ (špitál) a ne „založený“ vzíti jest, a že místo toto vztahuje se ku špitálu, o němž právě píšeme.

**) Codex dipl. Mor., T. 7., st. 507.

Bohem nám nadělenými takto naložiti... Zároveň ustanovujeme, aby statek Volfíř*) byl vyplacen a s příjmem desíti hřiven ku špitálu v Krumlově námi pro měšťanstvo nadanému se vším příslušenstvím se odkázal, tak že by slabí, stářím sešlí lidé v tomto špitále pro své posilnění požitků statku toho mohli užívati. A taktéž chceme, aby vinohrady naše v Hostěradicích a v Krumlově námi pěstované, a jich výtěžek ku špitálu samému náležely tak dlouho, až by nástupci našimi špitálu dobrý vinohrad byl zjednán.“

Když byla dotčená komenda zdejší zanikla, špitál připadl vrchnosti, jelikož r. 1469. Alžběta z Březnic, manželka Jindřicha z Lipé, darovavši jemu dvě kopy grošů co roční úrok ze dvou lánů v Slavěticích, manžela svého ustanovila ochranným pánem nad špitálem.

Vedení špitálských účtů svěřeno za pánů z Lichtensteina obci městské, kteráž dotyčné peníze půjčovala na zástavy. Než r. 1675. radnice městská oloupena, čímž obec pozbyla i zástav těch. Poprosila proto později vrchnost, aby jí náhradu peněz, jichž v tomto případě nelze jí od dlužníků požadovati, prominula, čemuž tato sice svolila s tím však doložením, že obci městské příště jest lépe úřadovati.

Až do r. 1703. vydržováno ve špitále 7 chudých (4 m. a 3 ž.); dotčeného však leta kníže Maximilian z Licht. listinou dne posledního prosince v Krumlově danou věnoval jménem zemřelé své choti, kn. Eleonory Markéty, 3000 zl. rýn. ku založení 7 nových špitálníků pojistiv jim zároveň deputát jídel, potravin, nápojů, dříví i šatstva a ustanovil pro všechny zvláštní řád.

Špitální tento řád sestává z 15 článků, jichž tuto podáváme obsah:

1. Špitálníci býti mají katolického náboženství a nesmí odjinud pocházeti než z panství Krumlova, Ždánic, Fryšavy a Bonic.

2. Jest jim mravně žíti, a špitálský (Spitalmeister) oprávněn jest, špitálníky nezbedný život vedoucí potrestati i s povolením vrchnostenským ze špitálu je vyhnati.

3. Denně ráno a večer, jakmile zvonkem dáno znamení, modlete se vždy dva růžence a sice v létě v kapli a v zimě ve světnici kapli nejbližší; taktéž konejte modlitbu před jídlem a po něm.

4. Špitálníci nechať často chodí k sv. zpovědi a k sv. přijímání, zejména na Zelený čtvrtek, ve svátky svatodušní, na nejsv.

---

*) Statek Volfíř jest na hranicích českých blíže Dačic.

Trojici, na sv. Václava, na den všech Svatých, ve svátcích Mariánských a na vánoce.

5. Každou středu jest jim v bílých pláštích jíti do zámecké kaple, pak každou sobotu do klášterního kostela na litanii, a ve čtvrtek na velkou do klášt. kostela.

6. Špitálníci nechať každou neděli a každý svátek přítomni jsou ve farním kostele mši sv. a všem pobožnostem, taktéž dle možnosti i v klášt. chrámu Páně a v zámecké kapli. Ostatně jest jim o to míti péči, aby každodenně slyšeli mši sv.

7. Na požádání mají přítomni býti mšem zádušním. Obětují-li se za knížecí rod aneb kn. úředníky, ničehož není jim za to požadovati; obětují-li se za jiné, nechať truchlící dají jim nějakou almužnu.

8. Zúčastnětež se v bílých pláštích všech procesí, jež kostel farní, klášterní a pak zámecká kaple konávají. Též dostavte se na požádání ku pohřbu; byl-li zesnulý chudým, čiňte to z křesťanské lásky, byl-li zámožným, dostávejte nějakou almužnu.

9. Špitálníkům dovoleno sbírati almužnu do plechové pokladnice. Tuto ať každý měsíc odevzdají „špitálskému“ kterýž ji otevřiž a peníze mezi špitálníky čtvrť- neb půlročně rozděl.

10. Špitálníci pokrmem a almužnou rovným dílem mají býti poděleni.

11. Odejde-li některá z těchto 14 osob, uprázdněné místo budiž vždy s vědomím vrchnosti obsazeno. Kdo přijat byl, „špitálskému“ hotově složí 10 zl. rýn. vyjímaje, byl-li by chudým aneb kdyby vrchnost ho závazku toho zprostila. Veškeré jmění po zemřelém špitálníku připadne špitálu.

12. Jeden ze špitálníků ustanoven bude hospodářem (Hausvater), jemuž dohlížeti jest k tomu, aby modlitby a pobožnosti konaly se řádně; taktéž mu přísluší, při vycházkách špitálníků, které jen s povolením špitálského konány buďtež, nad zachováním pořádku bdíti.

13. Onemocní-li z nich někdo, špitálský nechať ohlásí to faráři, kterýž zaopatřiž jej sv. svátostmi. Zemřel-li by kdo, tak jest se nadíti, že farář bezplatně ho pochová.

14. Při každém obnovení rady budou k žádosti farářově, (kterýž uvedením v úřad péči má o špitál) z této ustanoveni dva správcové špitálu (Spitalväter), kteří dohlížeti mají ku všem špitálním příjmům, vše řádně kvitovati a v čas vrchnosti ku schválení podati. Žádný cizí nesmí přijat býti do špitálu. Nežije-li některý špitálník dle řádu, „špitálský“ ohlásiž to panskému hejtmanovi.

15. Každý špitálník dostávej z panských dvorů tento deputát:

hovězího masa týdně . . . . 2 libry;
soli ročně . . . . $2^{1}/_{2}$ nádobky;
sádla „ . . . . 5 mázů,

hráchu ječmena kaše pohanky čočky mouky	ročně po	$2^{1}/_{2}$ měř.

chleba denně . . . . 1 bochník,
piva „ . . . . 2 žejdlíky.

„Špitálský“ obdrží ročně:
12 měř. žita, 2 sudy piva, a 2 měř. rozličného vařiva.
Každá osoba dostane ročně $2^{1}/_{2}$ sáhu dříví; a
„špitálský“ „ „ 6 „ „
Úhrnem přísluší všem 41 s. dř. Polovici dodá vrchnost, kdežto obec městská má druhou pol. sedmi špitálníkům na místo dovezti. Taktéž dostane každý vždy šestý rok, aneb kdy toho bude zapotřebí, bílý plášť z obyčejného sukna.

Nástupci a budoucí držitelé panství mají nadaci tuto míti vždy na zřeteli a ji dle potřeby i zlepšovati (Melioration vorzunehmen). Aby zámysl zesnulé choti vykonán byl, kníže věnuje k účelu tomu 3000 zl., kteréž, jakmile dojdou peníze, buď hotově se složí, aneb po smrti jeho z pozůstalosti ať se dají, aneb u nástupce na $6^{0}/_{0}$ uloží. Každý držitel tohoto panství vždy povinnen bude, z běžných úroků 7 špitálníkům z panství Ždánic, Fryšavy a Bonic nadaným shora uvedené potraviny dodávati a přebytek z úroků ku kapitálu připsati.

Když pak r. 1751. kníže Václav Vavřinec z Licht. postoupil Krumlov bratru svému, kn. Emanueli Jos. z L., udála se v příčině obsazování špitálských míst změna, jelikož kníže ten spolu nevládnul i výše jmenovanými statky. Zdá se totiž, že již tou dobou počínaje polovice špitálských míst uprázdněných obsazována zdejšími nuznými měšťany. Dalších toho dokladů sice nemáme, než soudíme takto z okolnosti, že r. 1842. zdejší vrchní úřad panský uvědomil zdejší magistrát, že ve špitálu jsou 2 místa k obsazení, pročež aby na jedno navrhl pořádného člověka z města. Zároveň ale podotknuto, že špitálníku tomu složiti bude 25 zl., aby jimi pak po jeho smrti řádný byl mu pohřeb ustrojen.

V první polovici našeho století dostávali špitálníci od vrch-

nosti ročně úhrnem: 45 zl. 30 kr. na penězích, pak deputátu: 111 měř. žita, 12$^1/_4$ sudu piva, a 19 sáhů dříví: od města 9 s. dř. a 9 kop otýpek, konečně ze Slavětic 2 kopy grošů. Tehdáž měl špitál základního jmění: 644$^3/_6$ čtvr. s. pole, 6 jiter 1113$^5/_6$ čtvr. s. luk na „Špitálce“ u Rybník a na penězích 6912 zl. 30 kr.

Nyní špitál zřízen jest pro 12 osob, (6 m. a 6 ž,) z nichž 8 vzato z knížecího služebnictva. Jak špitálníci sami udávají, dostávají od vrchnosti: po 80 kr. na měsíc a 2 měř. žita čtvrtročně; pak na podzim 1—1$^1/_2$ m. bramborů; město dodává jim celkem 20 sáhů dříví.

Oblek mužů jest z modrého sukna hrubého. Plášť obnovuje se po 8 letech, kabát po 4., a nohavice jakož i vesta po 2 l.

U špitálu stojí v Růžové ulici městská nemocnice zřízená r. 1880. hlavně přispěním lékaře Tom. Fischera. Jakž pověsť dí, nemocnice druhdy nacházela se u stodol za městem, kamž přišly osoby na morovou ránu neb nakažlivou nemoc vůbec trpící. Lidé postavili prý nemocným těm jídlo vždy před stavení, načež tito sami musili je pak odnášeti.

Škola.

V listině zemského komtura řádu něm. rytířů z r. 1371*) připomíná se již učitel, z čehož seznáváme, že zdejší komenda dotčeného řádu brzy po svém zde se usazení zřídila školu arciť německou. Když pak komenda zanikla po r. 1454. připadl školní patronát vrchnosti, kteráž zajisté taktéž usilovala o to, aby ve škole vyučovalo se většinou německy. Než osudy její méně jsou známy. Ve válce 30.leté budova školní bezpochyby zpustošena, jelikož r. 1653. zdejší farář, Jiří Pyrnus, podal Olomoucké konsistoři zprávu, že započata již stavba nové školy a že opraveny příbytky pro učitele a organistu, kteří oba vydržováni jsou vrchností a obcí.

Ze zápisků faráře Karla Budišovského z r. 1695. dovídáme se, že učitel dostával:

Od vrchnosti:

na penězích ročně	25	zl.
chleba týdně	7	liber,
masa týdně	3	l.,
másla ročně	13	mázů,
sýra „	13	liber,
soli „	5	nádobek,
piva denně	2	mázy,
ryb ročně	18	lib.,
pšen. mouky ročně	1	měř.,
hráchu ročně	1	„
pohanky „	1	„
oleje „	1	nádobu.

Obec městská uč. dávala:

na penězích ročně	5	zl.,
žita „	2	měř.,
pšenice „	1	„
dříví „	6	s.

---

*) Viz dotyčnou listinu při pojednání o farním kostelu.

Již počátkem tohoto věku byla škola dvoutřídní a triviální, již pak r. 1830. navštěvovalo 76 chl. a 63 děv. Roku 1832. škola vystavěna naproti faře. Počet žáků vzrůstal vždy více, tak že r. 1849. bylo jich 205., z nichž však 93 chodili nedbale do školy.

R. 1868. následkem nových zákonů školních škola rozšířena v 4 třídní národní, v níž vyučovalo se obojazyčně; než již za dvě leta stala se německou a r. 1872.- něm. školou měšťanskou, čímž 6 tř. otevřena 1. října t. r.

Poněvadž školní budova naproti faře nevyhovovala potřebám školním, přestavěn jest v r. 1873. obecní hostinec vedle radnice ve školu. Téhož r. zrušena jednotřídní škola židovská, a dítky židovské odkázány na školu měšťanskou.

Vyšší třídy měly postupně vždy po roku býti otevřeny, než z nedostatku místností 7 tř. otevřena až 15. září 1875. Leta následujícího ku škole měšť. připojen pokračovací běh průmyslový, jenž však z nedostatku žactva a netečností obecenstva zanikl již 1. března 1878. Osmá třída otevřena teprva 1. září r. 1878.

Počátkem školního roku 1882—83 škola měla 316 žáků. V prvních 5. tříd. jsou chlapci a děvčata pohromadě, kdežto od 6. tř. počínaje oddělena děvčata od hochů. Dívky 6.—8. šk. r. spojeny ve třídu jedinou (od r. 1881). Jelikož místnosti školské na náměstí nepostačují, umístěny 6. tř. chlapců a oddělení děvčat (od 6.—8. šk. r.) ve škole staré.

Ačkoliv asi 3 čtvrtiny žactva pocházejí z rodičů českých*) přece již v 1. tř. vyučuje se jen a jen německy. Češtině teprva v 3. tř. věnují se 2 půlhod. týdně a 4. tř. počínaje 2 hod. týdně. Ku zlepšení neblahých těchto poměrů školních podali zdejší uvědomělejší měšťané v květnu r. 1882. c. k. zemské školní radě petici toho obsahu, aby uvažujíc důvody v ní uvedené v městě zříditi ráčila školu s vyučovací řečí českou, co jedině skutečným poměrům městským přiměřenou. Na to zem. šk. rada zaslala žádost tuto zdejší obci k vyjádření; než obecní výbor usnesl se v listopadu r. 1882. na tom, že škola i na dále má zůstati německou. Ačkoliv píšeme nyní již leden 1883., žádosť zmíněná zem. šk. radou doposud není vyřízena.

Náklad na školu a dotaci učitelskou nese obec městská uhražujíc jej jednak vybíráním školního platu (měsíčně po 48 kr. od žáka); jednak 8% přirážkami školními.

*) V uplynulém právě desítiletí vstoupilo do I. třídy 476 dítek českých a 127 něm. Poslední číslo obsahuje dítky úředníků státních a knížecích, pak židův a renegátů; než i mnohé dítky takové nerozumí německy.

Tak r. 1880 vynesl školní plat . . . 1503 zl. 36 kr.,
na přirážkách vybráno . . . . 435 zl. 87 kr.

Any však důchody tyto potřebám školským nepostačují, připlácí země na školu ročně na 4000 zl.

Po delší již dobu mluví se o tom, že měšť. škola z nedostatku žactva ve vyšších třídách*) bude zrušena. Nyní při ní účinkují: řiditel, 2 odborní uč., 4 nár. uč., podučitel a učitelka ručních prací. Kooperator zdejší vyučuje kat. náboženství, rabín vyznání mosaickému.

V době novější správci školy byli:

Frant. Klíma od 1. října 1868. až do konce školního r. 1874.: nyní jest c. k. škol dozorcem okresním a řid. měšť. školy v Litovli.

Quido Schwarzer z Heldenstammů od 1. října 1874, † 22. dubna r. 1875.

Jan Meissl (prozatímně) od dubna 1875 až do 15. srpna téhož r. Adolf Brixel od 15. září 1875.

---

*) 6. tř. chl. čítá 12 ž.; 7. tř. 7ž.; 8 tř. 5 ž.; oddělení děvčat (od 6 8. šk. r.) 21 ž.

Příběhy osady Rokytné.

Severovýchodně 4Km. od Mor. Krumlova leží nad potokem Rokytnou ves Rokytná, v starší formě „Rokyceň“ „Rokyteň,“ v něm. „Rothikl,“ „Rottigl“ zvaná. Čítá 50 dom. čísel s 275 oby. čes. Z těchto jsou 2 řemeslníci, 2 obchodníci; ostatní živí se najmě hospodářstvím.

Obecních pozemků jest něco přes 60 jiter, avšak valná jich časť nenese pražádného užitku. Jestiť okolí skalnaté, a o zalesňování bohužel se nedbá. R. 1880. měla obec svých vlastních příjmů 17 zl. 32 (!); jest tedy, jak vidno, Rokytná jedna z nejchudších osad na Moravě.

Rokytná náleží bez odporu mezi nejstarší osady krajiny této byvši dříve hlavou vlastní župy*) a proslulá mimo Ivančice, Pohořelice, Pravlov a j. co první obranné místo druhdy velmi pevné Třebíče, kudy nepřítel obyčejně do Čech se ubíral.

Již r. 1052. uvádí se Rokytná co město, arciť ne v našem slova smyslu, ana byla toliko předhradím.

Čteme totiž v latinské nadací listině kláštera Boleslavského (v Čechách) mimo jiné:

„In Morauia uero de urbibus Rokicen, Znoim, Bethow decimationem, que sex denariis ab uno quoque (laneo) soluitur. Damus insuper de venditione hominum decimum denarium et decimum forum per omnia loca ad prædictas urbes pertinentia . . . . . . Rokicen (soluat) unam marcam et duos boues.“ **)

Česky bychom řekli: „Na Moravě však z měst: Rokycně, Znojma, Bétova desátek, kterýž obnáší 6 denárů z každého (lánu). Mimo to dáváme z prodeje lidí (nevolníků) desátý denár a desátý trhový den ve všech místech k dotčeným městům příslušících . . . . . . Rokyceň (odvádí) 1 hřivnu a 2 voly.“

---

*) Ohledně starého zřízení zemského viz začátek příběhů Mor. Krumlova.

**) Codex dipl. Mor. I. p. 126.

Ačkoliv dle Palackého listina tato jest podvržena byvši sice z r. 1052. datována, avšak později sepsána, přece nelze pochybovati, že již tehdáž stával hrad Rokytenský, jelikož uvedené zde dávky zakládaly se na pravdě.

Předhradí bylo však dle listiny Olomouckým biskupem Jindřichem Zdíkem „post expugnationem castri Rokiczen“ (po dobytí hradu Rokycně) r. 1146. dané, v tomž r. sbořeno a zpustošeno. Příčina toho byla následující: Když biskup Zdík počátkem r. 1145. se svým společníkem Otou, vojvodou Olomouckým ubíral se do Říma, loupežně přepaden jest za souhlasu vojvod Vratislava Brněnského a Děpolda Jemnického, vojvodou Kunratem Znojemským v Biskupicích blíže celní stanice Úsobrna; bohudíky podařilo mu se ze dvorce, v němž přenocoval, ven se dostati, načež ukryl se v blízském křoví. Papež Eugenius III. dozvěděv se pak Zdíkem samým o násilném jeho přepadě vynesl velice tím jsa pobuzen dne 5. června r. 1145. klatbu na tré vojvod a pomocníky jejich uloživ zároveň českému knížeti Vladislavovi II. a Otovi Olomouckému, aby klatbu tuto provedli ve světských její následcích. Odbůjci měli býti i mocí přinuceni ku nápravě a dostiučinění.

Vévodové Brněnský a Jemnický podali se na vyzvání Vladislavovo, načež přímluvou biskupa Zdíka zproštěni jsou klatby. Jen Kunrat Znojemský stal se zatvrzelým.

Tu Vladislav II. vtrhnuv s vévodou Otou Olomouckým r. 1146. do Znojemska pustil se starou cestou, kteráž vedla od Brna u Pravlova přes Jihlavku a pak podél říčky Rokytny přes Suchohrdly ke Znojmu. Na této cestě ležel však hrad Rokyteň, kterýž také dobyt a s předhradím rozkotán jest. *) Župní úřadové pak, zdá se, že převedeni byli do Mohelna nad Jihlavkou, jež už r. 1237. sluje hradem královským.

Hrad Rokyteň stál asi na návrší „Hradisko **) zvaném blíže nynější kaple sv. Leopolda.

Další osady Rokytně, kteráž se pak jen co vesnice uvádí, jsou méně známy. R. 1190. zapsána klášteru Louckému u Znojma mimo jiné kaple i — „capella S. Johannis in Rokiten cum villa

---

*) Dr. B. Dudík: Dějiny Moravy. D. III., seš. 3., str. 132. a 133.

**) „Hradisko“ nyní sděláno jest v role; než nalezeny zde věci starožitné, a dobytek při orání častěji již se probořil, z čehož soudíme na podzemní tu chodby, kteréž odtud vedou snad až k hoře „Tábor“ zvané. Jelikož chodby ty objeveny i pod některými staveními, částečně byly zasýpány.

una Popovici“ [kaple sv. Jana v Rokytni s osadou Popovicemi (zaniklými blíže Fryšavy)].

Dále jen víme, že fara zdejší od r. 1247. až do 16. století náležela proboštství sv. Hipolyta u Znojma, a že německé jméno „Roticl“ objevuje se již v 2 polovici 13. věku, jelikož český král Václav I. zapsal 6. dubna r. 1253. špitálu sv. Františka v Praze*) — „ecclesiam in Roticl in Morauia“ (kostel v Rokytni na Moravě).

R. 1349. prodal Štěpán z Ungersberku zdejší dvůr, pak 7 lánů a 3 mlýny bratřím Ingramovi a Filipovi z Jakubova a Ulrichovi ze Šeletavy. R. 1353. Radslav z Heraltic zapsal své choti Otce (Eufemii) její dar z jitra na polovici osady. R. 1364. uvádí se jakýsi Benedikt z Rokytně.

Osada mnoho utrpěla Husity, kteří, jak se vypravuje, r. 1423. tábořili po delší dobu na hoře odtud „Tábor“ řečené.

Kdy Rokytná přišla ke zboží Krumlovskému, známo není; než r. 1530. prodal Jan z Lipé osadu s dvorem a farou, pak příslušící k statku tomu vesnice: Vedrovice, Zábrdovice a Treskovice Janovi Koberskému ze Zdrahanovic. Tento zůstavil zboží to r. 1533. závětně Smilovi Osovskému z Doubravic, kterýž je odstoupil Petrovi Dubňanskému z Bařic, po jehož smrti asi r. 1565. zakoupena Rokytná s farou Berchtholdem z Lipé, načež již zůstala při panství Krumlovském.

Dalších zpráv o faře nemáme; zdá se, že zanikla na sklonku 16. století.

V 30. leté válce (1618—1648.) osada mnoho zakusila nepřátelskými vojsky, zejména Švédy, kteří r. 1645. strašně zde hospodařili.

V 1. polovici 17. věku odváděla Rokytná vrchnosti povinných dávek ročně:
vína 4 vědra; slepic 34; vajec 7 kop, domovní činže 14 zl. 4 gr. 3½ denáru.

Taktéž platila ročně:

z vinohradů na hoře „Chocholečí“	7 zl.	26 gr.	2 den.
„ „ na „Staré hoře	1 „	25 „	— „
z hory „Vinohrady“	14 „	6 „	— „

Do panského dvoru dodáváno ročně:
žita 10 kop, pšenice 1 k., ječmene 2½ k., hráchu 2 k., ovsa 4 k.

Usedlých lidí bylo 22; z nich 2 celoláníci, 5 půll. a 15 domkařů. Celoláník povinnen byl vrchnosti 3 dny v roce orati a taktéž třikráte v roku po fůře dříví do panské kuchyně dovezti,

*) Odtud možná pochází, proč dříve Rokytni přezdíváno „Stará Praha“.

aneb $1^1/_2$ sáhu dř. ročně do pivovaru panského. Mimo to bylo celo- a půlláníkům voziti obilí do Hostěradic, Litobračic, Rouchovan a jinam. *)

Brzy na to zanikl dvůr, aniž bychom mohli udati toho příčinu a místo, kde byl stál.

R. 1734. byl Rokytné velmi osudným; vyhořelať celá osada i s kostelem, jenž pak se šřítil. R. 1743. přitáhli Prusové do osady, v níž 5 neděl pobyli.

Na žádosť občanů vystavěna r. 1775. nákladem knížecím nynější kaple sv. Leopolda na hřbitově stojící, při čemž použito i zbylého materiálu z dřívějšího kostela **). R. 1789. přistavěna ke kapli věž. ***)

Ve válkách francouzských i Rokytná mnoho utrpěla. R. 1809. leželo táborem franc. vojsko v počtu asi 10000 mužů od „Strážné hory“ u Krumlova počínaje až k výhonu u Vanecké stezky, kdež na památku, že zde stál první stan ze strany Rok. téhož r. postavena Boží muka z cihel Francouzi do táboru přinešených.

Obec velmi trpěla v místě nedostatkem vody, jelikož studně nikde nelze se dokopati a pro vodu do potoka jíti, jest obtížno. Pročež usnesla se v prvních letech tohoto věku na tom, aby v dědině zřídila se kašna.

Skutečně přičiněním zdejšího občana Jana Baláše tekla 15. dubna r. 1815. voda do kašny poprvé vedena jsouc dřevěnými troubami se studánky na kopci „Bábě“ u Vanecké stezky se nacházející. K uhražení nákladu tím vzešlého každý soused přispěl 9 zl., kdežto vrchnost Kruml. k účelu tomu obci dala 175 zl.

Avšak trouby staly se častěji nepotřebnými, a voda časem netekla. Vedena jest proto voda od r. 1835. s Mariánské studánky; než i tato nevyhovovala vždy potřebám. Rouzbourána tedy r. 1847. kaplička u ní stojící, studánka prozkoumána a vloženy do země nové dřevěné trouby vodovodné. Kaplička pak opět vystavěna pomocí dobrodinců zejména vrchnosti, kteráž k tomu věnovala 2500 pálených cihel, 28 měř. vápna a 4 zl., kdežto Kruml. měšťané přispěli 9 zl. 25 kr.

---

*) Údaje tyto vyňaty z panského urbáře z r. 1646.

**) Z kostela zůstala jen křestitelnice, nyní před kaplí ležící, a obraz „Útěšné Matky Boží“ v r. 1678. posvěcený a kníž. Maximilianem z Licht. chrámu Páně tomu darovaný. Nyní obraz ten umístěn za oltářem. Kaple má kap. 194 zl. k. m. a 3 jit. $1030^4/_6$□^{0} pole. Na sv. Leopolda slouží se zde mše sv.; v neděli na to jest zde pouť.

***) Ve věži jsou dva malé zvonky. Báně věže jest na spadnutí, jakož i celý kostelík v chatrném stavu.

Času toho čítala osada 44 domky s 260 obyv. (121 muž. a 139 ž.).

R. 1848. pominuly robota a desátky. Půlláník dříve robotoval týdně 1$^{1}/_{2}$ dne s koňmi; čtvrtláník týdně 2 dny pěší, domkař v roku 26 dní a podruh 13 dní. Desátku dávalo se vrchnosti ze všech polí vždy desátý snop, jinak rolník nesměl si dříve ničeho domů zavezti.

Od r. 1860—1869. tvořila Rokytná s Mor. Krumlovem a osadami Rakšicemi a Dobřínskem toliko jednu obec politickou, než potom stala se obcí samostatnou.

V květnu 1861. vzňal se velký požár, kterýž strávil mnoho chaloupek. R. 1863. byl velmi suchý, tak že v létě potok kolem osady skoro zcela vyschl. Téhož leta zjednán do kaple obraz sv. Cyrilla a Methoděje.

V květnu 1866. přišel velký mráz obilí velmi uškodiv. Šestého června téhož r. táhlo rakouské vojsko dědinou, a již 15. července t. r. přišlo 9000 Prusů, kteří ale brzy pochodem dále se brali. Prusové několikráte přibyli do vesnice, až poslední odtáhli 6. září t. r. Nepočítaje v to stravování vojska, krmení koní, přípřeže, atd. utrpěla obec 1164 zl. škody, načež obdržela pak c. k. odhadní kommisí určenou náhradu v obnosu 508 zl. 26 kr.

R. 1869. měla osada 47 dom. č. s 271 obyv. (132 m. a 139 ž.).

R. 1871. byl velký oheň, shořela obecní pastuška, pak dom. č. 40, 11, 10, 39, a 29.

R. 1875. vystavěna na č. 49 jednotřídní škola národní, kteráž od r. 1811. byla na č. 38. Žáků čítá nyní přes 60, a učitelem jest Antonín Krejcar.

Od r. 1881. vede do kašny voda opět se studánky na hoře „Bábě“ prýštící, však železnými rourami, což obec stálo přes 2000 zl.

Obsah.

Patrnější omyly.

Na straně	7.	řádek	7.	místo:	jejíž	polož:	jejíhož.
„ „	16.	„	19.	„	Benařík	„	Bednařík.
„ „	20.	„	23.	„	Rerneků	„	Berneku.
„ „	21.	„	22.	„	tábory	„	tvrze.
„ „	21.	pod čarou		„	Codes	„	Codex.
„ „	26.	pod čarou		„	Ůlohou	„	Úlohou.
„ „	27.	řádek	7.	„	jich výsad	„	svých v.
„ „	29.	„	8.	„	církveením	„	církevním.
„ „	36.	pod čarou		„	panstv	„	panství.
„ „	41.	řádek	12.	„	krejčí	„	krejčích.
„ „	58.	„	20.	„	od	„	z.
„ „	63.	„	4.	„	Lerchově	„	Lerchovu.
„ „	67.	„	30.	„	odbýti	„	odbyti.
„ „	70.	pod čarou		„	opisovaly	„	vpisovaly.
„ „	80.	řádek	30	„	následoval	„	následovali.